

13495
ROMAN

DE
MORAVURI

1655

FATA TATII

*Piele
romana*

DE

SMARA

1912

Inv. 12595
N. 1655.

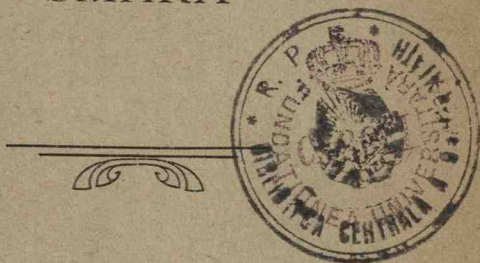
268438

FATA TATII

ROMAN DE MORAVURI

DE

SMARA

BUCUREȘTI

TIPOGRAFIA M. M. ANTONESCU

24, Str. Brezoianu, 24

1912

859.0 - 31

953

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ
BUCUREȘTI
COTA 1655

COMITATUL 120

RC 209/03

1961

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ
BUCUREȘTI
Cota 1655
2813

L

8

B.C.U. Bucuresti

C2813

FATA TATII

Roman de moravuri

La *Aquila României*, o cărciumioară mică și murdară, era locul de întâlnire al mai multor meseriași români pe cari Hristache Arghiriadis, grec sgârcoit și interesat, îi jumulea zilnic și cum putea mai bine. În acest *Birt-îconomic*, dimineața se auzea: Panaite, dă-mi un rom să mă fac om, o țuică, un basamac, voinic să mă fac. La prânz zângăneau linguri, cuțite și furcu-lițe; iar printre ele, glasuri răgușite de muncitori: dă-mi o ciorbă de schimbea, caldă, rece cum vei vrea, ori să-mi dai de vrei tocană că ne-am strâns ca la po-mană; dar vezi, măi Panaite, să fie carnea grasă și fiartă, să nu-mi dai toval măi, că nu ți-o plătesc; după ce-i chesat al dracului nu vreau s'arunc banii pe gârlă să îmbogățesc pe cațaonul de stăpână-tău, auzi?

— Vine! Gata acum, jupân Haralambie.

— Bun, îmi plesnesc ochii de foame.

— Mănâncă, e caldă și bună, a gătit-o cucoana Zamfi-rița. Ea este meștereașă vestită într'ale bucătăriei.

— Gustoasă Panaite, păcat că nu'i și Kivu; el ce s'o fi făcut, n'a mai dat pe aici?

— Ași! De unde? Are să plătească vr'o zece leu-sori jupânului pe mâncare și din pricina asta, a luat ochi de fiare.

— Ei așa! Kivu nu'i om d'ăia. Cine'l cunoaște'l cumpără. Măcar de ar fi ca el toți mușterii voștri.

Panaite!... O tustlama, repede că sunt flămând ca un lup; azi mi-am rupt mâinele și spinarea agățându-mă ca o pisică pe învelitoarea palatului Sturza, rămâne-ar-ar pustiu!

— Moment, nea Vasile, dar pe Zamfir unde l'ai lăsat? Când o veni și ăla îmi împuiază urechile cu: dă-mi un pelin că mult sunt strein, dă-mi'l în bărdacă că inima mi-e acră!

— Săracul, știe ce spune, vine și el acum, dar n'am mai avut răbdare să'l aștept.

— O veni? Aveam să-i spunem ceva

— Vr'un secret, ai?

— La căutat aseară pe aici o duduia frumoasă și chipeșe, dar plângea, plângea de ți se rupea inima de mila ei.

— Ite! O varză, să vie o porție de varză acră că ne-a fâgăduit jupân Hristache de ieri că ne-o face cu slănină afumată.

— Ei și, dacă o fi cu d'a rancedă ce-o fi?

— Ranced ești tu Vasile, zise Neculae Tecșan, care începu să mănânce ca un lup.

— Trufanda? Totdeauna ceri trufandale și plătești cinstit d'aia ține jupănu la d-ta.

— Firește că vreau să mănânc ce-i bun: o viață

are omul și doar nu-i zice degiaba aici : *La Aquila României*.

— Ce spui, așa'i zice ? Uite, eu d'atâta vreme mă-nânc în cârciuma asta, zise Haralambie și nu știam vorba... Ori cum ziseși c'o chiamă pe hardughia asta ?

— *Aquila României*, spuse Tecșan, aruncându-și ochii pe un ziar.

— Bată-mă D-zeu, dacă știam eu d'asta.

— Ei nu știi, întreabă pe Panait. Nu de giaba e el aici slugă credincioasă d'atâtea ani.

— Spune, mă băete, ce va să zică numele ăsta ?

— Asta, ăsta e un nume frumos domnule !

— Prost ești măi neicuțule.

— Un turburel ! Vie iute un turburel, că mor neică după el !

— S'aducă ghemul ăla de Pandelică, iar tu stai aici și mă domirește.

— Vorba aia ? E o vorbă mare, uite să știi d-ta și nu pe mine să mă întrebi, ci pe ăla de l'ai botezat aseară.

— Pe cine mă, pe *Frige-Linte* ăla ? Ala ce știe ăla ? Ala stă cu ochii în cer și cu picioarele pe gheață. E nervos, tânăr din ziua de azi.

— Cum stă el, jupân Haralambie, stă bine, o să-i iasă toate în plin.

— Panaite, puică, dă-mi un țoiu de țuică, să fie bătrână și nebotezată, Panaite tată !

— Păi d'aia nici n'avem noi, nea Pârvane. Poftiți țuică curată, țuică de Văleni, noi nu falsificăm lucrurile aicea, la *Aquila României*.

— Ce spui așa'i zice aicea ?

— Păi...

— Și cine i-a dat porecla asta ?

— Cine s'a găsit, nașu-său.

— Dacă știu ce ? O să mă spovedesc gratis la toți ?

— Dar tont mai ești, măi băete.

— Domnule, nu insulta lumea c'apoi știi..., Jupân Hristache...

Ei, n'ai auzit dumneata cine-i jupânul nostru ? Nu-i pasă nici de Vodă și n'are să dea seama nimănui. Ține-ți gura, mă înțelegi ? Ce, dacă iei o țuică aici crezi c'ai dreptul să bajocorești lumea ?

— Ite !... Nu te mânia, zise Tecșan și mai vezi de noi, lasă pe domnul că ni-e de grabă.

Pârvan strecură o băncuță în mâna lui Panait ș'a-ceasta avu darul d'a'l îmblânzi și de a'i spune omului deslușirea ce vrea să știe, mai mult, îi vârful cinzeaca bine și îi dete și un colț de lipie să ia în gură după țuică.

— Uite un dric, zise Haralambie, cine să fi murit ?

— Vr-un zaraf că nu vedeți ce paradă procopsită are. Ce de coroane!...

— Un pahar cu apă, iute, zise Kivu, intrând repede, i-a venit rău unei doamne.

— Cine a răposat Kivule ? Spune tu că tu toate le știi, mintosule, zise Pârvan.

— Ei cine să moară... Dobre.

— Care Dobre ?

— Ce nu știi ? Dobre, Dobre, chiristigiul din gura oboiului.

— A... Ala căruia i-am făcut noi, anul trecut, grajdul, șopronul, împrejmuirea.

— Hoțul ăla, falitul ăla ?

— Ala, ăla, neică, știi care vrea să ne tragă pe sfoară c'o sutisoară de lei, să se bucure la muncu-lița noastră.

— Apoi d'asta are dric de clasa I-a pe câți n'o fi jumulit el, doar nu pe noi o să ne ducă astfel. Ce mai ieși, măi fraților și cu zarzavaturile astea ! O stare de om. Câte pangliceturi, câtă cheltuială zadarnică. Ce nu s'ar face cu banii aceștia pentru atâta sărăcime ghemuită, muritoare de foame, prin ale mahalale ale orașului !

— Că bine zici Kivule !

— Te uită câtă lume după el și pe cine n'a pârilit !

— Ce spui neicuțule ?

— Păi, și fetele lui, dacă au avut zestre, s'au măritat bine de tot ; au luat fruntea voinicilor.

— Nu e nici o procopseală vericule.

— Așteaptă, o s'auzi că nu s'alege praful de casa lor, ca mân'e'i părădăul !

— Ei, dar au trăit ei bine în lumea asta ?

— Bine, pe naiba, numai pielea lui știe. Și banul își are necazul : Fii-sa a mare e schioapă și slută ; bărbatu-său o iubește ca sarea'n ochi. Mijlocia s'a păcălit cu un moșneag ; l'a luat, sau mai bine l'a cumpărat, pentru nume. Ia te uită că tocmai trece în cupeu. Parcă e o smochină, mai frumoasă e soacră-mea. Dar băeții ? Unul s'a împușcat din pricina unei actorițe ; auzeai ce spunea vizitiul că fura dela tată-său și cheltuia la „santan“ cu ea.

— Pandelică !... Ce mă dormi, mă, n'auzi dă-mi un cărbune mă... Că cu ochii după mort mi s'a stins luleaua

— Poftim la bec, n'avem cărbuni, nu știi că aici e la: *Aquila României*, nu e la șatra țigănească.

— Auzi mutră și la ăsta, lua-v'ar dracu cu aquilă cu tot!

— Ei începi și d-ta acum ca musiu ăla cu țacălie, de mai zicea o vorbă, aveam de gând să'l pocnesc, se ducea dea berbeleacul. La cap îi dam!

— Păi, multe ai mai face tu Panaite!

— Ba bine că nu, nea Kivule, noi suntem acuma tari și mari.

— Vezi bine, sunteți la putere, parcă noi nu știm că alde jupân Hristache, de când e gros la pungă s'a apucat și de politică, cațaonul... Aide, aide, sparge dracul opincile. Te-a învățat cu nărav și pe tine, pilești și tu, arzi și pingelești ca el, îi calci pe urme, te-a scos cirac bun.

— Păi, o să te scoată și pe dumneata, i-a să vezi, nu de geaba îi ești rudă.

— Panaite, adu-mi un tutun.

— Doamne! De când nu te-am mai văzut pe la noi, nea Tache, dar pe unde mai robotești acuma?

— Aide, aide dă-mi fumul și nu mai mă descoase că sunt amărât.

— Dar ce ți s'a întâmplat? Ori ți s'au înecat corăbiile?

— Au, nu ți-am spus să mă lași în pace că n'am chef de vorbă multă și mai ales cu tine, care ai dat în doaga stăpână-tău. Te-ai făcut un calic și un șmecher, ți-a suflat în gură; îi calci pe urme. Tu, nu deschizi prăvălie? În acest timp Hristache, cu pălăria pe ceafă, intră fumând din ciubuc și începu a da ordine

lui Panait și lui Pandelică. Se făcu că nu aude ultimele vorbe ale lui Tache. Cucoana Zamfirița îl urmă lipăind din papuci și scobindu-se în măsele. Ieșind în ușa prăvăliei, tocmai pe când trecea o țigancă cu pahare, cești, farfurii, pentru vechituri, alese și ea o coșnicioară de sârmă în fund cu o pasăre albastră, mâncând cireși, o cană cu ciocul din papagal cenușiu și o farfurie de mezeluri verde, o carafă de bere cu chipul lui Bismark și o tavă de tinichea cu portretul sultanului, apoi intrând în prăvălie, cu ele în brațe, le arătă lui Hristache, care rămase încântat de gustul estetic al consoartei sale.

— Așa-i frățico că sunt minunat de frumoase? Le-am ales și le iau că nu dau pe ele bani, dau vechituri. Știi ce mai avem prin pod, de ale noastre, d'ale fetei... trantii destule, cari stau acolo de geaba.

— Minunate, știi că sunt faine de tot și nu costă nimic. Când o veni fata dela școală n'o să mai poată de bucurie. Ingerul tatei, vezi bine, zestrea ei! Trebuie să încep să mă gândesc serios de pe acum. Zi să treacă țigancă prin curte să-i dau vechiturile. Pandelică, du-te de le ia din pod, dar vezi să nu care cumva să calci peste funiile de ceapă, ori să încarci pumnii cu prune opărite, cum ai obicei, că te-ai dus, îți rup urechile.

— Tii, cumnate, zise Kivu, întorcându-se tocmai când Hristache da astfel de porunci. Păi d'ăștia îmi ești? Socoteam că de când te-ai dat cu boeri, te-ai făcut mai filotim! Ce e la averea dumitale câteva prune, ori o funie de ceapă?

— Hei, zise Tecșan, parcă schimbând partidul, va

să zică să-ți schimbi și sufletul.

— Boerul e tot boer, fie măcar și încins cu teiu. Mie-mi spui ? Secături deastea și politică !

— Auzi, auzi, îngână dintr'un colț Haralambie, vorbă sfântă : *Nici salcia cerc de bute, nici mojicul om de frunte !*

Răseră toți și de spusele și de mutra dulgherului, iar cârciumarul, scrâșni din dinți și se făcu roșu ca stacojul. Incercase deodată să se facă a n'auzi, ca să nu răcnească de mânie, dar proverbul prea îi fusese aruncat în nas, ca să poată să tacă. Trase furios de tejghea și îngână printre dinți :

— Canalii de români păcătoși, calicilor, mocofanilor !

— Calic și mojie ești tu, grecule, strigă Tecșan. Auzi, auzi, cine ne face calici. Ai uitat c'ai venit aici în coaje de meu și când ți-o veni la socoteală te întorci la patrida cu chimirul plin ? Te-ai împământenit, dar tot negru la inimă ai rămas.

Ce-a zis greul. Ce-a zis, strigară ceilalți meseriași ridicându-se furioși.

— Nimica frațico. N'a înțeles bine dimealui. Eu sunt om blajin, nu mi place scandalul, Kivu strică, el c'a stârnit cearta.

— Eu ? Ci lăsați, măi fraților, boerul în pace, îngână Kivu, pufnind de răs.

— Da de boer, ce'i mai pasă, covrigar dela Ialina, zise Pârvan.

— Carnaxi !... Mitocanilor, strigă Hristache, învinețit la față și o sbughi afară trântind ușa.

— La usturat pe cațaonul, l'ai atins unde'l doare. Adu mâna, bravo Kivule.

— Lecție neică, lecție. A ridicat nasul de nu'l mai cunoști, i-l taiu eu, nu de geaba-i sunt rudă.

— Cămătarul, din munca și sudoarea noastră s'a îmbogățit. Ii arătăm noi, s'auzea din toate colțurile, se vedeau pumni, înălțându-se amenințători, printre fumul gros, care ieșea din pipele meseriașilor și din tingirile de pe mașină.

Intru târziu meseriașii să potoliră, iar Panait și Pandelică umblau în vârful picioarelor...

*
* *
*

În mahalaua noroiasă și afundată noaptea în besna adâncă, *Aquila României*, strălucea ca un far de lumină și de aceea era locul de întâlnire al muncitorilor. În ea se destăinuiau secrete, se întocmeau, planuri, se arvuneau meșterii dibaci, se desfundau butoaele la alegeri și se făcea o politică așa de înaltă și de dibace încât Bismark, Gortchakov și Crispi ascultând-o, ar fi rămas nimic pe lângă acești stâlpi ai țării, cari puneau mult preț pe făgăduelile dinaintea alegerilor și votul îl dau pe sunători, în fiecare an schimbând de D-zeu și de culoare politică.

Hristache de origină era grec, de felul lui din Epiros, dar ce-are aface? Sub toate guvernele ducea o politică sănătoasă. Era starostea bătaușilor. Pe sub mână plătea agenții primăriei și ai poliției. De unde să știe alegătorii cu ce fonduri orbia Hristache pe ciomăgași? Hoțiile, scandalurile, fraudele, falsificările bănturilor, contravențiile le făcea mușama și fiecare

nou venit la putere, nu putea trăi fără să viziteze pe Chir Hristache Arghiriadis, să nu bea cu el, un pelin, un turburel, o mastică, o drojdie. Toți cari voiau să isbutească la alegeri, trebuiau să cultive, cum puteau mai bine, pe Arghiriadis și să-i făgăduiască din vreme că-i va îndeplini toate cererile pentru băieți, așa numea el pe zăvoii, gata pe bâte și cio-mege; altfel zadarnic se vor asmuți, căci nici unul nu se va mișca. Fără ciolan de ros din spinarea guvernului, cine se mai mulțumește? Votul? Să nu coste nimic pe cei cari vor să stea răsturnați la Primărie, la Cameră ori la Senat, în jilțuri de catifea? Ei nu primesc diurne, unii numai pe aridicate mână, pe căscat și pe moțait? Făgăduiau, ceice voiau, mai ales, să se facă stâlpii țarei la Primărie și dau și ceeace, până atunci, nu le era dat în puterea lor să facă, apoi odată ajunși în capul comunei, jupuiau cum puteau. Ce să-i doară pe ei nepăsătorii, tăiau dela ei? Zilnic auzeai vorbindu-se, la cărciuma lui Hristache, despre fel de fel de chilipiruri, de licitații făcute cu oameni de pae și numai pentru ochii lumii, de hrăpiri și de camete jidovești. Arghiriadis le stărostea pe toate, cele de cari nu se lipsea dânsul. Ghe-lirurile grase, erau toate ale lui. Și vai și amar de cel care îi cădea în mână. Dără de necinste era în cugetul celor cari'l înconjurau, căci el îi cucerise, îi stăpânia cu cugetul și cu vorba, de păreau fermecați. Toți cei cari aveau nevoie, tot la dânsul alergau, pentru că îl știau dibaciu și și făcuse mână bună cu toate partidele, cari parcă se temeau de el. Prefăcut și mai șiret ca o vulpe, nu se încurca nici odată. Știa

să scoată din foc turta cu mâinile altora. Când era la câte o nevoe, strâns cu ușa, făcea pe milosul și pe blajinul, pe cucernicul și pe milostivul, dar vai celor ce apucau atunci ceva dela dânsul; mai târziu, dau în cursă, plăteau însutit. Se târa și învenina ca șarpele.

Rolul de sprijinitor și'l juca foarte bine. Naivii îl considerau ca pe părintele lor, ca pe sprijinitorul familielor nenorocite și scăpătate, deși din casa lui, nu s'atingea omul d'un cap de ață, care să nu fie dat pentru vr'un interes, deși aruncase necinstea ori pe unde era o femeie credincioasă, o vergină castă și frumoasă. Zamfirița ajunsese soția lui cu scandal; grecul o luase în căsătorie numai în urma amenințărilor postelnicului Grigore Becerescu, care, aflând de urmările lui, se dusese la el armat cu revolverul. Inscrisul că ia pe fiică-sa de soție, i l'a dat ghemuit de sub tejghea.

Familia Becereștilor, care era d'o cinste exemplară, să nu'l fi văzut. Unul nu-i pune a piciorul în casă. Moș Grigore veni numai la botezul Angelei, ținu lumânarea și apoi la scurt timp se stinse de ciudă și de rușine, căci toți îl ispiteau:

— Fată, ori băiat postelnice? Trăește, ori a dat ortul popei?

— Cum să trăiască numai de cinci luni că atât e de când ai măritat.

— Băgași sânge spurcat în sângele curat românesc. Fata, neamul dracului, s'o ții sub lacăt și tot îți pune pata'n obraz.

Amândoi soții se înbogățiră bine, mai ales după

ce căpătară pe Angela. Arghiriadis știu să intre de-a dreptul în inima curată a Hirei. Veninul pătrunde repede la oase și încetul cu încetul, trece și își face drum în suflete, mai curând ca bunătatea și cucernicia.

Fata postelnicului era de necunoscut, nici nu ziceai că mai e româncă. Minciuna, sgârcenia, prefăcătoria se așezaseră toate în cugetul ei. De multe ori găsea ea drumul peirei pe care Hristache trebuia să împingă pe clienții lui.

Din gheliruri și jupueți, cum să nu facă avere? Ori cine încăpea în gheara lor, păzească D-zeu să mai scape teafăr. Multă vreme trebuia să se resimță apăsăți de acești oameni interesați până la măduva oaselor, murdari la fapte și negri la suflet.

Se găsea câte odată și câte unul din mahala, care să aibă ac de cojocul lor, dar vreme îndelungată cu dânsii nu se putea măsura, de oarece pentru fiecare avea chip de chin și de prigonire și oricine se încumeta să lupte cu ei, trebuia să depună armele, căci întreceau pe toată lumea în șiretenie, în minciuni, în laude, în prefăcătorie, în falsuri, în viclenie, în scandaluri, în iscodiri josnice și murdare; încât ori și care om nu putea să aibă nici atâta școală, nici bani, ca ei ca să dea din gros și să isbutească. Și cât nu să amestecă nimeni s'avură bine amândoi. Unul din vorba altuia nu ieșea. Unul da un lucru și celalt îl cerea înapoi. Unul băga pe om în încurcături până la gât și celalt îi lua sufletul; așa că cu astfel de procedare nu le veni greu a strânge ban peste ban și a face o stare însemnată. Cu bani gata, Arghiriadis, cumpără

de la licitație o moșie, în Muscel, peste care făcându-se drum de fer către Curtea de Argeș, Hristache putu să exploateze pădurea de brad, să instaleze herăstrae sistematice pentru scânduri și să înceapă la cariere de piatră și mine de cărbuni.

În toate ocaziunile la socoteli nedreptătea, opărea, încurca pe meșteri și pe chirigii; în sfârșit pârlea ca trăsnetul, ori pe unde trecea și totul săvârșea numai cu gând de procopseală mare și cu nădejdea d'a putea da Angelei atâta zestre, încât să fie mai presus de toți neguțătorii din rândul lui.

Avea și parte. Orice întreprindere făcea, Hristache era cu noroc, îi ieșea bine, dar la ori și ce ținea mai puțin ca la cârciumă, căci ea'i era cu triste bună și într'însa se putea săvârși pingeleli de toată mâna, fără nici un control, fără nici o judecată.

La Hristache și la Zamfirița, n'avea trecere decât domnul Coviltirescu, student în drept, care se trăgea din vechea familie a lui Neagu Coviltir din Târgoviște. Acest tânăr iscusit trăia la București din meditații de oarece toată moștenirea, dela familia sa, se compunea din vii și ecareturi pe la crame și velnițe; dar de când se ivise jurata de filoxeră se părăginișeră dealurile, spargerile se înmulțiseră, așa că peste măguri crescuseră pălămida, vetricea, tătăneasa și lipiciul. Flăcăul nostru scăpătând, fu nevoit a trăi zi cu zi, din ceia ce-i mai trimetea unchiul său Ene Coviltir, îngrijitor pe moșiile Floreștilor, care și ăla îmbătrânise și avea o spuză de nepoți, toți orfani, toți desmoșteniți ai soartei, și din aceia ce câștiga el cu mintea lui a mare și frumoasă. Barbul făcuse liceul

la Ploești și în toate clasele ieșise premiat; iar la București pornise c'o bursă a județului, căpătată prin protecția stăpânilor unchiului său Ene, spre a se înscrie la școala de Bele-arte. Venind însă în capitală se înscrisese la drept și pictura o făcea pe poftă, pe apucate. Totuși cu talentul și cu inteligența lui, nu numai că le ținea regulat pe amândouă, dar mai găsea timp și de meditații.

Când plecase el din Târgoviște se strânseseră toate neamurile și îl miluiseră; de pe la toate adunase abia cincizeci de lei cu cari să-și plătească drumul și să-și țină zilele până s'o întruni comitetul consiliului județian, ca să-i trimeată banii pe primul trimestru.

La București, comparativ cu viața din orașul său natal Târgoviște, toate lucrurile îi păreau scumpe, toată lumea rea, indiferentă și foarte interesată. Cătreerând prin mahalalele cele mai depărtate, după casă de închiriat, dete peste cărciuma lui Hristache, unde intră, obosit cum era. Punând cufărașul lângă el, ceru ceva să mănânce. Panait văzându-l se luă de vorbă cu dânsul și înveninat și el de setea banului, ca să capete un bacșiș, auzind că-i trebuia locuință îndreptă pe Barbu la cucoana Săftica Bârzoiasca, sora lui Hristache, care ședea în apropiere. Aceasta, cum îl văzu, consimți a-i da casa, numai cu zece lei pe lună, în cari să intre și cafeaua.

— Nu voesc să câștig nimic dela d-ta, zise ea, primind lucrurile lui Coviltirescu, ci acest bine îl fac în amintirea lui Spirache. Sărmanul meu copil!

— Of! of!... zise râzând Panait, care ieșind, strângea în mâini plata pentru comision.

La început Barbu o ducea bine, căci el nebănuind intențiunile Bârzoiaschi, primea toate în numele răposatului ei fecior, de multe ori compătîmind-o, până când află că ea fusese bucuroasă c'a scăpat de dănsul.

Sărmanul, murise tocmai când era aproape să treacă într'a șaptea liceală, tocmai în ziua când împlinise 24 de ani. Știi, mai rămăsese repotent, mai întârziase cu armata de care'l scăpase unchiul său Hristache, mai buse strengării, dar altfel era băiat cuminte. Murise'n spital de boale, păzească D-zeu!... Ii mâncase nasul și gâttelejul, vorbea cu țeava de argint pe care i-o avusese Arghiriadis dela Epiros, în urma operației pe care i-o făcuse doctorul la beregată. Era vai de ca-
cul lui. Ce mai pătimise!

— Blestemele Sărdăresei, ziceau vecinii, s'ajungă și îngroape feciorul Bârzoiasca, să'l necinstească pe D-zeu, cum mi-a necinstit el casa și mi-a lăsat ta cu ponosul și cu rușinea pe obraji! Așa a țipat femeia, până a'nchis ochii de durere.

Bârzoiasca nu seamănă de fel cu Hristache, ea era femeie veselă și care avusese trăsături frumoase, strădând tipul vechiu, tipul clasic grec. În tinerețea dusese o viață neregulată, apoi când mai pier-
se și începuse a cărunți să căsători cu Lăzărică Bârzoescu, controlor la băuturile spirtoase, care în urmă, prin protecția lui Arghiriadis, se făcuse subpre-
fet la plasa Oltenița. Săftica trăia mai mult singură această îi convenea foarte mult, căci pe Bârzoescu luase numai ca s'astupe gura lumii. Femeie iute, sfica, nu prea ținea seamă de ponosul ce purta, mai s oă Lăzărică, înaintea ei, sta smirna. Ce era el

până a nu o lua? Un nimic ș'acum toți stau sfinți și făceau drepti în fața lui. El, cum să cârtească, cum să bage vină de ceva celei de pe urma căreia se ridicase, se făcuse om în lume.

Coviltirescu lua și masa la Bârzoiasca, altfel bursa nu i-ar fi ajuns; numai cărțile și tramvaiul îi coprindea toți banii. Toamna și primăvara Săftica se ducea la Oltenița ca să facă plăcerea lui Lăzărică ș'atunci Barbu era pierit, căci trebuia că ia masa la *Aquila României*, totuși mergea regulat cu învățătura.

* * *

Barbu trecuse licența în drept cu mare succes și toți prietenii lui îl felicitaseră, căci căpătase numai bile albe. Toți cereau lui Coviltirescu să le dea banchet și el, bietul băiat, sta cum era mai rău, de oarece, cucoana Săftica, iar plecase cum avea obiceiul.

Ce să facă bietul om? Nădejdea lui era la unchiul Ene, care'i făgăduise cinci poli zimțuiți, dacă o reuși să'si ia teza. Trecuse o săptămână de când isbutise și cu toate scrisorile trimise, Barbu nu primise nici un pitac.

Ne mai având acum de învățat, zilnic cutreera străzile și'n capul lui nu era alta decât cum să facă să dea colegilor săi o masă, cum să se bucure mai bine și să petreacă o zi fără grije.

Intr'o seară prânzise la Hristache la birt și amărât sta să'si citească ziarul; printre spiralele fumului de țigară, gândurile sale sbureau și amintirile îl năpădeau. Iți veniră în minte ceasurile copilăriei ș'atâtea scene

petrecute în sânul familiei. Cugetând că părinți săi, cari ar fi putut să se bucure de izbânda sa, sunt acum țărână, de odată îi alunecară pe obraz două lacrimi. Cucoana Zamfirica, stând rezemată de tarabă, îl văzu și'nduioșată oarecum s'apropie de dânsul și-l întreabă :

— Ce s'a întâmplat d-le Coviltirescu? Ce ai? De când te cunosc nu te-am văzut așa de trist și de gânditor, ori ești amorezat?

— Lasă omu'n pace, creștină, zise Hristache și caută-ți de lucru, vezi mai bine de te'mbracă. Acum vine fata dela școală și știi că nu-i place să te vadă așa ca o servitoare.

— Dar vasele cine să le spele, scândurile cine să le frece în bucătărie? Slujnica ai trimes'o sus să facă odăile fetei, eu va să robotesc aici, de n'o fi cum îi place ei, ne-am dus !...

— Ite !... Un miș-maș, zise Kivu, care intrând auzise spusele Zamfirei.

— Freacă și spală, strânge ș'adună c'o să te pue fică-ta la icoane!

— Iar începi. Kivule, iar?

— Incep, vezi bine că iar încep. Mă doare inima, nu mai pot vedea daldeastea.

Ați ajuns o halima cu fata asta. Faceți sluji, vă-e frică de ea. De câte ori nu i-am spus și nevastă-mi; uite, ea e soră cu d-ta, dar judecă mai sănătos, vede lucrurile altfel, cumnate; mai trăiți și pentru d-v. Nu ne ține pământul că, după toată strădania, v'o veni în gând s'o dați după vr'un franțuz, vr'un *Impușcă-cruce* vr'o cioclovlnă d'astea licnitele. care să'i pape

tot și pe voi să v'aducă'n sapă de lemn.

— Ce-om face, om face, nu'i treaba ta.

— Nu'i treaba mea, ei, ei, nu cunoști lumea, vezi să uu vii la vorbele mele cumnate. Târg, târg e căsnicia, așa'i domnișorule?

— Ce știe d-nealui despre dalde astea, zise Zamfira, nu vezi că'i un copil?

— Copil, copil, dar cartea, buchele ăla nu l'a învățat nimic? Cartea aia, mare necaz am eu pe ea, mai rău vă opăcește. Iată, om ești d-ta, voinic? La vârsta asta s'ar cădea să frângi pietre'n mâini, să răzi, să vorbești, să'ți sburde tot și, să'ți înflorească și'n loc d'aceasta'ți plouă și'ți ninge.

E pe dos lumea, pe dos!... Panaite!... Mai dă-mi un porfiriu d'ăla că mi s'a uscat gâtul. Bău și urmă:

Dar fetele? Doamne, doamne că multe și uricioase mai sunt; toate tânjesc, toate sunt scrintite și nemulțămite. Școala le umple capul de fumuri și de nerozii. Călugărițelor le-aș scoate ochii. În loc să'ți învețe pe copilele voastre ceva de seamă, le'nvață să vă nesocotească și să vă desprețuiască.

— Aidea de... Ce tot spui, cumnate Kivule, ce știi tu?

— Știu, vezi bine, n'am și eu acolo o nepoată, fata soru-mei? I-a băgat în cap câte bazaconii toate. Când vine p'acasă ne ametește cu vorba, cu laudele și cu fel de fel de nazuri și de fasoane, dar parolă nu face la nici unul.

La toate țâtacelele le zice tanti, nu mătușică, așa cum am pomenit noi.

În vacanții nu pune mâna pe nimic; tot biata so-

ru-mea să frige la vatră, își face bătăături la tălpi, alergând în bucătărie, în pivniță, spălând și cârpind, că fii-sa nici nu știe pe unde-s urechile acului. Ce să mai vorbesc de coada măturei ș'a tigaei? Toată ziua face ca ș'a voastră: citește romane, și trage cârlionți pe frunte, își boește fața, își mușcă buzele, să maimuțărește și să scâlambă, asta a'nvățat la școală.

— Ba nu cumva ai pofti pe bieteale copile să le punem să ne frece tingirele, d'aia vin acasă? Lasă-mă cumnate cu ideile tale ruginite. S'a schimbat lumea; femeile acum nu mai sunt roabe, ci podoabele casei. Poftim, întreabă pe domnișorul ăsta, i-ar plăcea să ia de soție o fată cu mâni crăpate și zilnic să-i miroase nevasta a leșie, ori a ceapă?

— Vezi bine că mi-ar plăcea, zise Barbu, care deși se făcea că citește, trăgea cu ureche la convorbirea lor.

— Ei ași, taci că glumești!

— Nu glumesc cătuși de puțin; femeia atunci e farmecul, e lumina, e podoaba casei, când știe face de toate; d-le Kivu, ea trebuie să miroase ș'a ceapă, câte odată, dacă vrea să fie comoara familiei și'a soțului său.

— Ei comoară, comoară! Iată, cine'i comoara; moș Hristache, el să trăiască, să strângă și să numere. Bănișorii săi, o să'i risipească slugile, ginere-său: *Cine strânge nu mănâncă*, asta-i zicătoare veche, neică!

— Fata tatei! Ii dau, vezi bine că'i dau, pentru cine strâng?

— Să'i dai, nu zic ba, dar eu știu așa că pe lângă carte, fata să'nvețe și ea să coasă un ciupag, să pue

o altită, o mânecă la cămașe, să spele o rufă, să facă un borcan de dulceată, ori de murături, să tragă și să oblojească un copil, zise Kivu, îndesând pălăria și luând'o spre ușe.

— Ce face?... Strigă Hristache furios, dar doctorii pentru ce sunt ?

Ei să moară de foame ? Dar bucătăresele, croitoresele ? Pe semne că nu ești pe lumea asta Kivule, strigă Hristache.

— O țigară, aprinde-mi o țigară Panaite.

— Bei tutun cavalerule, să te tratez c'o lulea, până nu plec din fața oamenilor ăstora, cari nu mă înțeleg și pace.

— Da, fumez și eu, din când în când, ca să'mi treacă vremea.

— Ite !... Inc-o țigară zise Kivu ! Mi-e drag flăcăul ăsta și pace. Dar un miș-maș obicinuești ?

— Beau. Cu d-ta îmi place să stau la vorbă, căci ești român verde și ai sentimente nobile și frumoase. Ceea-ce ziseși adineauri este lucru sfânt. Prea adevărat că educația, care se dă azi fetelor noastre, este greșită, și slăbiciunea părinților, nu o poate înțelege. Kivu scoase pe nas un fum gros, apoi zise :

— Auziți ? Si voi sunteți unii cari jucați, înaintea Angelei ca păpușele. Bine că nu este a mea că eu aș zidi-o în vr'o bină ca meșterul Manole.

— Și ca tacă-ți gura, Kivule, ce tot te-amesteci în vorbă, ca măraru'n ciorbă ? Știe D-zeu ce face, nu dă copii la toți nebunii.

— Cumnată, cumnată, câți copii cunosc eu cari trag păcatele părinților ! Fiți mai strașnici, pregăteș-

te-ți fata pentru o viață grea și serioasă. Ce te făceai, dacă nu te țineai de rostul casei și al tarabei? Mai umpleați așa gros ciorapul?

— Eu n'am avut zestre, dar...

— Dar ai avut minte ș'ai ascultat de cumnatul.

— Ei și Angela o s'asculte de bărbatul său.

— Păzească D-zeu. Supunerea este o deprindere și cine nu știe de pofil și de zăbale de mititel, o ia rasna la mare. Jugul casei e greu, va o pregătire pentru asta.

— Si ce vrei să zici Kivule că noi stricăm ceva, că fata are cusururi? Păi, tu neam esti cu noi d'o recomanzi astfel înaintea unui cavaler?

— Neam, vezi bine, că dacă n'aș fi neam, nu m'ar durea inima. Eu vă spun de binele vostru, fata e frumoasă și bună ca pânea caldă dar nu-mi place creșterea care i-o dați. O să calce numai în puf? O să fie mai mare ca voi, de ea poruncește în casa asta? O să fie mereu numai pe băncile școalei la călugărițe, de unde vă vine numai cu neajunsuri și cu mujele și vi le bagă toate în cap iar voi le ascultați și vă luați după dânsa, voi oameni bătrâni!

— Fata tatei, păi dacă o iubim...

— O iubești, o iubești, eu n'o iubesc? Asta nu va să zică s'o las să se urce în capul meu și să mă învărtească ca p'o sfărâitoare, iar mâine, poimâine să i trag păcatele. O să vă moștenească, o să vie vremea să se ocupe cu lucruri groase, cu angarale, cu taraba asta...

— Ai înebunit și pace Kivule, strigă Hristache furios. Fata mea să'ntâmpine greutăți? Fata mea s'ajungă la tarabă? Dar unde te trezești? Dacă te-ar auzi?

— Hei, în lumea asta sunt urcuşuri şi scoborâşuri, cine ştie! Ii dai zestre multă, o să ia un om cu vază bogat poate şi el, dar dacă'i beţiv, cartofor, sec, ori bolnav de nu să mai scoală din pat, ce se face ea, răsfătată, plăpândă, delicată şi mofturoasă cum aţi învăţat-o?

— Treaba noastră, n'o s'o măriţi tu, nici n'o să vie pe urechile tale, s'acire la mâna voastră. Eu să trăesc, zise Hristache, bătându-se'n piept.

— Dar dacă mori tu, cumnata şi bărbată-său?

— Ei frate, cu asta nu mai isprăveşti şi pace. Pleacă d'aici, coabe rea.

— Bine, plec zise Kivu în prag. Să lăsăm vorba şi să mergem sus să ne pregătim.

Tu, Zamfiriţo, du-te la şcoală şi adu fata. D-ta, d-le Coviltirescu, ce te faci, vii la noi, că vrea Angela să te cunoască.

— Mulţumesc, voi veni mai târziu.

— Vino, te rog. Țin să'mi cunoşti fata, să te'ncredeşti că Kivu n'are dreptate.

Angelei o să'i pară bine, o să se bucure; nu cred c'o să ne înfrunte pentru asta, ai? Ce zici Riţo?

— Poftim părinte, zise Kivu, din prag, dând pălăria pe ceafă, ei vezi, d'asta mi-e mie ciudă: nu eşti tu volnic, în casa ta, să faci ce'ţi place, să fii stăpân? Of, of meştere Manole unde eşti?...

* * *

În strada Verbinei era casa lui Arghiriadis, casă mare cu două caturi; cu curte şi grădină întinsă şi împrejmuită cu zăbrele de fier. La intrare avea o scară

de marmoră, un architrav încărcat ca o sorcovă. Tot felul de ipsosării, tot felul de vârgături și de polieturi.

D'asupra frontispiciului nu lipsea leatul și numele proprietarului. În intrare o zugrăveală roșie ca para focului și peste ea, trase în mod grosolan, gherlande de trandafiri și cornuri de abundență. Un cuer de fier și jos o scoică de mare, plină cu ghiveciuri de mușcată și indrușaim. În pereți tablouri: *Gheorghe I-ii Moartea vânătorului*, *Moartea lui Maximilian*. *Cele patru vârste*, ș'alte câteva cromolitografii, spanacuri verzi pe cari văzându-le îți făceai îndată idee despre gustul estetic și artistic al celor ce locuiau în aceste case. Barbu venind, sunase, intrase ș'aștepta în sală.

Servitoarea sosind, îl pofti repede în salon, unde s'așează într'un fotoliu și avu timp să observe împrejururi. Peste tot lucruri greoaie, scumpe, încărcate, dar fără de nici un șic și așezate, clae peste grămadă. În mijlocul casei o masă frumoasă de stejar ; iar peste ea puse mai bine de douăzeci de sculpturi groaznice: papagali, câini, canari ciugulind din felii de pepene, broaște țestoase, lei în chip de alte dihanii, toate de peatră sculptate în penitenciarele noastre. Pe etajere, *Apolon*, *Cupidon*, *Venera*, *Alexandru Machedon*, *Rosetti*, *Brătianu*, *Traian* și *Decebal* făcuți de gips ; cutii de cartoane dela Dobriceanu, baletiste și flori de hârtie. Prin diferite unghiuri mese și măsuțe, cu tăvițe de lână creată și de talași, cu albume de pluș verde și cafeniu, toate purtate, ieșite de soare și pline de mure caraghioase. În perete ceasornic cu cucul, tablouri pictate de Angela, după modele dela Sococ și icoane

cusute pe canăva de hărte: *Portretul reginei, frumoasa Olga a Greciei; Asasinarea Impăratului Austriei ș'a lui Umberto; Bătălia dela Călugăreni și Intra-rea lui Mihai Vizeazul în Alba-Iulia*. Pe jos câteva covoare cu subiecte cunoscute: *Vânătoarea de cerbi Sultanul și cadănele favorite; Excursiunea cu cămile în deșertele Arabiei*

La piano, taburel cusut cu cățeluș tuns. De ridicai capul și se duceau ochii. Toate lămpile, toate pervazurile dela cadre și de la oglinzi, galeriile dela perdele cum și ușile și picioarele scanelor poleite. In această casă, dai d'o strălucire, după care se ghiceai îndată omul la care te aflai.

Coviltirescu, așteptă de câteva minute și capul 'i se umpluse de gânduri, îi părea rău d'atâtea bani încăpuți pe asemenea mâni, ajunși la ființe desbrăcate de ori și ce gust artistic la parveniți de aceștia, și acum eugeta la ce ar fi putut face din atâta avere un om cult și cu bun simț.

Nu pomenise nici el la părinți niscaiva mobile de seamă, dar din citit și de prin casele boerești, unde avea meditații, își cioplise gustul și'l rafinase așa de mult, încât aici se simțea obosit. Deschisese tocmai albumul și, se uita la tipurile din familia lui Hristache; toți arnăuți cu fustanele și cu fesuri, toți cu nasul de uliu și cu ochi de cucuvea! Pe măsură ce Barbu întorcea foile, în el se deștepta simțul patriotic, să trezea o revoltă împotriva fanarioților, carine sugrumaseră odinioară țara, a cetelor de simigii, alvițari, rahagii, brutari, bragagii și cărciumari, veniți în țara noastră fără de lăscae și cari se'ntorceau în-

tr'a lor cu milioane strânse din falsificări, jupueți și contrabande, spre a rescuța apoi, în potrive fraților noștri dela Pind, haitele de antați. În sufletul lui Coviltirescu, suflet de român adevărat, se ridicase o furtună de ură și de desgust. Întrebându-se ce caută el în această casă, se sculă să plece, când iată că intră cucoana Zamfirița.

— Da'ncotro, d-le Coviltirescu ?

— Aici la d-v. zise Barbu stăpânindu-se și uitându-se la Rița, care îi păru o pupăză, cu rochia ei de lână pestriță, cu un cordon verde de mătase, cu broșe de mărgean și cu cercei de chihlibar de'i trăgea'n jos urechile.

— *Bonjur* d-le Barbu, să mă ierți că te-am făcut să ne aștepți, până mai strânseram, mai deretecaram, eu și Rița ; știi. când vine fata, mai greu, dormim, punem masa, ne îmbrăcăm sus...

— Nu face nimic, eu n'am pierdut vremea, am învățat multe din această casă.

— Ei bată-te norocul, să te bată, d-ta tot înveți ! Faci tocmai ca Angelica noastră !

Ușa acum se deschise și Arghiriadis îmbrăcat foarte galant intră de braț cu Angelica.

— Fata noastră, d-le Coviltirescu.

— Incântat d-șoară.

— D-l Coviltirescu, prietenul nostru cel mai bun. În toate serile petrecem și râdem cu d-nealui.

— Cu mine ?

— Ei da, cu d-ta. Zi așa, ca să n'o supărăm, a-daose Hristache încet către Barbu.

— Imi pare bine că azi am plăcerea să vă cunosc,

am auzit așa de mult pe gazda mea vorbind despre d-voastră.

— Pe cine?

— Pe d-na Bârzoescu, mătușa d-voastră.

— A! Pe tanti Săftica! Ce bine poate să spue aceea răutăcioasă?

— Nu te supăra, fiica tatii, odorul tatei; tu ești o comoară, o garoafă, care o să'mi îmbălsămeze viața, să'mi mângâie bătrânețele...

— Iar începi? Papa, ți-am spus să'ți ții gura măcar când e lume; nu te jenezi?

— Dé ce babacule, de ce, eu spun ce-i adevărat.

— Babacule, auzi babacule! Parcă ești dela patruzeci și opt! Taci, of taci, să nu mai te aud, că iar plec la pension.

— Calmați-vă d-șoară, zise Barbu, d-nu Arghiria-dis n'a spus nimica rău și neadevărat.

— Cine vă cunoaște trebuie să gândească ca dânsul!

— Barbu, văzând cu cine are aface, voi să se impună dela început atențiunei ei. Ea îl privi drept în ochi, întâi mirată, apoi sigură că frumuteței sale datorrea acest omagiu.

— Hristache ca și cum nici n'ar fi auzit cuvintele Angelei, zise cu emfasă:

— Eu propui să mergem să arătăm odăile d-lui Coviltirescu, apoi să trecem la masă că ți-o fi foame.

— Mare procopseală o să'i arăți! Palaturi! Of când te aud... *Ouf qu'il est émbetant!* Coviltirescu pe care tipul ăsta începuse să'l intereseze se cam încruntă, auzind frazele astea, zise pe așa ton. Merse totuși după ei. Peste tot aceleași lucruri, grămădeală de obiecte scumpe

prin toate odăile. El se uita mai mult la profilul fin și regulat al fetei, la genele ei lungi, cari i umbreau obrajii de un alb mat, la ochii mari de un albastru senin, la valul de păr castaniu împletit și ondulat care-i încadra fața de o frumusețe rară. Rămânea cam în urmă ca s'o observe bine și la unele explicații ale lui Hristache se făcea atent ca să nu fie observat și admira câte o litografie groasnică, ori câte un „abat-jour” oribil.

Pe masă cutii de carton, în cari fusese cofeturi câteva cărți într'un scrin verde și la spălător două rânduri de sticle goale, în cari fusese parfum, toate legate cu panglice, toate șterse și curate de sclipeau.

În pat mai multe perine brodate, croșetate, pictate ș'o colecție de cărți postale, întinse p'o meșcioară de lângă pat de care nimeni n'avea voe să s'apropie, cum nu se putea apropia nici de săculețul eu amintiri dela fete: mănuchiuri de flori uscate, despărțituri de cărți, cusute pe canava de hârtie, șuvițe de păr, înodate de cordele, iconițe catolice, dăruite de călugărițele la care Angela se închina și le săruta în toate zilele așa cum îi zisese: *Notre mère supérieure!*...

În odaia lui Arghiriadis, colecție de papuci, de meși de halaturi, de căciulițe de noapte, brodate și impletite de Anglela; fesuri, fustanele ilicuri și anteriele. Pe pereți, iatagane, hangere, cuțite, puști, săbii cu teaca de fildes ș'o bucată de șal vechiu pe care o cumpăraseră dela Ibrahim-efendi, când auzise și el că antichitățile sunt la modă.

— Uite vezi, d-le Barbu, astea mă costă mai la douăsprezece mii de lei, astea și pipele; vino aici de

le vezi! Fata tatei, ei o să-i rămână toate, nu le dau la muzău, ca Maioru Papezoglu, eu am dat bani pe ele.

— Ce o să fae, eu cu prostiile astea, mai bine'mi cumpărai un *fichu*, un evantail, o umbreluță frumoasă; port zdrențe, nu vezi, eu, fată de milionar!

— Milionar? Cine ți-a spus, cine ți-a băgat în cap asemenea lucruri?

Arghiriadis, zicând acestea, trase sertarul scrinului și începu să scoată fel de fel de imomele de chilibar, de culoare de abanos, de lulele de spumă de mare legate în argint, fel de fel de nisfiele, de icosari și de Constandinați, de inele și de sălbi, toate puse amanet de sutele de nenorociți cari, la vreme de nevoie, încăpuseră pe mânele lui Hristache.

— Ei n'are dreptate fata să zică că ești milionar? Zise Zamfira, minunându-se de atâtea frumuseți.

— Poftim, ți-ai deslegat gura și d-ta, madam Arghiriadis, adaoase Angela. Astea sunt prostii; eu nu mă iau după ele; mă iau după ce am văzut în casa de bani!

— Ale tale o să fie toate, porumbița babacului.

— Bine, bine, taci acum. Mai spune, sau mai arată și altceva; fă ca mitocanii!

— Zamfirița, îi făcu semn cu degetul să tacă, însă ea urmă:

— Nu mai îmi face semn de geaba, că nu tac, nu tac! Ei, omul ăsta a venit să mănânce, nu să se uite la lucrurile astea zălogite la voi pe bani dela oameni nevoiași și amărâți.

— Coviltirescu, urmărind spusele Angelei să gândea

și el la jumulelile din cari auzise că se pricopsise acest om, care în el n'avea nimic omenesc și totuși o ducea cu mult mai bine ca atâția nenorociți ale căror suflete mari nu ș'ar îngădui să răpească, pe nedrept, dela nimeni, nici măcar un cap de ață.

— Pofțiți ia masă, zise Rița, că s'a răcit fiertura.

— Supa, proasto, altădată să nu mai zici așa ; fiertură mănâncă numai slugile și țărani.

— Nu vă supărați, d-șoară, poporul nostru prin fiertură înțelege tot aceia ce fierbe și...

— Poporul nostru e un prost, așa fierbe și vinul, fierbe și prunele, fierb și eu, când aud porostii d'astea.

— Liniștește-te, Angelino tată, liniștește-te...

— Imi vine să mor, uite și numele ăsta, care mi l'ați pus voi, nu'l poț suferi și... ți-am spus d'atâtea ori să nu-mi mai zici decât Angelo : Angehlica, auzi Ghelica, Lica, ba fetele la școală, mă numesc și calica...

— Vai de mine, zise Zamfira, și tu nu le spui la madama. ? D'aia dau eu atâtea bani să te poroclească ? Auzi, auzi, proastele dracnului, auzi, vin eu la școală, le'nvăț eu minte pe ele, apoi dacă'i p'asta, atunci d-ta ai sfârșit cu școala, ica-așa, nu vreau să s'alege nimeni de fata lui Arghiriadis. Să te plângi directoarei, adaose Hristache restit și bătând în taler ca s'aducă rasolul.

— St., mai încet ! Eu nu părăsese școala, uite ce m'nvăț să fac ? Papa ești tu ori iscoadă ?

— Bine faceți d-șoară, căci nu e frumos să...

— Auzi, auzi tocmai tu calică. tu care ești darnică, dai și cămașa după tine. Nu te-am văzut eu că ori

ce'ți aduceam la școală le dădeai lor; baclavale, turtă dulce, prăjituri, alva, rahat.

— Dau, vezi bine c'asa ne'nvață la Evanghelie, dar ce știi tu care nici n'ai citit-o?

— Fata tatei! Stie și Evanghelia, ce o să se bucure, când o auzi popa Chlriac!

— Să dai fată, să dai, dacă vrei să intri întru împărăția cerurilor, zise Kivu, care tocmai sosise cu Crisi și intraseră d'a dreptul în sufragerie.

— De ce n'ați intrat în salon, proastă mai ești Veto, nu se dă așa năvală peste oameni.

— Neamurile d-v., n'aveți de ce vă sfi, ce nu e destul pe masă?

— E, nu e, nu se fac lucrurile astfel, bontonul nu zice așa, codul manierelor elegante...

— Ci, ca mai lasă-ne, soro, cu mofturile alea, mulțamește-te c'am mai venit, după câte ne faci și...

— Ce vă fac mă rog, dacă vă place bine, dacă nu...

— Dacă nu să'ți facem noi temenele și parolă, noi oameni bătrâni, fii mai blândă, mai politicoasă mai darnică...

— Ba e vorbă, zise Hristache, risipa nu e bună.

— Ei pe care s'ascult acum?

— Să'ți consulți inima d-șoară și pe ea s'o ascuți, zise Barbu, care înțelese că Angela avea acest caracter numai din cauza ideilor bolnăvicioase ce'i băgaseră în cap la școală ș'a nestrășniciei părinților.

— Ai dreptate, răspunse Angela, așa o să fac d'aci înainte numai... să nu greșesc.

— Nu vă temeți d-șoară.

— Să nu mă tem? O dar am auzit atâtea dela colegile mele dela...

— A!... exclamă Barbu, văzând că are aface c'o fată nu tocmai naivă și rece, apoi după o pauză a-adaose:

— Inima? Inima este o călăuză dreaptă, ea spune mereu adevărul; ea te muștră pentru o faptă rea, ea te încurajează pentru o faptă nobilă și frumoasă, ea...

— Vivat! Să trăești, că frumos mai grăești, strigă Kivu, luînd după masă un pahar și închinînd.

— Of, ne'nvitat de nimeni...

— Taci Angelo. pentru D-zeu, taci că aud oamenii, șade rău, zise către fiică-sa Zamfira, care făcea fețe fețe de rușine.

— Poftiți tuslamaua și mămăliguța că se răcește, strigă Veta, suflând în degete și jucînd: of m'am fript!

— Strigă mai tare, tocmai ce la cărciumă! Ce bucate. Doamne, Doamne, altceva nu știai să faci, *man-man*, decât dalde astea, vr'un *paschet*, *macaroni au gratin*.

— Gardenul e la buții și nu se mănîncă, șopti Kivu.

— Lăsați, d-șoară, nu vă supărați. Cu mâncările acestea au trăit strămoșii noștri și le-a fost foarte bine.

— Ai d-tale, ai mei nu știu ce o fi mâncat că uite ce au produs, zise Angela, arătînd pe Hristache și pe Hrisi, nevasta lui Kivu.

— Ei, eu să am o fată ca asta aș strînge-o de gât, îngîmă Kivu la urechile soției sale, pe cînd Barbu dince înce, își lua rolul de educator al Angelei, des-

pre care începu a crede că numai el o va putea îndrepta p' o cale sănătoasă.

— Nu se caută ce'i pe masă, d-șoară, eu văd în părinții d-v, atâta sinceritate, atâta bună-voință pentru d-ta, că trebuie să'i iubești și să'i respectezi. De la niște ființe ca dânsii, nu trebuie să ceriți atâta, nici să vă sfiiți de mine, eu n'am fost crescut după codul manierelor elegante și de și'l știu astăzi pe de rost, sunt mai mulțămît cu lucrul oferite astfel sincer decât cu eleganța rece a meselor de convenință, date numai spre a'ți arăta cineva că poate să te hrănească bine, sau spre a-ți plăti o datorie de politeță.

— Vorbești minunat, vorbești după inima mea. Ce zici cumnate, așa-i c'am dreptate să iubesc eu petănărul ăsta și să beau în sănătatea lui? Să trăiți cu toții pân'la ceasul morți!...

— Of! ai început cu versuri acum. Versuri demahala, taci!

— Ei, ce frumoase și ce sincere sunt acestea d-șoară să vă obicinuiți cu dânsule, căci...

— Nu mă pot obicinui decât cu ceace este nobil frumos.

— Fudulia, fasoanele, opăcelele, o să vă pună capul; dalde astea învățați la școală. Dă jupânul banii pe fleacuri. Rostul casei, asta'i temelia.

— *Papă*, zi'i să mă lase în pace că iar îmi strică dispoziția. *Maman*, ce mai avem de mâncare?

Să terminăm odată cu masa asta și să ieșim în grădină că'mi vine rău aici, par'că sunt strânsă de gât.

— Cârnați și costițe de purcel pe varză.

Să putea altfel? Vre'un *paschet*, vr'un *filet aux champignons* n'ai putut să faci?

— De ce n'ai făcut tu, dacă știi să gătești; dacă nu, mulțumește-te cu astea. Câți n'ar da mult cu multul să aibă pe masă asemenea bunătăți.

— Bine, zice unchiul d-v. d-șoară, bine, ș'are multă dreptate. Cât mâncară astfel străbunii noștri, avură stomacuri sănătoase, cât începură boerii cu trufe și cu *farsi*, toți ajunseră să meargă la Carlsbad.

— Să mănânce ei carne cu varză, nouă să ne dea altceva.

— Vă dă ce pot și ce știu să gătească dânșii, nu mai fi pretențioasă și rea, aspid'o, că nu'ți stă bine așa; fii blândă și drăgălașe, c'asa'ți șade frumos ș'asa te iubesc eu.

— Dragostea d-tale, of!...

— Femeea e podoaba casei, ea încântă și'nviorează, înalță și farmecă, ea te sue în culmile fericirii, de aceea ridic și închin paharul meu pentru femea candidă, blândă și dulce... Pentru d-ta, d-șoară!...

— Auzi, bagă la cap ce zice băiatul ăsta și închină, și, bea și ține minte, zise Kivu, care, neținând socoteală de asprimele Angelei, merse ș'o sărută; iar ea învinsă și ridică ochii către Barbu salută, apoi goli paharul până'n fund, în aplausele mesenilor și al celor două mătuși, Bârzoiasca și Acrivița, cari, în acel moment, sosiră și ele pe ușe, împreună cu Panait. Acesta dete lui Coviltirescu să iscălească un mandat cu care îl căuta dela poștă.

— Bani, bani dela unchiul Ene. Ce fericit sunt d-le Hristache: trăiască „*Aquila României*“. Voiu ospăta la d-ta pe toți colegii mei cărora știi că le-am făgăduit un banchet pentru isbânda mea.

— Faceți dreptul, d-le Coviltirescu?

— Da, d-șoară.

— Felicitările mele, poate ți-voiu fi clientă, *maman*, vezi să faci bucate bune, fă-i un *volovan*.

— Bolovanî? Dar cine mănâncă pietre, zise Kivu, răsând și mușcând dintr'o pară.

— Of! Nesuferit ești, unchiule, cine te baga'n vorbă, aide să ieșim să mergem în grădină, să luăm cafeaua m'am plictisit aici, prea suntem mulți.

— D-zeu să ne ție că toți suntem oameni de treabă, afară de tine, cărno.

— Barbu dete brațul Angelei, după ce mulțumi Zamfirei și lui Arghiridis ș'o porni în spre grădină; ceilalți îi urmară. Bârzoiasca, făcându-și vânt cu e-vantailul să'mpletici și ceru un pahar cu apă...

* * *

Făcură toți câteva ocoale în grădină, apoi merse de șezură sub chioșc și băură cafeaua. Barbul și Angela, stând unul lângă altul, începură a vorbi despre artă și literatură, despre lucruri cu totul streine celor ce-i ascultau. Intre altele, subiectul conversațiunei se'nvârtea asupra scriitorilor vechi și moderni ai Franciei și ai României. Angelei îi plăceau mult poeziile lui Musset ș'ale lui Grigore Alexandrescu. Recită fabula: Boul și Vițelul și Anul 1840, apoi comentând'o spuse că'ntr'însa e resumată o viață întreagă de suferință a poporului român.

— Adevărat. A, și mare plăcere'mi face când te aud vorbind astfel, d-șoară.

Angela, cu cât vedea pe Barbu entusiasmat, cu

atât s'arăta serioasă și discuta ca un bărbat, despre multe chestiuni sociale, despre multe teorii noi, apoi spunea că-i plăceau poeziile lui Bolintineanu, mai ales cele patriotice în cari poetul era ne'nterecut și se simțea înduioșată, când citește versurile lui Traian Demetrescu, pe care'l cunoscuse personal.

— Era prietenul meu, d-șoară, și sunt fericit de ceace aud acum.

— Și cu ce ocazie l'ați cunoscut ?

— L'am cunoscut la o prietenă.

— Sărmanul ! Ce nenorocită ființă, și cât de tânăr s'a dus dintre noi ! Păcat !

— Dar ce'l căiți atâta d-le Coviltirescu ?

— Căci inimele delicate și nobile, ființele impresionabile, sunt cu mult mai fericite acolo sus !...

Angelei îi străluci în ochi o lacră, și rămase pe gânduri. Barbu o privi mult și văzu c'această fată, născută dtn părinți așa de lipsiți de cunoștințe și de principii morale, avea un suflet ales, înalt, mare dar pervertit printr'o educație greșită. Acum ar fi dat viața pentru această copilă, care cu câteva minute mai înainte, la masă îi păruse un monstru.

— Dar pe Eminescu cum îl găsiți ?

— A, d-le, ce mă puneți pe mine să judec un geniu, un colos ?

— Cum nu, o d-șoară care e aproape să termine liceul, învață : algebra, filosofia...

— Ce-are aface, alta e să'nveți și să dai examen ș'alta să filosofezi și să faci critică. Psicologia n'am deschis'o, avânturile sufletești nu le cunosc ; iar din filosofie am citit abia prefața. Iubesc mult studiul is-

toric și, de și nu știu ce patrie am, îmi plac acele poezii în cari se cântă patriotismul, „*Janne d'Arc, Fata dela Cozia...* În orele libere am citit și eu pe Alexandri, Bolintineanu, Alexandrescu, Eminescu, Coșbuc, Veronica Micle, Matilda Cugler, Ana Ciupagea, Cornelia din Moldova, Sevastos, Sofia Nădejde...

— A văd căți cunoști toate scriitoarele secului d-tale.

— Și careți place mai mult ?

— Fiecare în genul său.

— Dar despre Eminescu nu mi-ați spus nimic d-șoară.

— Poate voiu vorbi mai bine la anul, când voiu termina școala. Ce să vă spun despre acest geniu ?

Mie mi se pare genial în lucrurile filosofice, însă într'ale iubirei e slab ; critică femeia, iar când o iubește, abia îi desleagă vâlul după obraz și nu cutează s'o atingă, în loc s'o strângă în brațe, s'o sărute cu focul arzător al amantului, care speră și iubește. În sfârșit cât e de puternic versul său în *Golssa* și în satire, atât e de slab în cele de iubire și eu nu, nu pot numi liric pe poetul care n'a plâns, n'a ștrigat, n'a gemut, n'a fost gelos și n'a blestemat femeia !

— Bravo, bravo, zi înainte că zici bine, zici frumos.

— În fine așa judec, dar când aş fi în joc eu... atunci...

— Mai poftiți acum de mai vorbiți și cu noi, zise Bârzoiasca, înțepat, că văd v'ați pierdut v'ați afundat cu totul în discuție, fără a vă mai gândi și la noi.

— Barbu înțelese muștrarea Săftichi, dar se făcu că n'o pricepe și dând brațul Angelei se ridică și

porni cu dânsa pe sub alei să viziteze frumoasa grădină. P'allocurea Angela, potecile fiind strâmte, pornea înainte, mlădiându-se ca o trestie. Sub pașii lor scârțâia nisipul argintin de pe cărări. Urmând'o, vorbele ei începuseră lui Coviltirescu să'i răsune ca o muzică în urechi; iar capul fetei să'i pară un vis de frumusețe. De când era el nu'și aducea aminte să se fi găsit într'un asemenea cadru frumos de raze de lumină, de flori și de aer îmbălsămat. Cu ocupațiunile zilnice, cu grija sa pentru existență, trăise o viață noroadă de cafenea și de stradă. În sufletul său pască s'aprindea acum o flacără de lumină nouă, ale cărei raze îl încălzeau și îi dau un alt curaj de viață, îl îndrumau către o fericire pe care n'o visase nicio dată și după care, cu toate acestea, de multe ori, el suspinase.

În acest minut îi apărură înainte Safta Bârzoiescu care, tot timpul, urmărise pe tineri din ochi. Of cât era de slută, de urâtă și de bătrână! D'ar fi putut acum ar fi sugrumat'o.

— În ce mlaștină, lipsa m'a făcut să mă cobor, gândi el; dar și femeia asta de n'ar fi fost, poate că eu trebuia să intru slugă și examenul meu, licența... Oh, Doamne, când mă gândesc cu ce preț am dobândit această onoare, mi-e groază de mine.

— De ce ai tăcut astfel d-le Coviltirescu?

— Te privesc d-șoară și sufletul meu tresare fericit; nu știți: Când simțirile sunt mari, vorbele pier; ochii spun atunci mai mult decât o cuvântare întreagă!

— Ești poetic, vorbești frumos, prea frumos! Când

vei fi avocat ai să câştigi toate procesele. Vei farmeca, vei sdrobi... vei...

— Unul singur aş voi să câştig şi...

— Şi...

— S'aş fi mândru, aş fi fericit...

— Cum ai deja procese, se poate ?

— Am un proces da.

— Cu cine, sunt curionsă ?

— Cu d-ta d-şoară, zise Barbu, tremurând de emoţiune, salutând pe toţi din chioşc şi ieşind repede spre mirarea tuturor şi spre bucuria Bârzoiaschi, care turbase de gelozie...

* * *

Sunt orele 12 din noapte ; afară este un timp superb ş'o lună albă ca ziua. La *Aquila României* se văd încă aprinse mulţime de lămpi, s'aude sgomot şi cântece de lăutari. Barbu este radios c'a putut da prietenilor săi banchetul făgăduit. Ar fi dorit ca el să'i fi putut aduna într'o sală mai în centru, mai spaţioasă, dar restrânsele sale mijloace nu'i permitau a-sest lux, aşa că în împrejurările sufleteşti în care se găsea, se gândea că nicăeri nu putea petrece mai bine, decât acolo unoe nu era turburaţi de nimic, decât acolo unde el putea rămâne, fără sfială, până'n revărsat de zori.

Zamfira fusese la înălţime. Toate bucatele ieşiseră bune, ear masa fără cusur. Panait şi Pandelică se tunseră se premeniseră şi serviseră ca la Capşa. În timpul mesei Barbu primise mai multe felicitări telegrame şi scrisori dela prieteni pe cari le citise tare

tuturilor, afară de una pe care o puse în buzunar, nevrând a o da'n vileag.

— Hârtia rose parfumată dete mult de glumit colegilor, dar Barbu le tăinui gingașele rânduri ale Angelei :

Domnule,

Îți urez succes în viață și calea d-tale să fie mereu semănată de trandafiri.

Te salută

Angela

Pe la orele zece cina se terminase, toasturile urmaseră, unul mai înflăcărat ca altul și acum, în urma propunerii lui Coviltirescu, fiecare povesti câte o'm-prejurare amoroasă.

În fața ultimelor pahare, toți erau veseli și toate istorisirile lor intime să'ncheiau cam astfel : curte, dragoste, uitare !...

Barbu încruntă din sprâncene și tăcea, el nu povesti nimic, căci la activul său n'avea nici o faptă importantă, nici un lucru demn de povestit. Pentru el femeia era un ce secundar. Adevărurile istorice, filosofice îl pasionau, de prietenii, care să'l îndemne la petreceri, fugea ; iar de traiul său intim îi era silă. Ce să facă ? Să temea de boale, de ponoase și de cursele intrigilor femeiești. Apoi cu caracterul său cins-tit și cu sentimentele sale înalte și frumoase, ar fi voit ceva nobil și ales, ceva ideal, ceva ne'ntinat și ne atins de clefetire dar... unde să găsească el pa-

gina intimă la care să se oprească? Ascultând istorisirile grase ale camarazilor săi să gândea la *Romeo și Julieta*, la *Dafnis și Cloe*, *Paul și Virginia*, *Herman și Dorothea*, *Faust și Margareta*. Asemenea subiecte de unde le-or fi luat autorii lor? Când or fi trăit acei amanți în a căror inimă au încolțit atâta iubire, a'ncăput atâta candoare?

*
* * *

Nu'i călcase lui Barbu piciorul p'acasă câteva zile; de urâtul cucoanei Săftica, nu știe unde să mai fugă. Banchetul iar, dela *Aquila României*, îl desgustase, căci el, în colegii lui, văzuse, numai perversitate și destrăbălare. Cu trenul de plăcere se dusesese până la Constanța și bătuse coastele mării infuriate; urletul ei parcă răsuna în sufletul său. Ar fi plutit vecinic, spre a scăpa de urâtul care îi sângera inima. Se întorcea în sfârșit acasă și nu știa cum să facă, spre a nu da ochi cu Săftica, Oftica, cum o numea el. Era greu pentru că Bârzoiasca îi ținea calea, îl descosea până la mijlocul nopții și'l plictisea cu'ngrijirile materne cum îi spunea ea,

Pentru ce protectorul meu n'a fost o ființă demnă de stimă, își zicea Coviltirescu în sine, cu toate acestea, hrănea pentru Bârzoiasca cel mai mare dispreț. În ea, el nu vedea pe mama îndurerată, care da în amintirea fiului ce pierduse, ci pe femeia cu intențiuni infame, pe femeia care da spre a avea pe cineva înainte, înjosit, vecinic cățeluș supus și la ordinele ei.

Când pleca și când venea, îi întindea mâna ca să

i-o sărute, când se făcea c'a uitat, ea îi zicea :

Se poate, puiule, să mă uiți ? Mie mi-au sărutat mâna zapcii, pomoșnicii, isprăvnicii, vai ! Când mergeam la baluri cu răposatul, una era Săftica Bârzoiescu !

N'avea mamă Barbu, totuși s'ar fi lipsit de asemenea ființă, dacă D-zeu i-ar fi dăruit una ca Bârzoiasca.

Ei, era anostă și pace și'l privea cu niște ochi... și se gătea și se'nzorzona ca o brezae. D'apoi murse, d'apoi sprâncene trase și căneala ceadirie, de soia pernele, le făcea otrepe ? Of, ce joimăriță !

Femeile, de ce nu or fi înțelegând ele că, pe fețele lor, ruinele vremii sunt inreparabile ?

D'apoi cunoștințele Safticăi ? Doamne, Doamne, scapămă'și zicea Barbu'n sine și își făcea cruce, când intra pe poartă.

De câte ori nu'l prinsese la cărți și'l ținuse de seara și până la ziua albă, de câte ori nu'și blestema ceasul când a cunoscut'o.

Și câte prostii, câte eresuri, câte alusii malițioase și ponturi de mahala.

Minunate erau sindrofiile Bârzoiaschi. Pe la cumpăna nopței începeau să curgă sticlele de vin dela *Aquila României*. Hristache, unde să'și facă reclamă ?

Cu norocire, să ne fie de bine, la dorințe, când ne-o fi mai rău să ne fie ca acum. Bârzoiasco dragă, să mă vezi moartă, dacă n'ei bea paharul până în fund. În sănătatea cui știu eu. Vrei Săftico ? Amin, să trăiască și cine ne-a dat să ne mai dea ș'altădată.

Tiptil, Barbu, fugea de câte ori putea, dar trebuia, în multe rânduri, să facă cheful garzdei, căci dacă

nu schimbarea se cunoștea în serviciu. A doua zi cafeaua era searbădă și rece, gunoiul sta'n prag or în mijlocul casei, hainele necurățate, ghetele ne șterse limba clopotului căzută, servitoarea n'auzea sunând; mereu era dusă în târg, sau la apă. Așa se găsea persecutat studentul, ori de câte ori n'avea răbdare s'asculte neroziile cunoștințelor Bârzoiaschi, să și peardă vremea cu: *passee, bat, țin, intru platcă* etc. sau tăcea ca un nerod. Intre oamenii, cari nu sunt nici de talia, nici de condiția, nici de forța inteligenței tale, apoi, știut este că, nu tu ești acela cari însemnezi ceva, ci aceia cărora le toacă gura, le zornănesc în buzunare banii câștigați la masa verde. Ei clevetesc despre tot orașul, critică și pe cine cunoaște și pe cine nu cunoaște.

Cei de teapa lor, bine'nțele, fac mare haz, iar tu acel ce vezi lumea altfel, având altfel de creier, rămâi în mijlocul lor, ca ciufurezul și pari ca un nerod. Își dau coate, mustătesc, vezi bine că râd de tine. Și sunt mulți cari numai în astfel de cercuri își găsesc mulțămirea, ear tu asurzit, mori de plictiseală, respiri, când poți scăpa dintr'asemenea adunătură vițioasă, din care ce poate alt să izbucnească de cât scandaluri? Moravurile rele se'ntind ca pecinginea și arare să găsește om care să nu fie atins de critică d'acest virus al societății.

În mai toate casele de trampa Bârzoiaschi, jocul cărților este o pacoste, o ruină. Slujbașii, neguțătorii, meseriașii și mai ales divorțații și oamenii fără căpătâiu, își pierd timpul, sperând în noroc și ascultând la intrigi, la iscodiriri și la zavistii, cari nu să potot-

lese niciodată și din cari decurg: spargeri de casă, bătăi, pagube, de aceia Barbu ocolea asemenea distracții, căci ele ruinau sufletul și punga.

Spre nenorocul lui sosi tocmai, când casa era plină de mosafiri. S'ar fi ascuns în gaură de șarpe, dacă ar fi putut să nu vadă pe nimeni și, în chiliuța lui, ar fi dorit să pătrundă pe nesimțite; însă cine putea mișca un paiu în curte, fără ca Săftica să nu ia seama?

Intră dar în mijlocul adunării și își compuse chipul așa cum știa că plăcea tuturor; salută surăzător și începu să istorisească modul admirabil cum a petrecut în mijlocul camarazilor săi, bine'nțeleas înflorind totul cum putea mai mult.

Toți îl felicitară, îl găsiră vesel, voios și amuzant.

Săftica era încântată; când se servea ceaiul șopti ceva la urechea lui Barbu și în urmă îl pofti să ia loc lângă dânsa *la Maus*. Vai! Vai!...

— Sunt cam obosit, căci vin dela Constanța.

— Ce spui? Ai fost cu trenul de plăcere?

— Cu trenul de durere, stam înghesuiți ca sardелеle și acolo am dormit trei prieteni într'un pat. Adică zic c'am dormit, însă cine a putut da ochii în gene de miros urât și de murdărie? În țară la noi, comparativ cu ce aud și ce citesc că este aiurea, dai bani și în schimb ești chinuit. Mulțămît am fost când am văzut răsăritul soarelui. O coamă uriașe de rubine, smarande, briliante, safire și topaze, care se strecura învăluită în zabralnic de nor și cobora ca voind a se scălda în valurile azurii ale mării.

Pe d'asupra ei presărate miriade de scântei ce po-

leiau talazurile și solzii peștilor tăcuți. Ce spectacol frumos ! Ați văzut vr'odată marea ? Ați simțit vr'unul ca mine ? Când am sosit cu trenul era înfuriată, gemea ca sufletul meu ; seara se potolise puțin și'n zori era de necunoscut. Cât e de schimbătoare ! Seamănă cu d-v. doamnelor.

— Vezi dragă, ăsta ne insultă, șopti, Potlogeasca.

— Ce are a-face, zise Nichiteasca, nu l'ai înțeles.

— E un om plin de inimă.

— Poet, soro, poet, bate câmpii, cum o să semene marea cu tine, ori cu mine, sărată și amară ! Of ! Barbu profitând de ocazie pe când se împărțea ceaiul voi să se strecoare nebăgat în seamă și să plece.

— Darunde o roiești domnișorul ? Zise Giumbușasca.

— Sunt cam obosit, d-nă.

— Ei, i-a lasă vorba aceea, d-le Coviltirescu, mereu te-auzim astfel. Fugi de noi !...

— Spun adevărul, doamnele mele.

— Un adevăr cam ne potrivit la vârsta d-tale...

— La vârsta mea trebuie să'și vadă omul de buche, știți că eu am fost până acum școlar și trebuie...

— Școlar, școlar... dar va să mai și petreci.

— În adevăr petrec, petrec... Ce petrecere !...

Passe, bat... tin... începu a s'auzi în dreapta și în stânga pe la toate mesele și jocul se'nțeți repede, iar Barbu avu o mână fericită, câștigă, în seara aceea, o sută de lei și pentru întâia oară, în viața lui, văzu în buzunar o sumă atât de'nsemnată, câștigată, fără nici o sudoare, nu știa însă cum să facă să scape cât mai curând din această atmosferă, case'l sugruma de și, de astă dată, ei îi datora fericirea d'a se simți cald la buzunar.

Se împrăştiau invitaţii despre ziuă, unii trişti căutând a pagubă, alţii veseli şi mulţămiţi cu câştigurile puse strâns în buzunar şi făcând la planuri ce să cumpere pe dănsule. Cu capul greu d'o noapte nedormită, cu inima desgustată şi făurind la planuri, cum să scape din acest viespar, rămăsese în mijlocul odăiei ca şi cum îi lipseau puterile de a se îndrepta spre cameră ca şi cum, acum mai rău îl sugruma ajutorul ce primea dela Săftica, pe care o găsea şi mai nesuferită de pe cum era, când o cunoscuse. După ce plecară toţi îl întrebă :

— La ce te gândeşti Barbule?

— La moarte !

— De ce vorbeşti aşa, tocmai acum când ai isbutit atât de frumos, tocmai când eşti sărbătorit, dorit, iubit.

— Iubit ? Şi de cine ?

— De ştiu şi eu ? Ghiceşte ?

— O lasă-mă cucoană Săftico, lasă-mă cu vorbele astea, ştii că nu vreau s'aud.

— Nu vrei s'auzi, da, da, nu vrei s'auzi că ştii tot, ştii şi mă omori.

— Dar d-ta ştii ce faci cu această încăpătânare ? De ce nu vrei să fii de înţeles ? Dece începi cu porniri, cari nu sunt de vârsta d-tale, sau cel puţin în faţa mea n'au nici o trecere ? Barbule mă omori.

La frate-meu cât ai stat de vorbă cu Angela aş fi voit să se despice pământul...

— Sub picioarele d-tale desigur.

— Nu.

Dar sub ale cui, de sub ale nepoatei d-tale, de

sub ale Angelei, a nenorocito, piei, du-te, du-te, du-te
că mi-e silă ! Uită-te'n oglindă și fugi, fugi mai re-
pede, din fața mea. Mi-ajunge !...

*
* *
*

Pe masa lui Coviltirescu, zăcea prăfuite mulțime
de scrisori, ziare și cărți de vizită. Ne putând dormi
de oboseală, începu a le resfoi ș'a cugeta la toate îm-
prejurările prin care trecuse, de când părăsise ca-
mera lui. Fără de nici un interes se uita la tot și în-
torcea la foi, rupea la plicuri, tăia la benți de ziare
și citea la știri.

Parcă era un veac de când nu mai dase p'acolo,
I se schimbase viața și ceva din ea luase alt curs.
Sub o revistă dete peste scrisoarea lui Panaitescu,
prietenul său din Târgoviște și peste una trandafirie
c'o pecetie de trifoi cu patru foi. Ceva copilăresc.
ceva tânăr și neobicinuit. Se uită la scris, la pecetie,
la hârtie și i se păru că nu era pentru el. Citi și
reciti adresa de mai multe ori, apoi, fără nici o cu-
rizitate, o trânti pe masă.

Baba, cine știe ce i-a dat prin cap. Trânti scri-
soarea și voi să se culce. În ochii lui se'ntipăreau
figura veștedă și ofilită a aceleia ce nu'i da pace cu
sentimentele arzătoare, cu visurile și cu dragostea
cea fiască, tot lucruri care'l oboseau, căci nu se po-
triaea cu aceia pe care natura n'o dotase cu ele, ș'a-
poi era și târziu să mai spere în ceva. Totuși Barbu
avea o teamă mare de Săftica știind-o de ce era în
stare să facă pentru capriciul său.

Ce cursă mi o mai fi întins ? Mie ?... Cine să-mi

scrie pe astfel hârtie ? Trifoi cu patru foi ! Noroc !...

Și cine să dorească pentru mine, așa ceva ? Nu cunosc nici un suflet, care să-mi vrea binele, care sincer să se'ndrepteze către mine, să mă scoată din această plictiseală, din această nesiguranță, din această disperată singurătate.

Strein !.. Sărmane strein ! Du-te și găsește-ți căpătâiul rece și stingher. Trase perdelele și voi s'adoarmă dar îi fuse cu neputință să dea ochii în gene. Se suci, se'nvârti și svârcolindu-se în pat, pe dinainte începu să-i treacă casele lui Arghiriadis, luxul mitocănesc cu care erau mobilate, banii cari să cheltuiseră zadarnic și fata aceia, care învăța o carte, primia o educație ce nu se potrivea nici de cum cu cerul unde trebuia să trăiască dânsa.

* * *

Tecșan se mutase de câțva timp tot la Bârzoiasca și de când luase moștenirea dela o mătușe a lui, călugăriță la Viforâta, îl îmbiau fetele cu foile de zestre și văduvele cu invitațiile. Fiind cu Barbu p'o sală venea de sta adesea de vorbă. Amândoi urau pe Săftica, și condamnau pe Arghiriadis pentru creșterea proastă pe care o da Angelei.

— D'apoi neamurile alea, surorile lui Hristache uricioase și neroade mai erau adineauri la cărți. Cum rămăseseră cu gura căscată la spusele noastre, eu, de urâtul lor, am plecat.

— Cine o lua pe fata asta, halal, zise Tecșan. Și când te gândești că majoritatea căsătoriilor de convenință astfel sunt. Cine mai se însoară azi după cum

îi dictează inima? Interesul, iată totul. Poate să fie fată de săpunar, de chiristigiu, are bani, este bună.

Nu se cercetează dacă e cinstită și de neam, dacă-i harnică, dacă-i sănătoasă, bine crescută și cu moravuri înțelepte. Cine să se gândească la asemenea nimicuri? Cu toate acestea, eu găsesc că ele sunt temeliile puternice pe cari se poate sprijini o căsnicie serioasă și temeinică.

— Ai dreptate d-le, tocmai așa e.

— D'apoi fetele? Cu creșterea ce-o primesc toate se fac anoste și nervoase. Se mărită numai ca să scape de casa părintească. Sărmanele! Ele gândesc că jugul căsniciei este ușor; că bărbatul se ține cu englezeasca și cu pianul.

— Cum de nu, ăla le anemiează, le face sterpe și nervoase.

— Bine zicea, avea dreptate Kivu, ăla cugetă tocmai ca mine. Fetele gândesc că maimuțăriile, aporourile, posele, sulemenenele și ncreșiturile părului, servesc la ceva.

Aleargă la măritat ș'apoi, când pun mâna pe câte un bărbat, îl nesocotesc și după nerozi se ține norocul; ori câte o copilă serioasă, castă și pură, dă peste câte un sec, un papugiu, care îi toacă tot.

— O lotărie și căsătorie asta, eu n'am să mă'nsor, niciodată.

— Noapte bună Barbule.

— Noapte bună, d-le Tecșan.

* * *

Cu capul plin de asemenea reflecții, Coviltirescu nu putea s'adoarmă. Se ridică din pat și'ncepu a se

preumbla ; aruncându-și ochii prin casă i se opriră pe masă unde dete iar peste scrisoarea trandafirie cu pecetia de foi de trifoi cu patru foi ; surâse și puse mâna pe dânsa, o duse la nas. Mirosea a parfum.

Imbătătorul miros de Corilopsis îl făcu să suradă.

Vr'o naivă de sigur. O dacă ar știi cui s'adresează. Vai de ea și de ea, ce mai crede această nenorocită să găsească într'o inimă pustie, amorțită ca a mea ? O fi vr'o dragoste veche, vr'o pagină a copilăriei mele, trăită acolo departe, sub măgurile Pietroșitei, la umbrele răcoroaselor plute smărdii de lângă albia Ialomiței ? O fi vr'un bocet de cucuvae, sau vr'un ciripit de rândunică ? Ce o fi ?

Uite coloarea aceasta și mai ales bulinul de trifoiu cu patru foi, bulinul purtător de noroc, mă face să fiu curios ca o femeie.

Inima mea, d'atâta timp încremenită, începe să bată... tremur.

Curios, nu mi s'a mai întâmplat aceasta de multă vreme. Ce simțire pe mine. Scrisoarea aceasta mi pare că e prevestitoare de zile frumoase, fericite ! Aide... s'o deschid.

Domnule,

Esti așa după cum mi te'nchipuisem eu din spusele mamei ș'ale lui Kivu și după cum te-am prețuit, când ai fost la noi, un om deștept și cu d-ta pot vorbi fără teamă. Din ceasul ce te-am văzut mi-ai inspirat o'ncredere foarte mare. Spune-mi că nu m'am înșelat în credința mea și ca un prieten bun ascultă-mă, căci în mijlocul care ai văzut că trăesc, cui altuia, mai bine

ca d-tale m'aş, putea destăinui ? Sunt nenorocită ; ca un cunoscător, bun psiholog, cred c'ai şi'nţeles despre ce este vorba.

Mi-e urât, doresc ceva, suspin după acel ceva şi nu ştiu ce numire să-i dau. Precum ai văzut am la dispoziţie tot ce'mi trebuie, poate şi mai mult de cât atât ; cu toate acestea, mă simt aşa de strâmtorată, de fără mijloace de a poseda fericirea, după care suspin, fericirea pe care sunt sigură că n'am s'o dobândesc niciodată. Urăsc pe toţi cei cari mă'nconjoară şi cari ştii cât mă iubesc. Părinţii mei, îmi vor da destulă avere, neamurile şi guvernantele dela şcoală, camaradele, țin toate la mine, totuşi eu sufer mult şi aş vrea să fug de toţi şi de toate şi să m'ascund într'o colibă depărtată, unde să n'aud decât murmurul apei, cântecul pasărilor ş'adierea vântului. Aici mi se pare că trăesc într'un aer vişiat, care zilnic mă înveninează. Plâng noaptea în pat de multe ori şi-mi rog moartea. De ce ? Nu ştiu. Am voit, în nenumărate rânduri, să spun părinţilor mei că mi s'a urât cu viaţa că vreau să mi-o curm că... Nu crede c'ai d'aface c'o inimă bolnavă, nu, nu iubesc pe nimeni, nici n'am iubit. Nu exagerez nimic ; nu vreau să mă plângi, nici să mă compătimesţi ; ceace vreau dela d-ta este un sfat, căci te cred în stare a mi'l da. Nu va fi socotesc aceasta o greutate. Vei îmbrăţişa în curând cariera de avocat, poate eşti pregătit. Vreau să'ţi fiu prima

clientă ; prescripțiunea d-tale va fi lege pentru mine ; jur că te voi asculta, voi urma cu sfințenie ceea ce-mi vei zice, numai, te rog scapă-mă de această stare sufletească ce-i un chin pentru mine. *Nôtre mère* dela pension, îmi zice să mă fac călugăriță catolică. Ce zici ?

Angela

Ce idei bolnăvicioase, ce educație șubredă, zise Co-viltirescui care, îndoind scrisoarea, rămase câțva timp pe gânduri, apoi se îmbracă cu ce avea mai curat, se dichisi ca niciodată, își puse în buzunar suta de lei ce câștigase la cărți și, fără să cugete mult, se îndreptă spre casa lui Arghiriadis. Scrisoarea Angelei era un strigăt de durere și el se credea medicul, care putea s'o tămăduiască. Întâlnindu-se cu Tereuzescu, prietenul lui de școală, acesta îl opri și-l întrebă unde se duce așa grăbit.

— La o'ntâlnire.

— Cum, la ceasul ăsta ? Opt și jumătate, prea de dimineață.

— Ai dreptate, n'am închis ochii toată noaptea.

— Stai la chefuri, ai ?

— Mă semuești, amice.

— N-am stat, până la ziuă, decât de nevoie, decât... să mă plictisesc.

— Și unde mă rog ?

— Intr'o familie.

— Și ce ai făcut până la ziuă ?

— Să-ți spun drept, am jucat cărți ș'am câștigat o sută de lei.

Te-am pierdut, Bărbucule dragă, adu mâna în

coace, va să zică ești d'ai noștri, ce dai ?

— Ce să dau, lasă-mă să mă duc.

— Unde să te duci la ceasul ăsta ?

— Ți-am spus, la o d-șoară.

— Ce spui, bravo !

— Așa de dimineață, tu la d-șoare ? Coviltirescule, nu te mai cunosc.

— Bine zici, nu face.

— Cum nu face ? Dacă te chiamă, du-te bre, profită de ocazie.

— Apoi nu, că nu merge astfel, nu e ceace crezi tu, stricatul. Eu, merg în calitate de doctor.

— O d-șoară bolnavă, ea toate din veacul acesta, nu știe ce vrea și dorește să-mi deschidă inima și eu să-i dau sfaturi.

— Tu, tu filosofule, tu pesimistule, mai bine s'ar spovedi la garduri, decât la o inimă acră.

— Oi face și eu ce-oi putea, ce mă voi pricepe.

— Te-oi fi pricepând tu, unde te vei pricepând, dar despre d-șoare... Mai bine m'ai trimete pe mine. Dragi îmi sunt, mamă doamne ; la toate le-aș da un singur sfat : să se mărite, nu să se spânzure, nu te speria, eu țin la ele. Le va trece toate gândurile negre, toate năzdrăvăniile din minte ; căci, măi Barbule, tu nu'ți poți închipui ce clocotește în capul fetelor.

— Dar într'ale noastre ?

— Noi, ca noi. Altfel ne-a făcut D-zeu pe noi.

— Mergi mai încet Coviltirescule, ai vreme, ți-am spus, vino să omorâm timpul ăsta în cafenea, să luăm un sfartz c'am ostenit, mi-ai scos sufletul, eu nu alerg ca tine, pe mine n'am norocul să m'aștepte nici o fată.

- Vrei să facem o conțină ?
- Nu știu să joc cărți.
- Cum nu știi, om ești tu ?
- Om, vezi bine. Știu pockăr.
- Pockăr nu se poate, căci va să fim mai mulți ;
să facem o conțină, vrei ?
- Vreau, dar să nu mă ții mult.
- Nu te ții, nu fermecatule, parc'aș vrea să mă
fac o păsărică să'ți dovedesc culcușul ?
- Ce culcuș mă, ești nebun ?
- N'am nici un culcuș, așa cum bănuiești și nici
că doresc să am, tu nu știi că ocolesc, fug de dal-
de astea ?
- Ia să schimbăm vorba, ezuitule, ce dai ?
- Ce poftiți.
- Dar pe ce jucăm ?
- Pe masă, iacă vorbă. Dau bere, cafea cu lapte,
miș-maș, în sfășit ia ce poftești.
- Ce poftesc ?
- Ei vezi, asta e ceva cam greu. Ași pofti o de-
moazelă cu v'o câteva sutisoare de mii de lei să'i
toc cum vreau.
- Banii or fac fericirea ? Ești băiat deștept.
- Apoi pentrucă sunt deștept îmi trebuiesc sună-
nători, să fac călătorii, să primesc, să merg în lume,
să dau baluri, să sbor cu aeroplanul, că după asta
te taxează lumea, te pune'nfruntea bucatelor. Spiri-
tul veacului, ce crezi tu ?
- N'am știut că ești așa de vanitos.
- Nici eu pe tine, nu te credeam așa desinteresat,
să ne înțelegem ? Tu te-ai mulțumi să iei o golăneapă

care să mai fie încă și plină de nazuri și de capricii, căci cam așa sunt mutroasele astea, cari au umplut lumea ; cad nagode pe capul câte unui nenorocit, umplu locul cu sumedenie de copii, în urmă își găsesc câte un amant și părăsesc casa, trec din mână, în mână, apoi ajung servitoare, ori mor prin spitale.

— Ce aspru ești amice cu sexul slab. Ooare noi suntem mai buni ? Nu procedăm și noi tot astfel cu sexul frumos, ba încă și mai rău ? Noi nu suntem toți numai vânători de zestre, fără să ne interesăm cu cine ne legăm viața ? Nu necinstim pe femeia care ne asigură o poziție socială ș'o părăsim după ce i-am veștejit tinerețea, i-am încurcat ori i-am tocat averea ?

C'o socoteală dreaptă și cu mâna pe conștiință, mi se pare că'n societatea d'acuma, cauza tuturilor acestor rele, cauza moravurilor noastre slăbite, decăzute, suntem noi, camarade, noi cari n'avem nimic sfânt și pe fecioarele nevinovate, când le luăm în căsătorie, în loc de a le forma cu experiența noastră, le vrem rafinate, le vrem ca pe acele femei, cari pe noi ne-au învățat nu numai ce este viața, dar și ce este destrăbălarea. Le vrem ca pe acele perdute, cari ne zdrobesc tinerețea, ne otrăvesc sufletul, ne altoesc în sânge morhuri de cari neamul nostru nu se mai curăță nici la a treia generație.

— Ai dreptate, bine zici tu, Barbule dragă.

— Te uită și vezi în juru-ne câte cazuri se petrec zilnic în clasa noastră de mijloc.

Câte inceste, câte nopți albe pentru ființe, cari n'ajungeau nici la degetul cel mic al femeilor lor.

— În clasa de sus, sau a literaţilor, savanţilor, oamenilor noştri politici, ştii tu ce intrigi să ţes ?

— Nu ştiu.

— Ei să-ţi spun eu că nici unul nu s'a distins ca bun soţ, bun tată de familie. Ce să mai zicem d'ai noştri, de mase, de popor ? De vei pleca dela treapta cea mai înaltă şi vei coborâ până la păturile cele mai joase, te ia groaza de ceace a ajuns căsătoria ; ea care este o taină sfântă, instituită de biserică, pentru pacea şi fericirea omului şi care, când era sănătos întocmită, ne-a făcut d'am progresat. Odinioară cu mame harnice muncitoare şi fără viţii încarnate'n ele, fete vrednice, sănătoase şi cinstite, feciori vârtoşi, ascultători şi demni de părinţii lor, s'a păstrat ne atinsă şi ne'ntinată, nu numai vatra părintească, dar şi moşia strămoşască. Dacă nu erau ei astfel, cine ştie ţara noastră p'ale cui mâini ar fi încăput, cine ştie dacă noi astăzi, n'am fi purtat pe cap : fesuri, chivere, sau şepci muscăleşti ?

— Ştii că vorbeşti sănătos Coviltirescule şi mă baţi al dracului ? Iată, tu nu poţi numai cuvânta, ci juca şi oarba asta de conţină pe care o tot învârtim aici ; eu te-am făcut să câştigi, până acum, cincizeci de lei.

— Ce spui, şi eu ţi mărturisesc sincer că habar n'aveam.

— Pe ei, dacă vrei, vor fi ai tăi, sau îmi dai o sută.

— La noroc, amice, am bani, mi-au trimis părinţii şapte sutari,

— În viaţa mea n'am văzut atâta sumă în buzunarul meu, zise Barbu.

— Săracul ! Atunci mai bine vreau să-i câştigi tu decât vr'o toantă.

— Ai obiceiul ăsta ?

— Vezi bine, ele cu ce mă trăiască, dacă n'ar mai fi neghiobi ca mine ?

— Sărmanele ! Nenorocită soartă. Socotesc că dacă ar judeca ele, în mod sănătos, ar fi mai fericite la stăpân decât...

— Aide, aide şi lasă morala. Pe ei, ce facem ?

— Nu mai joc.

— Nu ți'i dăruiesc, eu tot sărac sunt.

— Ce fel, mă insulti ? Aide o maca.

— Bine, fie.

— Să dau cărţile ? Coviltirescu se ridică să plece, însă prietenul său îl sileşte să se uite, desfăcând vede opt şi câştigă o sută de lei.

— Ei vezi ce-am făcut, așa se deprinde omul vicios ; eu nu câştigam, dela lecţiunile mele, decât în trei luni, cece am câştigat dela masa verde în trei ceasuri, O să m'apuc de meseria aceasta, poate voi fi mai norocos, mă voiu procopsi mai de grabă.

— Cu norocire, Barbule dragă, înainte să te vedem şi la asta, vei ieşi cu bile albe ?

— Eşti supărat pe mine ?

— Nu dragă, de ce să fiu supărat, din potrivă.

— Vezi mai bine mă lăsa să plec, am întârziat, cât e ceasul ?

— Ceasul este punct unu şi jumătate.

— Vai că iute mai trece timpul ! De eram însuraţi, bine ne aşteptau acasă soţiile şi copii noştri. La revedere, mă duc.

Isbândă frumoasă, Barbule.

— Mulțumesc, la revedere și încă odată nu te su-păra.

— Fii pe pace. S'ar putea ?

* * *

După ce plecă Tereuzescu, Barbu să simți obosit și vru să plece, dar făcându-i-se foame s'abătu la *Aquila României*, ceru să mănânce. Reflectând, în timpul mesei, găsi că nu era nemerit să se ducă în casa lui Arghiriadis numai pentrucă era invitat de Angela printr'o scrisoare, scrisă cine știe în ce momente. După ce mănăcă aprinse și el o țigară și deschise un ziar ; cărciuma era plină de lume ; toți băteau în mese și cereau câte ceva. Nu putea înțelege nimic din ce citea. Invărti gazeta în mâni mai bine de o jumătate de ceas, fără să poată pricepe o iotă măcar din drama din stația B. M. În minte avea scena sinuciderei acelei copile și nu putea isbuti să și-o reconstitue, din cauza oboselei și a sgomotului ce făceau lucrătorii, cari veniseră la cină. Mai intraseră acolo și nește artiste tiroleze, cari, cu glasul răgușit și câtecul lor, semănând a găgăit de găscă, te asurzeau, te făcea a'ți perde iluzia până și de frumoasa și poetica lor țară : Tiroul.

— Beti, Beti, cântă marșul lui Boulanger, strigă Panait, că asta-i place lui d-nu nostru.

— Ce face?... Ea să ne dai pace cu sfranțuzitele astea ; zi, fă fată, din *Chiriac Boboc*, ori : *Și e mă frumoasă, mă*, dacă vrei să capeți vr'un pitac pe taller, dacă nu, ametește-ne cu : *O du liber Augustin*, zise

meșterul Tecșan ; iar Haralambie, Zamfir și Kivu, începură să bată din palme și să râdă. Pandelică le turnă vin, apoi amândoi s'așezară lângă taraba unde era Hristache și cucoana Zamfirița, cari se tot împungeau, își dau ponturi și se certau din pricina Angelei.

— La o masă, într'un colț mai retras, convorbeau misterios și mâncau două doamne și un tânăr ; una din ele, era foarte abătută ; iar cealaltă îi făcea curaj ș'o'mbia cu mâncare.

— O să se întoarcă și ca mâine, iar am să vă văd la braț împreună. E băiat bun Tereuzescu.

Cum auzi aceste cuvinte, Barbu, își plecă urechea, căci era vorba despre prietenul său de care se despărțise de câteva ore și dela care câștigase o sută de lei.

— O să se'ntoarcă?... Și ce mi-ar folosi ? După ce mi-a făcut scena pe care o știți, după ce m'a amărât, m'a zdrobit și m'a lăsat fără nici o lăscăe în casă !

— Vina este întru cât-va ș'a ta, dragă Irino, bărbații nu se țin astfel.

— Dar ce eram să fac ?

— Să fi îndurat, să fi așteptat până'i trecea furia, apoi să'l fi luat cu binișorul că tot tu-ai fi triumfat. Ei cum, când îl văd cu ochii, iată prin geam ca acum.

— Sta la masă cu un tânăr și juca, iar eu îl așteptam ca o neroadă, plângând și fără nici un ban în casă.

— Ei și dacă i-ai făcut scene ce-ai câștigat ?

— Nu se desbară omul de jocul cărților cu scandal.

Uite, ia-mă de exemplu pe mine. Cum crezi că o duc cu Mitică, așa-i dragă, spune tu ?

— Ce să potrivește, Mitică și Tereuzescu, sunt departe.

— George, un sec, un desmetec, un cartofoar, un mincinos, un fanfaron.

— Vezi uite, Irino, așa trebuie să te fi pornit tu de ș'a luat omul lumea'n cap. Dragă, dragă cu bărbatul, va să porți politică. Plânsul mereu să'ți fie în ochi și surâsul pe buze ; vină să aibă și tu numai bine să zici c'a făcut. Să'i vorbești în plac, să'l lauzi, să'l mângâi să'l îmbrățișezi să fii cu el glumeață. drăgălașe, în sfârșit s'aibi atâtea calități câte capriciile are el, altfel, poți să fii cât de frumoasă e de geaba, nici nu se uită la tine. Păcat de chipul tău Irino și de cartea care o știi.

— Ei dacă ar fi toate femeile ca tine Leno și toți bărbații ca mine n'ar mai fi lacrimi și divorț.

— Că bine ziseși, d-le Mitică.

— Dar așa-i lumea, așa sunt eu ca ea ? Leana spune, râde și glumește, iar eu, de ori și ce lucru, mă omor și mă zdrobesc. Ei ce-aveam eu să'l mustru pentru suta de lei dată la cărți. Parcă nu era a lui. Parcă nu'i mai trimetea părinții altele, parcă nu mai tocasse cu mine el destule. Văd bine c'am greșit, dar orice căință e zadarnică. A spus, a jurat că nu se mai întoarce și eu sunt goală și...

— Nu, n'o să ne facă nimic, nici acum ne-am luptat de geaba, s'auzi dela masa cealaltă a lucrătorilor. Vai de legea meseriașilor.

— Măi, măi fraților, la dreptul vorbind, nici nu meritam nimic. Spune tu măi Tecșan, oameni suntem noi ? Vrem drepturi ai ? Vrem să se pună chestia în

Camera, să se ocupe Regele și miniștrii de noi. Ha, ha, ha!... Păi ce-am făcut noi, cine suntem să merităm cinstea asta ?

— Cinei-a spuneți ? Tăceți, ai, zise Kivu. Păi să vă spun eu : mincinoși suntem cât poștești, hoți să te păzească D-zeu : Var, scânduri, cue, table... Când intrăm în vr'o bina, parcă intru lăcustele'n holdă. D'apoi picușul ? Spune drept, nea Haralambie, când o fi ș'o fi, pe ce dai d-ta tot ce câștigi ? Unde s'au dus banii dela prințul, dela Palatul funcționarilor și dela alte binale mari, nu pe gâtlej, nu pe turburel și pe basamac ? Uite, cumnatul Hristache să trăiască ! Mai e neică, mai este în boloboc ? Drepturi meseriașilor ! Auzi drepturi pentru noi. Meseriașul strein, nu că'l laud, știți voi. Streinii ? Mi's dragi ca sarea'n ochi, dar 's mai vrednici, mai cinstiți. Tace și muncește. Dar noi, nu ne mai contenește gura, ne grijim la cârciuma asta în toate serile, iar Sâmbăta o facem lată de tot. Habar n'avem de femeile și copiii noștri ; Panait să trăiască. Ite!... Încă-un litru la patru.

Streinii se țin de cuvânt, nu pilesc, nu potcovesc așa ca noi și tot mai au o leacă de respect de familie, de cunoștințe și de vecinii lor. Noi speriem mahalaua cu jafurile, cu trântelile și cu înjurăturile, Eu am lucrat și prin streinătate. Acolo'i voe să bei numai Sâmbăta dela 8—10 seara.

— Ce spui tu mă Kivule, d'aia s'o fi zicând : *Ii lipsește o Sâmbătă !*

— Peste tot locul, la Viena, Praga, Genova, Zurich...

— Ce spui tu, Kivule, ai fost și p'acolo și iar te-ai întors ?

Păi dacă sunt mai abitiri străinii, de ce n'ai rămas la ei, ori...

Fie pânea cât de rea ; tot mai bine'n țara mea !

— Ei, n'am rămas c'am și eu aci o leacă de pământ, nevastă, neamurile astea, Hristache, Zamfira. Apoi mai sunt p'aci Pandelică, Panait ăsta. Și, să vă spun drept, mi se făcuse dor de sarmale de pastramă și de turburel... Adu mă!...

— Aoleo, neică Kivule, nu mai mă trage de ureche c'altă dată ți dau bărdaca goală, tocmai când ți-o fi mai sete.

— Auzi Sarsailă cum o să mă persecute. D'apoi numai tu ești aici, mai sunt și roșcodanele astea ; când o fi ș'o fi, le iau dibla și le dau brânci în pivniță, nemeresc ele bolobocul.

Ei, câte lucruri nu se fac în lumea asta pentru taler!...

— Auzi, auzi Mitică, adaose Irina, până când și acești oameni simplii știu că bani sunt aceia cari mișc totul pe lume.

— Vezi bine, zise Mitică Gărbăcescu, că fără ei nu suntem buni la nimic, dar și chipul d'a'i câștiga însemnează ceva și, nu toți banii sunt folositori, nici câștigați prin muncă și'n mod onorabil. Toți meseriașii noștri bunioară și toată breasla asta a lor pentruce este săracă ? Pentrucă înșală, fură materialul, nu se țin de cuvânt, păcălește ș'or ce lucru astfel câștigat, n'are nici o valoare.

— Ei dar atâți bancheri, zapcii, amploiați, cari fură de stinge, fie măcar și jupânul ăsta, care stă și trage

acum din tutun nepăsător, câți bani n'a făcut din hrăpiri și jumuleli.

— Orice avere, dobândită astfel, în mod neonest, eu, am credință că mai curând, sau mai târziu, nu este de nici un folos s'alege praful de ea. S'ascultați vorba mea, uite ș'ăștia, să băgați de seamă că toată starea o să'i-o toace vr'un calic, v'un leșinat de ginere, care s'o'ncumeta să ia în căsătorie pe opăcita de fiică-sa.

Coviltirescu își plecă urechea și ascultă liniștit fel de fel de cleветiri la adresa Angelei, fel de fel de scene fecute părinților și rudelor, apoi numele lui Te-reuzescu fu repetat de mai multe ori. Lacrămile Irinei făcându-i rău se sculă să plece ; cugetând un moment se'ntoarse înapoi; scoase un plic din buzunar, puse în el o carte de vizită și suta de lei, ce-o câștigase în cărți, dela prietenul său ș'o dote lui Panait zicându-i s'o dea în mâna Irinei, după ce-o ieși el din prăvălie.

Obosit și plictisit să'ndreptă apoi spre casă. Vru să doarmă, dar nu'l luă somnul, vru să se ușureze să se destăinuiască cui-va ș'aducându-și aminte de cel mai scump prieten al său începu a'i serie:

Dragă Mircescule,

Scrisoarea ta, la care recunosc că trebuia să'ți răspund de mult, mi-a făcut mult bine, căci mă găseam și mă găsesc într'o situație sufletească foarte grea și din care numai un glas prietenesc ca al tău, numai niște urări sincere ca cele ce primiiu dela tine, mă mai

putea seoaate din plictiseala în care trăesc. Și ce să ți zic eu pentru feliitările aduse? Și ce să ți spun c'am simțit pentru această isbândă, eum o numești: teza trecută eu sues, numai bile albe, bravo, să trăești, târgoviștenii se vor fâli eu tine, eăci ai s'ajungi om mare. Păcat eă nu sunt în viață părinții tăi. Tu faci onoare vechei familii Coviltirescu.

Frumos, foarte frumos e eea ce ți-a dietat inima ta de prieten, dar eu ce folosesc? Și nu ești singur, mulți dintre prietenii mei, îmi spun acelaș luern, eu toate acestea, iată eă ție îți voiu destăinui totul și din starea aceasta nenorocită, din pesimismui acesta negru și nemărginit, poate doar tu vei isbuti eând-va, să mă soti, deși ere eă numai moartea va avea a-eeastă putere.

Mai întâi să ți spun: orașul acesta spurcat mă strânge de gât. Din ziua în care am pus piciorul în el am înțeles eă intru într'un infern. Corupțiunea se întinde peste tot; toate treptele soziale se nutresc eu ea; ea este pâinea de toate zilele a oamenilor d'aiei din București pe care lumea, sub acest raport, îl numește: *Micul Paris*. Nu eunos eă Parisul, dar de sigur eă tinerimea noastră, care a fost la Paris, a importat d'acolo tot eeace se numește destrăbălare. Sacru nu avem nimic în noi, urâm tot aceia ce este nobil și frumos și ne atrage vițiul. Pe zi ce merge observ eă în tineretul nostru, începând eu mine eă eă vrei, nu există nici o pornire morală. Caracterul ne e schimbător ea vremea de toamnă. Uzăm de ori și ce mijloace, numai spre a ne ajunge scopurile noastre, a eăpăta acel smalt, eă eă este vorba de în-

vătătură de carte, sub care vrem s'ascundem nimic-nicia noastră, sau mai bine sălbăticia noastră, care însă în noi, fiind destul de puternică, izbucnește mereu face explozie. Fiare, suntem mai rău ca animalele și ți mărturisesc că, de multe ori, mă rușinez, căci mă simțesc lor inferior. Iată acum nu mă voi sfii a ți mărturisi tot, până și secretele mele cele mai adânci. Vreau a parveni, să'nsemnez ceva, să se închine lumea înainte-mi, să-mi ceară părerea și să'mi asculte sfaturile. Voi ajunge, de sigur că voi ajunge, căci inteligență am destulă, dar să vedem, în mine este acea educație morală, acea putere de caracter, care să nu mă împedice și să mă țină departe de ori și ce faptă care ar mânji toată mărirea la care, vr'odată, aș ajunge? Nu, d'o mie de ori nu!... Mi-am cercetat sufletul l'am discutat cu scalpul, până în cele mai adânci încrețituri. I-am pus înainte toate chestiunile, toate ipotezele și el a fost mut. Pot să fiu, prin urmare, cât de mârșav și conștiința mea va tăcea. Și crezi c'asa sunt numai eu? Ei, prietene dragă, așa suntem toți; capabili de toate infamiile și, de toate mizeriile, de toate injosiile, numai să ne meargă, bine și să părem, mereu să părem, aceia ce nu suntem. Snobismul, o să ne pună capul. În artă, în literatură, în muzică, suntem snobi. Și unde pui că el se'ntinde până ș'asupra sentimentului cel mai delicat, până ș'asupra amorului. Mistificăm toate simțirile noastre, ne prefacem ca vulpile șirete și pentru ce, te'n-treb pentru ce? Pentru a ne satisface capriciile noastre, pentru a scăpa din încurcături, sau a băga în încurcături pe sărmanele femei, cari, naive cum sunt,

cred în minciunile noastre, spre a rămâne, în urmă, să-și plângă păcatele cu câte un copil de gât. Și legea văd că e bună, e ocrotitoare pentru noi. Suntem puși bine la adăpostul ei. Apoi cine a făcut-o; nu tot noi? Ei, cum era s'o facem noi, bunioară, în favoarea coplilor naturali, a bastarzilor? Uite până acum eu nu am, la activul meu, nici un păcat, dar mărturisesc că mă simt capabil de ori și ce'njosire, ca și de ori și ce mărire. Nu m'aș da în lături de la ori și ce sacrificiu, pentru o femeie, dar poate aș fi în stare să'i fac și cel mai mare rău, cu aceiaș nepăsare cu care i-aș face cel mai mare bine. M'am cercetat pe mine și mă văd mult mai bun decât colegii mei, cari sunt și mai sceptici. Aceasta să nu crezi că mă consolează; din potrivă îmi plânge inima de starea nenorocită a firei omenеști, dar ce vrei? Așa suntem și cei cari vin în urma noastră, vor fi și mai nenorociți, căci ei nu vor mai crede în nimic, vor zdrobi până și altarul credinței. Vor diseca totul, spre a se convinge că țărâna n'are nici o valoare și nu merită nici un cult. Cu cât m'am depărtat de vatra părintească, unde știam numai să mă închin acolo de unde răsare soarele și să mă'nvărtesc numai între chipuri cunoscute, căroră le păstram respect și iubire, cu atât, în marea școală a lumii, am învățat că totul este fătărnicie și minciună. Am mințit și eu, chiar eri făcând cunoștința unei fete avute, m'am prefăcut naiv, sincer, desinteresat, când sunt și eu ca toți: un monstru. Nu ți-am spus, dragă prietene, încă nimic despre mine și de sigur că tu mă crezi cinstit ca o fată mare. Ce termen de comparație!... Or ele mai sunt

fecioarele caste și cinstite de odinioară ? În societatea de azi să mai fie vr'una cum erau mamele noastre ? Mă prind că ori și pe care aş descheia-o, în piepții rochiei, aş găsi măcar vițe de păr, flori uscate și versuri de dragoste, dacă nu și alte dovezi și mai zdrobitoare. Progres ce vrei ? Putrigaiul se lățește pretutindeni. Strălucirea lui o luăm drept lumină, drept civilizație. Vorbesc eu drept, ori acumă citindu-mi tu scrisoarea, îmi zici că aiurez ? Nu, spun foarte adevărat : Mergem spre peire. O țară fără moravuri, sau mai bine cu moravuri așa de stricate, de ușoare, cu morală de gumelastic, alunecă pe panta peirei. Nu sufer de nervi, nici nu plouă afară ca să zici că vorbesc astfel din cauza vremei. Nu mă fac mai bun ca altul, ori sunt pesimist să văd lumea prin prisme posomorâte, dar o cunosc și mă'ngrozesc de ea. Un exemplu, nu mai departe acum, cu ocazia banchetului, care știi c'am dat prietenilor mei, spre a sărbători succesul meu, lângă pahare, speram s'aud o notă mai bună, mai frumoasă. Aș, de unde ! Dacă s'ar fi înregistrat toată veseliea noastră, de către un fonograf, te-ar fi luat jalea. Ascultând'o ți-ar fi părut o pobriganie de mort. Suntem bătrâni, desgustați, sceptici și corupți, până la măduva oaselor. Care mai de care, ne tăvălim lăsându-ne tinerețea prin noroaie. Care mai de care, ne silim să gustăm, din vreme, toate plăcerile și când vrem să trăim, ne împedecăm de marginea groapei la care ajungem, totdeauna mai de timpuriu, din cauza slăbiciunilor noastre, pentru că nu știm să facem economie de viață, care, comparativ cu eternitatea, este destul de scurtă și de efe-

meră. Totuși, dacă nu ne-o ridicăm cu excesele, alergăm la sinucidere, moda curentă d'acum : Cazi la examen că n'ai deschis cartea, vremea trecând-o prin taverne : streangul. Nu-ți trimet părinții bani să supezi la Vila Regală : acid-fenic concentrat ; nu te lăsa familia să iei pe d-șoara X : măciulii de chibrituri. Îți greșește haina croitorul, sau te strânge gheata : revolverul ș'asa mai departe. Iar sistemul cel mai perfecționat, cred că citești gazete, îl știi : Petreci, bei, mănânci și drept plată, dai cadavrul tău ș'al amantei tale restauratorului, sau omori vr'o găscă de femee, apoi te faci nebun, aceasta pentru că n'ai fost destul de dibaciu să scapi de gheara gardiștilor, altfel, la ce-ar mai servi Văcăreștii, când nici acolo n'am găsi vreme să ne scriem memoriile ! Dacă aș fi poet aș striga și eu tocmai ca Eminescu :

Ce nu vii, o Tepeș Doamne,
 Ca punând mâna pe ei
 Să-i împarți în două cete ;
 În smintiți și în mișei -
 Și în două temniți large
 Cu d'asila să-i aduni
 Să dai foc la pușcărie
 Ai la casa de nebuni !

Atât pe azi.

Prietenul tău din copilărie

Barbu Cuviltirescu

* * *

Lipi scrisoarea, după ce o reciti, apoi începu a răsfoi, cum îi era obiceiul, ziarele de pe masă. Sub o

revistă dete iar d'o scrisoare rosă și pecetluită c'un trifoiu cu patru foi pe care se grăbi s'o deschidă știind dela cine vine.

Domnule,

Sunt sigură că rândurile mele nu ți-au atras atenția. Sărbătorit, cum ai fost zilele acestea, de către prietenii d-tale, pentru ceace știu dâșii c'ai făcut pe băncile facultăței, altfel îmi făceai onoarea a-mi răspunde, sau a veni un minut, ca pentru o vizită medicală, spre a studia un caz patologie, cum sunt sigură că zici acum ș'ai fi voit poate să faci d-ta, dar ai fost oprit de faptele bune pe cari aud că zilnic le săvârșești. Ești cum mi te-am închipuit, o ființă superioară, iată pentru ce țin a mă destăinui d-tale și a ți cere sfaturi, iată pentruce...

Panait mi-a povestit ceace ai făcut de când nu ne-am văzut. Știu c'ai dat tot ceiace aveai în buzunar, unei ființe nenorocite. Ca d-ta cine mai face azi, când toată lumea este interesată? Vino, găsește vr'un pretext, adu-mi vr'o carte, vreau să te felicit cu viu graiu, vreau... vreau mult să te văd, mai înainte d'a lua o hotărâre; vino ca doctor, ca prieten... Vino cum vei vrea.

Angela

Se îmbracă repede. A doua zi, se duse la florărie, făcu un mânuchiș de garoafe albe, cumpără romanul *Le Disciple* de Paul Bourget, apoi când nu era încă ora două, el și fu în fața casei lui Arghiriadis. Sună clopoșelul și Veta veni de'i deschise.

Coviltirescu n'apucă să intre și fu poftit în grădină ; atât așteptă Barbu ș'alergă în spre ușe, intră în mijlocul grădinei și stătu pe-o laviță ; într'un moment îi păru că florile începură să-i vorbească, într'o limbă stranie, cuvinte cari'l ameteau, îl fermecau și'l făcea să viseze... Imbrăcată cu o rochiță albă, punctată cu fețe multe, cu o cordeluță roșie pe cap și cu brațe albe ca zăpada, tinere și plăpânde ca fagurul de miere și plecându-se într'una ca să plivească brazdele, semăna cu un gingaș fluturel, care venise să sărute florile. Barbu, de câte-va minute, incremenit se uita la dânsa și fără să știe cum și ce fel, se simți fermecat, atras de această copilă pe care o avea înaintea lui și la care credea că venise în calitate de maestru, de duhovnic, în calitate de doctor spiritual s'asculte și să dea sfaturi, așa precum scria la cartea pe care i-o aducea Angelinei. Inima însă'i bătea ca d'un ce necunoscut, tremura el acum și nu se putea ridica de pe bancă.

Angelina, sculându-se de pe brazdă, cum îl văzu, alergă în spre dânsul cu brațele întinse, strigând și roșindu-se :

— In sfârșit, iată-te aici, confesorule...

Barbu îi întinse florile și cartea, fără a grăi un cuvânt.

— Florile acestea frumoase le-ai adus pentru mine, te-ai gândit d-ta, așa de prins, de ocupat... Al! Îți mulțumesc, nu merit atâta atenție, eu care sunt o...

— O fată frumoasă și dulce îngână Barbu; o fată care merită mult mai mult decât garoafele albe, merită însemnarea lor, merită chiar... o încântătoare co-

pilă, nu mă privi și mai ales nu mă'ntreba acea-ce simțesc acum. E ceva care n'am simțit nici odată. Lasă-mă să plec.

— Cum, așa de iute, abia ai venit și...

— Ce vrei să-mi spui, să mi te destăinuiești, dar ce pot eu asculta, ce să'nțeleg, când se'nvârtește locul cu mine, când... Uite, pune mâna pe inima mea, vezi cum mi se bate, cum se svârcolește și mi-e frică, tremur și plâng ca un copil. Simt o slăbiciune de care nu pot să'mi dau seama, o impresiune cu totul nouă, o flacără puternică, dar bine-făcătoare, o flacără care s'aprinde'n mine și dacă nu poți, ori nu vrei s'o alimentezi, Angelo, zdrobește-mă sub disprețul tău mai târziu, dar acum lasă-mă să'ți spun că te iubesc, zise Barbu, luându-i mâna și sărutându-i-o.

— Tanti Bârzoiasca, ridică-te, șopti Angela lui Barbu.

— Satana, strigă Coviltirescu, văzând-o și cine a adus-o aicea ?

— Nenorocirea noastră, dar lasă c'o trimet eu la locul ei acum.

— A! Zise Săftica, apropiindu-se, punând lorneta la ochi și privindu-i. Dv. aici singuri, mi se pare că v'am deranjat.

— Da, și poți să pleci îndată, căci am ceva de vorbă cu d-l Coviltirescu, auzi du-te, du-te curând că mi se pare că nu te-a poftit nimeni aicea, mă mir cum ai intrat. Veta e o neroadă ș'am s'o cert.

— D-na poate să rămână și în fața d-sale ca și'n fața lui D-zeu, eu, voiui rosti aceleași cuvinte sacre pe cari ți le-am rostit adineauri.

— Poftim zi, zi înainte, nu te sfii!
 — Taci, te rog taci, d-le Coviltirescu, taci, nu ştii cine e viespea asta.

— Stiu, încă prea bine ştiu!

— Viespe eu, ei bine, am să-mi ascut acul ş'are să te doară rău Angelo, ţine minte; iar d-ta te vei învăţa a cunoaşte cine'i Safta Bârzoiasca, protectoarea d-tale pe care ai nesocotit-o, ai trădat-o, ai...

— Ieşi, îi zise Angela restită, ieşi, la mai multe să nu mă'mpingi.

— Vezi împrejurările te fac să fii aceea-ce n'ai gândit. Toţi din casă sunt încăpăţânaţi ca această femeie, toţi mă sugrum şi mă plictisesc.

— Aibi răbdare, încredete'n mine şi iartă-mă dacă te-am supărat !...

Angela tăcută, rămase pe gânduri, suspină adânc ş'o lacrămă îi alunecă pe obraz.

— Nu plânge, nu, eşti fericită că eu te iubesc ! Nu plânge şi dă-mi un semn, după care să'nţeleg că m'ai iertat, c'ai să uiţi momentele acestea în cari un nenorocit îşi pierduse capul. Dar !... În faţa unui chip aşa de blând şi de frumos, maestrul se închină ca înaintea unei madone, zise Barbu, iar sărutându-i mâna. Venisem să te lecuiesc şi acum tu va să fii sfătuitoarea, călăuza, mântuirea mea. Nu fii rece, nu tăcea, nu întrebuiţa cu mine asprime, nu mă goni, căci vinovată eşti tu, tu copilă fermecătoare şi dulce. Zici că n'ai pe nimeni să te asculte şi să te'nţeleagă, voi fi eu acela către care tu să'ţi destăinuieşti sufletul, către care s'alergi cu încredere, ori de câte ori te vei găsi singură, streină şi izolată, aşa precum

mi-ai scris ; voiui fi eu acela care te voiui iubi și din dragostea mea voiui face altar de credință, dacă și tu Angelo, vei știi s'aprinzi miresmele cari să întreție acest foc sacru și care se cheamă iubire. Aide vorbește, ștergeți lacrămile și dă-mi o dovadă după care să'nțeleg...

— Tata, ridică-te, șopti Angela, dându-i o garoafă albă ; ia această floare, al căreisimnificat îl știi, păstrează-o dela mine și... să mă iubești mereu...

— Ești încântătoare ! Spune, iubit-o, spune când ne mai vedem ?

— Măine tot la această oră.

— Te duci, d-le Coviltirescu, zise Arghiriadis, te duci c'am venit eu ?

— Aș, s'ar putea ? Mă duc pentru c'am o meditație ; tocmai spuneam d-șoarei că sunt grăbit. La revedere !

— La revedere pe mâine, dacă nu ești ocupat.

— Nu, la revedere, viu negreșit !

*
* *
*

Barbu ieși amețit și împleticindu-se dela Angela, nu'i venea a crede că el a putut ajunge într'această stare. Și pentru cine ? Pentru o fată despre a cărei familie auzise numai rele, dar dânsa era rea, autoritară, sceptică. Frumusețea însă fiind o virtute, îl subjugase și Barbu, în loc de maestru, acum era discipol și totuși nu'i venea să creadă. Se gândi la tot felul de romane citite, la tot felul de întâmplări amoroase de cari odinioară râsese ș'acum el să fie în joc, s'ar putea ?

Slăbiciunea asta nu ș'o ierta. Ar fi dorit acum să întâlnească vre-un prieten, care să'l sfătuiască, să'l îmbărbăteze, să'l vindece de boala aceasta grea ce îl lovise ca un trăsnet. Tereuzescu cum ș'o fi părăsit el amanta? Era drăguță; bine o prindea disperarea atunci seara. Oare eu aș fi capabil să fac rău unei femei? Femeile, femeile, nu trebuiesc atinse nici c'o floare. I-am dat banii Irinei, câștigați în cărți dela Tereuzescu, căci după cât am înțeles, pentru ei se certase cu el. Ce-o fi zis ea, când a primit această sumă dela un necunoscut?

Femeile sunt interesate, deși nu pricep valoarea banilor, zise Tecșan când îi au nu știu să'i păstreze și când nu-i au, se simțesc nenorocite și sacrifică totul pentru ei, spre a face lux și a se ține de mode.

Oare Angela ce fel de ființă o fi, ea o fi iubind banii? Adică ce m'oi fi gândind eu la dânsa? Acum chiar cine știe ce sfaturi îi dă Harpagonul de tată-său. Azi mi s'a părut înțeleaptă fata și frumoasă. Lacrămile pe față însă nu-i stau bine. Nimic nu e mai urât decât plânsul; femeile ar trebui să'și aleagă altă cale decât pe a lacrimilor. De ce n'a vorbit, de ce n'a zis nimic? Lacrămile sunt obositoare, plicticoase, dar de multe ori ușurătoare. Nu știu eu cum aș fi, când aș plânge! Greu, nu'mi aduc aminte să fi plâns vr'o dată. Ba da, eram mic și m'am ridicat să sărut mâna și icoana de pe pieptul betei mame. Br... ce răceală grozavă! Timp d'o săptămână mi-am simțit buzele de gheață și ochii nu i-am mai uscat. Totul, în jurul meu, avea înfățișarea cadavrului, totul era posomorât și trist ca fața măicuței mele; totul îmi vorbea de dânsa, multă vre-

me'n urmă n'am uitat. Acel : „*Vecinica pomenire*“ mă'n-
 fioară și acum. Ce trist lucru este moartea !... D'atâ-
 tea secole murim, ea ne desparte de tot ce ne este
 drag și cu ea nimeni nu se deprinde. Rămăsese casa
 goală. Imi amintesc că orăteniele suiau prispa și in-
 trau în tindă după boabe ; vitele se pocăltiseră de
 foame ; florile din grădină se păliseră ; se cunoștea
 că nu mai era mănășica ei, care să îngrijească de
 toate ; pe mine nu mă lăuseră, nu mă primeniseră
 de vremuri. Alde unchiu-meu Voicu avusese grijă să
 care din casă toate straele. Muriam de frig în pat,
 doar cu bietul Urseiu ce mă mai încălzeam ; imi ți-
 nea de urât, păzea casa. Când veneam dela școală
 numai el imi ieșea înainte și până să sosesc îl auzeam,
 de departe, urlând a jale și a pustiu.

Sărmanul ! Ce s'o fi făcut și el ? L-am lăsat în sea-
 ma vecinilor, dar cui să'i fie milă deun câne ? Bietul
 animal ! De sigur că în Târgoviște, dacă m'aș întoarce
 și el, o fi mai trăind, mi-ar fi singurul prieten, care
 m'ar mai cunoaște, m'ar iubi și de sosirea mea s'ar
 bucura ! Câte odată m'apasă greu singurătatea asta
 și m'apucă dorul de pământ. Mi-e dor de mucigaiul
 umed, de calomfirul de pe groapa bieteii mama, de o
 mai fi acolo, unde l'am sădit eu la căpătâiul ei ! Cum
 oiu avea bani ș'oiu putea mă duc să văd bisericeuța
 unde de atâtea ori, am ascultat sfânta leturghie și am
 luat grijană din mâna părintelui Nicolae ; să ascult
 sunetul clopotului, care ne chiamă la rugăciune. Să
 mai văd cât de groasă s'o fi făcut salcia pletoasă de
 lângă fântâna dela poarta noastră !...

Câte tilinci am mai făcut eu din ramurile ei ! Cu

cât drag aşteptam eu Floriile s'adun mieluşei din salcie şi zambilele din grădină, să mă duc să le presar pe mormântul măicuţei. Ce-o mai fi pe acolo ? Sfânta ei ţărănă s'o fi înăbuşit de dudăi. Nu s'o fi mai cunoscând nici locul unde-i odihnesc scumpele ei rămăşiţe. Mi-am pierdut de urmă şi cu câte greutate am luptat până s'ajung aici, mai am puţin şi voi fi pe vârful culmei... dar alături cu câştigul, cu smaltul acesta artificial câtă strălucire, câtă nevinovăţie, câte sentimente nobile şi curate se piredede ! Ce n'aş da eu pe o seară petrecută sub umbrarul modestei noastre colibe ! Cu cât drag aş asculta sfaturile bătrâneşti, pildele şi glumele de odinioară !

Cât sunt de îmbătrânit, de desgustat de viaţă ! Va trebui mereu să mint, mereu să'nşel, mereu să apăr cauze nedrepte şi să acuz pe nevinovaţi.

Voiu lua de soţie o fată pe care poate nu o voi iubi ş'oiu face o nenorocită, fără voia mea. Voiu fi fără să vreau, în lumea aceasta, o unealtă de tortură. Pe cât am putut, am căutat să-mi las sufletul ferit de rele, dar mediul, în care am trăit, ştiu eu ce va fi făcut din el ? Pus la încercare, cine ştie de ce mizerie este capabil ! Mi-ar plăcea să fiu bun şi blând, cum mi s'a spus c'a fost bietul tata pe care eu nici nu l'am cunoscut. A murit pe când eram în faşă. S'a prăbuşit peste el un mal la vie şi l'a omorât. L'au scos d'acolo turtit. Mama zicea că era să înnebunească, să'si facă seama singură. A rămas cu viaţa numai de mila mea. Urzirea soartei de ce-o fi aşa de crudă cu fiinţele bune, miloase şi îndurătoare ? Am blestemat-o de atâtea ori ! Cine ştie şi eu cum voi sfârşi ! Cine

ştie cui oi pricinui, sau cine-mi va pricinui vr'un rău, care să-mi zdrobească viaţa ! Sărac de părinţi de mitel, crescut între streini şi ascultând numai la răutăţi, am căutat să fac bine pe cât am putut ; cu toate acestea cine ştie dacă, în îndoiturele cele mai ascunse ale inimei mele, nu păstrez otrava cea mai veninoasă ? Dar eu, pe cine pot învenina eu ? N'am aici pe nimeni ! Şi Angela, nebuna de ea, în loc să fie bucurasă că are o familie îşi otrăveşte părinţii.

— Că bine zici fătul meu !

— Voiu merge acolo cât de des, voiu căuta s'o sfătuiesc, să-i dau pilde, să-i spun cât'i de rău să fii sărac şi strein. O voiu îndemna la fapte bune, la muncă şi la abnegaţie, nene Tecşene.

— Ce faptă mare o să faci ! Scapi un suflet de la peire.

— Nu este ea de vină ; creşterea, ea este cauza tuturor relelor, ce bântăesc societatea noastră.

— Angela, procreată desigur, cine ştie în ce momente, căci lui Arghiriadis, ca fiecărui cârciumar, îi place băutura ; răsfăţată mereu, ca una ce-a fost singură la părinţi, dată pe mâna dascăliţelor streine, cu recomandăţia de a o lăsa să facă ce vrea, negreşit că nu putea să iasă din ea decât aceea ce-a ieşit. Totuşi mi se pare o natură bună şi capabilă de îndreptare.

— De, ştiu eu, fierul rău anevoie se face ceva din el.

— Voiu fi povăţuitorul ei, o voiu învăţa o credinţă, o voiu deprinde mai îngăduitoare, mai blândă, mai domoală, mai răbdătoare, aşa cum va să fie o femeie cu scaun la minte.

— Greu băiete, greu ?

— Bine zise prietena Irinei. În adevăr, oricât de frumoasă ar fi o femeie, dacă n'are tact, răbdare și bun simț, pe lângă ordine și curățenie, nu prețuește două parale. După mine, cultura femeii este vătămătoare, dacă nu are de scop s'o îndrumeze spre aceste lucruri principale. Mă întreb : ce aş face eu dintr'o femeie, care ar avea în ea porniri ca fata asta? M'aş despărţi, sau mi-aş da osteueala s'o formez ? Dacă aş iubi-o aş suferi mult, iar dacă nu, ar suferi și s'ar îndrepta, dar ar fi prea târziu. Ce copilării și pe mine, în loc să-mi caut căpătâiul cu vise și pe d-ta, d-le Tecșan, să te las să te duci la culcare, stau să cuget la atâtea ș'atâtea nebunii. Cât mai va până s'ajung eu la înșurătoare ! Totuși când voi face pasul acesta, voi depune taxa pentru divorț în ziua cununiei religioase.

Mai sigur, o preocupare mai puțin pentru noi

— Divorțul e o bună instituție, dar s'aburează.

— Mai bine abuz, decât constrângere.

— Să trăești cu cine nu-ți convine, greu !

— Dar copiii, nenorociții de ei !

— Vai celor ce rămân, după pronunțarea sentinței !

— Sunt aruncați, când la unul, când la altul.

— Aud și văd păcatele și slăbiciunile, când ale unui părinte, când ale celuilalt.

— Eu, de aş fi părinte și aş avea copii, aş răbda toate... Sau...

— Aide, Barbule, lasă gândurile, destul de două nopți de când n'ai dat ochii în gene !

— Da, da... Ai dreptate.

— Noapte bună, vecinule!... Cât vei putea, fugi de orice slăbiciune!

— Cine știe dacă nu vom suferi și mai mult!

— Cine știe dacă eu nu voi fi ales de soartă să turbur, fără voia mea, pacea vre-unei ființe, care s'o fac nenorocită. Fugi geniu al răului, fugi... fugi!

— Noapte bună, nene Tecșene, iartă-mă dacă ți-am răpit timpul.

— Ce are a face, dela d-ta învață omul multe și de astăzi în colo te prețuiesc și mai mult.

* * *

Angela cu familia sa trăia, din zi în zi, în cea mai mare neînțelegere. Barbu asista mereu la scene urăcioase și nu putea, cu sfaturile lui, s'ajungă la nici un rezultat. Părinții, ca s'o împace, îi făceau toate plăcerile și ea, de ce mergea, se simțea lângă ei mai nenorocită.

Intr-o zi citind în gazetă sinuciderea din stația B. M. îi spuse mamă-sei c'are să facă și ea ca Jana Cristescu. Zamfira plânse cu amar și o întrebă ce-i lipsește, dar ea îi răspunse că n'are nimic, însă vede că nu mai poate suferi lumea și i s'a urât cu viața. De mergeau împreună la serate și la baluri, Angela, în loc să danseze, se vâra în câte un colț, sta posomorâtă toată seara, apoi în trăsură începea cearta.

Era prin luna lui Noembrie și afară se făcuse o lapoviță și-o umezeală de numai cei nevoiți ar fi ieșit din casă, când Angela chemă pe Veta dela rufe și o mână

după trăsură. În zadar Zamfira îi spuse să trimeată pe Panait, ori pe Pandelică, că ea nu ascultă, ba ce e mai mult, când se sui în birje, luă și servitoarea, măcar că săpunise albia, dase maldărul de albituri în leșie și femeea vrea să le pună la apă rece, până'n seară.

— Mână birjar, zise dânsa, urcându-se și răsând de toate protestările Vetei.

— Unde mergem d-șoară ?

— Unde-i vedea cu ochii.

— O să ne omoare jupânul. Ce treburi sunt astea ? Zău, d-șoară eu mă mir de ce vei fi fiind așa de rea și de neînțelegătoare, tot să ne superi și să ne învârtești pe toți.

— Taci, Veto, din gură, ce o să ne omoare jupânul, că o să mă omor eu, m'am săturat de lumea asta !

— Vai de mine să nu te mai aud astfel, o floare ca d-ta, ai de toate și mâinii pe D-zeu. Toți țin ca la ochi, ești dorită și iubită de toată lumea.

— Iubită eu ? Ești o neroadă. Cine ți-a spus ? Nu știi ce vorbești. De m'ar iubi cineva n'aș fugi de acasă, să umblu rasna.

— Sunt amărâtă și necăjită, o să-mi curm viața ca să scap de chinuri.

— Dar ce știi d-ta până acum de necazuri ? Ai de toate, ești curățică, ești învățată în școli, ai avere destulă. Mai bine decât ai bate drumurile, ai trece și d-ta la tarabă, ai da vr'un ajutor că d'acolo pică ce pică, d'acolo a fost isvorul cel mare, bine zice jupân Kivu.

— Ai înebunit și pace. Eu în cârciumă, eu la ta-

rabă, vino'ți în fire, femei ! Măcar de n'aș mai avea ce mânca !

— Să nu zici vorbă mare, uite eu sunt o proastă, dar am văzut multe. E moarte, e pagubă, boale, judecăți.

Dacă rămâi să vezi de averea asta, numai singurică ce faci ? Lași pe mâna slugilor și d'ar fi toate ca mine, dar...

— Prea puțin îmi pasă, ardă și piară tot, mai ales cărciuma că d'asta mi-e scârbă, nimeni nu ne zice moșierii, proprietari, funcționari ceva, ci toți ne zic : cărciumari !

— Ce-are aface, mulți sunt ca jupânul, multe fete au zestrea d-tale ?

— Să le fie de cap, nu'mi trebuie nimic !

— Ba'ți trebuie toate și cu ele să iei un tânăr frumos și înțelept și să faci niște îngerași să-i cresc, cum te-am crescut pe d-ta.

— Eu îi sugrum. Neamul lui Arghiriadis ? Să se stingă !

— Ba, pun prinsoare c'am să mănânc și pânea dv. Și, de mai asculta pe mine, uite d-nu Barbu...

— Taci, să nu te aud, îmi plăcea puțin, când l'am cunoscut, dar acum... E un anost un sălbatic. Mitocan ! Mai bine mi-ar plăcea Spulberescu. E de familie, m'ar introduce în lumea mare.

— Greșești, Spulbereștii, îi cunosc eu, aleargă toți după zestre, că toți sunt ruinați, datori vânduți și nu e de seama dv., când ți-o fi lumea mai dragă o să'ți dea peste nas.

— Și mama zice tot ca tine, dar eu n'am nici un

gând, mai bine mă întorceam la școală și mă făceam călugăriță catolică că m'a rugat destul sora Orsola. Bine zicea ea că părinții noștri ne iubesc mai puțin ca ele.

— Ci ca dă-le'ncolo de profesoare. Auzi, profesoare sunt alea, cari vă bagă'n cap dalde astea? Vr'o altă procopseală nu v'a învățat. Să vă fi sfătuit să fiți blajine, răbdătoare, cucernice...

— Păicum!

— Ce păicum? Eu nu spun basme, sunt femei bătrână, cine știe cum se 'ntoarce roata lumii și ce te faci atunci, când o trebui să învârtești în casă tot rostul și să duci și prăvălie, și moșie, și... *ma*

— Ce face? Eu? Mă omor și pace.

— Apoi moda asta ați luat-o acuma toate. Asta învățați la școală. Să nu suferiți nimic, să vă sfădiți cu toată lumea și cum vi să pune cineva împotrivă, trone, revolverul!...

— Foarte bine, bine facem noi.

— Ce bine, bine e cu bine, nu cu porneli dalde astea. Mi's urâte secătorele, cari's iau viața în glumă, dar mai fi ea undeva, d'am mai învia vr'odată! E scumpă și or cât de greu e pe lume, tot e mai frumos ca'n groapă... Br., Să te mușce broasca de nas!...

— Las să mă mușce.

— Ba e vorbă, să te mușce mai bine un flăcău tânăr și frumos. Să te cumințești, maică, să lași iuțeala asta, și să ascuți de părinți, de rude, de bătrâni, că nimeni nu te învață de rău. Dar unde mergem noi că vād că s'a înoptat și suntem mai afară din oraș. Unde ne duci birjar? Ne deterăm după vorbă.

— La cărturăreasă, unde să vă duc ?
 — La aia care ghicește în cafea ?
 — Păi, unde merge tot Bucureștiul ?
 — Dă-o încolo de păcătoasă, ceștie ceva ? Mai bine să mergem acasă că înoptează, zise Veta, către birjar.

— Ba e vorbă, ce să facem acasă ? Mergem în strada Lănării la ghicitoare, de când vreau eu asta. Aidem să vedem ce-mi spune.

— Vai de mine, vai de mine, mă omoară cucoana ce facem cu rufele !

Angela și Veta coborâră din trăsura, se acope-riră bine la cap, căci trăgea vântul rău, burnița de ploae și, despicând mulțimea, intrară în odăița unde nu erau puțini, cari așteptau să le vină rândul și să bea cafeaua miraculoasă. Femei ascunse sub voaluri dese, bărbați cu pălăriile îndesate pe urechi și cu gulerile ridicate, bolnavi de nădufuri. Pătimașii, uscații și pă-gubiții, toți făceau zilnic coadă cu speranța ca o mo-gândeată de femei, o să le dea pe leac, o să le gă-sească drumul spre isbândă și spre noroc. Angela, când intră în fumul acela și începu a respira duhoa-reă dinăuntru, voi să se reatragă, mai ales că toate căutăturile se'ndreptaseră curioase spre dânsa.

— Ce-ai căutat, ai găsit, îi șopti la ureche Veta, acum n'ai încotro, stai, sunt curioasă și ea, nu de giaba vine aici atâta lume.

Până se suciră, se'nvârtiră, unii mai intrară, alții mai ieșiră, așa că, la un moment dat, în odăița de așteptare mai rămaseră numai dânsese și un domn bătrân, dar îmbrăcat foarte elegant. Când îi sosi rân-

dul să intre el la cărturăreasă, adresându-se către Angela, îi zise :

— Intră d-ta d-șoară, îți dau rândul meu, ai viitorul înainte, mai poți spera în ceva. Eu nu vreau să-mi ghicească nimic și dinainte știu ce are să-mi spună: Nenorociri și pagubă. Angela îi mulțumi și căută a profita de această invitațiune, căci în aceste locuri, îi venea greu și ar fi dat multul cu multul să se vadă acasă.

Cum plecă, Angela, bătrânul se apropie de Veta și începu s'o descoasă. Dela ea află cine era, unde sedea, ce averea avea, la ce școală învățase și nici de cum nu voi să creadă că fata n'avea nici un păs, iar la cărturăreasă venea numai de curiozitate.

— Știu eu ce sunt drăcoaițele astea. Te-a legat la gard pe tine, dar trebuie să aibă un ghimpe și ea în sufletul ei.

— Pui capul, domnule, ce nu știu eu, eu care am crescut-o.

— Și bani, are bani Arghiriadis, așa mulți cum spui d-ta ?

— Da, încă nici nu știu dacă ți i-am spus pe toți, ce știu eu ?

— Ai vr'un flăcău de însurat ?

— Am, vezi bine, învățat, sănătos, frumos...

— Ei atunci vino, cercetează, și dacă i-o plăcea d-șoarei ș'o vrea D-zeu să se facă nunta, asta vrem și noi.

— Și cum vă zice dv. ca să-i spun eu jupânului ?

— Care jupân ?

— Jupân Hristache, ce nu știi? Eu sunt la d-nealor de ani și așa putea...

— Lasă, lasă, șopti bătrânul, încrețind din sprincene, mă interesez eu, am grije... Băiatul meu cunoaște familia.

— Așa, ei foarte bine. Să'i spui să'și dea toată osteneala ca să hotărască fata, întâi ea să vrea, la noi e pe dos. S'au întors vremurile. Acum fetele se mărită, mai ales cele bogate. Și unde pui că a noastră e singură la părinți, și are vârtos la ciorap.

— Ce spui? Arghiriadis nu mai are alți copii?

— Nu.

— Ei apoi mai cărturărească ești d-ta decât femeia asta, m'ai scăpat de încurcătură. Ține adaose el, strecurând o piesă de cinci lei în mâna Vetei și, ieșind pe ușe, zise birjarului: Ianoș sboară la Ghinsburg, samsarul din strada Udricani, lângă lavră, el îmi face afacerea, mâine, chiar mâine, o Doamne, ajută-mi Doamne!

— Dai și tu, zise Angela ieșind dela vrăjitoare roșie și preocupată de șirte-mărgărite, încurcat și anost cu care îi împuiase urechile această femeie, care știa să speculeze, cu ușurință, naivitatea omenească.

— Aide acasă și las'o la păcatele, d'ar ști ceva și și ar ghici ei ș'ar descoperi o comoară să nu mai stea în bărlogul ăsta, aide acasă. Ce palavre ți-a spus? Mi se pare că mai multe știu să'ți spun eu. Ți-am găsit ginere, maică.

— Pe cine? Pe moșneagul ăsta?

— Ei așa. Ce'ți pasă. Are D-zeu grije. Nu'l rog eu în toate zilele ca să te văd la casa d-tale.

— Ce să mă vezi ? Cărturăreasa mi-a spus că-mi sunt cununiele legate, iar dacă mă mărit, bărbatul meu o să moară de moarte violentă.

— Dar asta ce-o mai fi ?... Pröstii, pierdurăm vremea degeaba p'aici. Ce zic eu, nu e de loc de geaba. Boerul ăsta parcă'l cunosc și n'am de unde să'l iau. M'a întrebat, m'a descusut de d-ta și de măselele din gură, eu i-am spus toate cum sunt și dânsul s'a lipsit și de a mai da în cărți. Dar un lucru însă, nu mi-a plăcut la el. De ce să se ducă la samsar și să nu vrea să vorbească cu mine.

— Ai înebunit, Veto, aidem acasă, tu una știi, una ții, nu mă mărit și pace, n'auzi ce'mi dote în cărți ?

— Ti !... Frățioare, așa minte or fi având toate fețele, cari învață în școale, atunci noi proastele ce să zicem ?

— Voi sunteți cu mult mai fericite, voi vedeți până în vârful nasului, vă uitați numai pe față, noi ne uităm și pe partea cealaltă a lucrului. Auzi să crezi tu ce ți-a spus un ghiuj bătrân !

— Ei vei trăi și vei vedea. Pe ce că zilele astea o să te trezești că te cere în căsătorie și te măriți, iar vrăjitoarea ți-a mâncat banii zadarnic ?

— Ne prindem că nu, eu mă duc la călugărie.

— Păi ce fel, cum de nu : Maica precista nemțească. Să nu mă faci să te spun jupânului și să dai de belea.

— Fă ce vrei.

— O să fac, vezi bine c'o să fac pe naiba în patru și pe pofta nemțoaicelor tot nu rămâne. Iei ori pe Barbu că e băiat frumos și înțelept, cum ți-am mai

spus, ori pe feciorul boerului ăsta și uite'l știu și mor de ciudă că n'am de unde să'l iau. Mi-e cunoscut și după față, și după vorbă; iar numele-mi umblă prin gură. Ori cum D-zeul îl chiamă ?

— Vrei să'ți spun eu.

— Da.

— Satana.

— St!... cu dalde astea, că ne aude jupânul. Dă-te jos și să intrăm tiptil că ne-o fi așteptând cu masa ș'or fi foc de supărați.

*
* * *

Viața între soții Arghiriadis devenise imposibilă. Din cauza Angelei, zilnic erau certuri, nule mai intra nimeni în casă, afară de Kivu și Barbu Coviltirescu, cari cercase a face, când pe moralistul, când pe inamoratul și totuși nu isbutise cu nimic. Când se credea mai sigur de isbândă, atunci își vedea nimicite toate armele. Când își pregătea discursul cel mai simpatic și mai convingător cu care să ceară mâna Angelei, atunci ea parcă era brodită. C'o vorbă, c'o faptă aspră îl făcea a se depărta. Cu cât trecea vremea, ea devenea mai uricioasă. De câteori se'ntorcea dela vr'o petrecere, sau dela vr'o serată, istorisea, în adins, tot lucruri ce îi făceau rău lui Barbu, care acum înepuse a avea pentru Angela o pasiune sinceră cutoatecă nestabilitatea și asprimea caracterului acestei fete îi producea adesea silă și groază. Intr'o seară, mergând la teatru, Coviltirescu, o urmări; din stalul său, privi roiul de curtezani, cari de-

Atunci *Adrian*

flară prin loja Angelei. Atunci ea îi păru mai frumoasă ca ori când și trebuie să fi fost așa, deoarece mai multe ochiane se îndreptară în spre această figură blajină, care răspândea raze de candoare, dar în suflet avea venin. Cel care se așeză pe scaun în loje și, împreună cu toți, luă răcoritoare, fu Spulberescu. Angela convorbea mereu cu dânsul și părea plină de-o veselie cu care Barbu nu era obicinut s'o vadă. Cât ar fi dat s'audă aceste șoptiri, să'nțeleagă aceste râsete, cari i se'nfigeau în inimă și tăiau ca briciul.

La ieșire cine să uită la dânsul? Spulberescu îl salută radios; iar Angela își așeză la piept mănuchiul de garoafe albe pe care'l primise în loje, apoi, încântată și surâzătoare, ieși repede se suiră în trăsură zicând: „La revedere pe Duminecă“.

Barbu, nu închise ochii toată noaptea și a doua zi, nu se luminase bine de ziuă, când se afla la Kivu. Lui îi destăinui toată simțirea și îi zise să se grăbească să ceară mâna Angelei, pentru dânsul, căci de nu, am presimțirea că această fată va fi ruina ei și a familiei. De-o lua pe Spulberescu se alege praful de averea lui Arghiriadis, îl cunosc bine pe el și pe ai lui, știu ce pot.

— Fii pe pace, zise Kivu, nu'l știu pe degete pe ciocoiul ăla? N'a aflat chiar și Hristache că sunt ruinați? Cum o să'și bage el cap sănătos sub Evanghelie? Alora le trebuie bani cu nemiluita, ipotecile și datoriile li sunt până în gât. N'o fi cumnatul năuc să intre în cărd cu ei.

— Fata, o cunosc eu, e grandomană, vrea să iasă

din cercul lor, vrea să ia boer, om de viță mi-a spus,

— Taci cu vițele, toate le-a mâncat filoxera, sunt ciuruiți cu toții. Boerii? Îți spusei. Ei nu fac alt decât să vâneze fetele cu zestre, spre a se cârpi și mai rău se rup; cu ele nu pot duce casă.

— Kivu și Barbu meraseră tăinuind către cărciuma lui Arghiriadis, dar nu găsiră acolo decât pe Zamfira, căreia îi spuse scopul venirii lor. Ea ar fi fost voioasă, dar cine se uită la dânsa? Cine o asculta la ceva?

— Ei, nu vezi Kivule, că sunt a cincea roată la car, cine mă întreabă ceva, cine mai ascultă în casa asta? De când a venit Angela, toate merg și se întorc numai cum cântă dânsa. E vreme de când i-am zis eu lui Hristache de băiatul ăsta, dar el poate să sufle? „*Fata tatei*“, ea ce-o porunci. Nu l'știți? Asta e răspunsul.

— Ia stai colea cu noi cumnată și ascultă, ascultați-mă că doar sunt om cu judecată, am scaun la minte. Băiatul ăsta e cu viitor ș'apoi îi știm și măselele din gură. E de seama noastră, nu vă băgați în ciocoime c'o să vă dea slugile afară, când vă veți duce pe la dânsii, așa sunt ciocoi, până și fac treaba cu noi, apoi nu ne mai cunosc!

— Știu, toate le știu, le cântăresc și le pricep bine, dar cu cine să te înțelegi? Vorbiți cu fata, ce mai încolo, încolo, văd că acuma așa-i moda. Cine mai întreabă azi părinții?

— Și că bine zici, dar treabă-i asta? Și când o scrintesc copii, cine trage necazul? Tot mai bine era pe vremea noastră.

Ei dar, unde o zăbovi cumnatul că eu nu am așa multă vreme, mă duc la o bină, am tocmnit cu oamenii, mă țin de vorbă. Tinere, vezi, ascultă, fă și cum zice Zamfira, ia-te bine pe lângă fată, știi d-ta, o să te'nvăț eu ce să-i zici ?

— N'am talentul ăsta, dar o să încerc ? D-ta știi că eu nu țin la bani, țin la dânsa și aș vrea s'o duc pe-o cale bună. Simt c'aș avea puterea asta și apoi mi-e și dragă, cucoană Zamfiro, aș avea și eu, în d-ta, o mamă...

Zamfirei îi pică o lacrămă, prima poate de induioșare și dându-i mâna, pe care el i-o sărută, zise lui Kivu:

— Aidem sus, mai întârziază si d-ta, cumrate, mai pune o vorbă bună, nu vezi, băiatul ăsta mă făcu să plâng.

Când Kivu și Zamfirița se îndreptau spre locuința Angelei, Hristache și cu samsarul Ghinsburg, intrau în prăvălie.

— De, nu-ți spun eu, unde m'oi întâlni să'mi spargi capul cu bastonul ăsta, zise ovreiul, ridicând în sus bastonul, în fața lui Arghiriadis.

— Lasă-mă în pace, jidane, c'o pățești cu mine, eu știu mai bine ca tine, ciocoii toți sunt tinichea, toți te încurcă de nu-ți mai găsești capul.

— Așa să am eu bine, dacă n'am spus adevărat : Moșia Spulberescului face cinci sute de mii de lei, cum te văd și cum mă vezi.

— Eu te văd bine, dar tu care te uiți cruciș ?...

— Cruce să mă fac, uscată, iu ovrei, dacă nu spun adivăr, și ce-ți pasă ? Ipotecă în primul rang, după

credit. Acolo e numai cincizeci de mii, d-ta mai dai o sută de mii și nu te doare nici capul. Afacerile sunt afaceri, mie-mi arunci acolea ce-i vrea, n'am frică. Unde pui că o parte din zestrea d-șoarei vine asigurată și intri și în neam mare, dijă. Pi viața mea. Cine nu vrea azi să ia un Spulberescu? Socotești d-ta că bueri așa mari se găesc pe toate drumurile? Să mor dacă nu vreau eu noroc, binele ca la fata mea, așa să am bine. Am și iu copii, opt să-mi trăiască. Să'i vezi când mă duc seara acasă, toți mă caută la buzunar. Le duc smochine, begală, prijituri ce pot și iu, după cum merge afacerea. Aide, zi o vorbă să facem târgul dijă, fă-mi o bucurie, duc diseară la balabustă o sticlă de votcă, pi viața mea!

— Bani îi dau, moșia am văzut-o face, băiatul l'am cumpărat eu. Aseară am fost la teatru, a venit la noi în loje, îmi place. E obraz subțire, nu prea se potrivește cu breasla noastră negustorească.

— Si ce pierzi d-ta, atâta mai bine, întorci spatele la moșici, n'ai destule parale, azi boer e cine are la chimir.

Cine-i mai mare ca d-ta; întreabă toată piața. Cine nu cunoaște pe chir... asta pe cuconu Hristache Arghiriadis? Iu nici nu știam măcar adresa și m'a îndreptat aicea toți. Te știe și un copil. Să-mi sară ochii, dacă nu ești d-ta mai cunoscut ca un mitropolit, ca un ministru, frate, ia uite, prăvălie, grădină, case. Pe miniștrii, cine-i știe? Șed la hotel, niște pârliti, trăesc din leafă și, până să afli de numele lor, cade guvernul. Iu să nu știi? Unul e Șloim Ghinsburg. Toți mă chiamă, toți mă strigă: Șioimulică dragă? Șloi-

mulică, dacă le trebuie bani cu împrumut și când n'au nevoie, nici nu mă cunosc, atunci suut jidan puturos. Și eu put? Na, te uită, put? Săpunul pute, pe viața mea.

— Puți tu, a minciuni, zise Kivu, care intrând pe ușe, dete cu ochii de Ghinsburg. În încercături ai venit să'l bagi, jidane, pe cumnatul, spune drept că te iau de barbă și te dau afară.

— Iar începi? Ce are omul ăsta cu mine, unde mă vede nu-mi zice niciodată o vorbă bună?

— Pentrucă unde ești tu, nu ești nici odată pen-o faptă frumoasă, ci pentru o potlogărie. Nu vezi mutra asta, n'a făcut-o D-zeu așa pocită de geaba. Să n'ascuți, cumnate, orice ți-o propune Șloim, să n'ascuți că te bagă în vâltoare.

— Cine te-a întrebat? Parcă o să te întrebe bueru pe d-ta. Face ce-are gust. E destul de înțelept și de privăzător. Starea asta i-ai dat'o d-ta, ori a făcut'o singur și v'a procopsit pe toți.

— Ei, e obrasnic jidanul și pace.

— Afară târtane, strigă de-odată Haralambie și Tecșan, cari intrau pe ușe,

— Iacă mă duc acum, nu strigați așa ca nebunii, parcă nu plec, parcă nu vin, când o să mă cheme iar bueru? Iacă merg, ce vă pasă, dacă stau? St!... tăceți, pi viața mea, dacă am mai văzut așa căini.

— Afară jidane, afară, ieși că te cujbim, strigară toți, trăgându-l de haină.

— Merg, să vă meargă bine, iacă buerii toți îmi zic: Șloim, dragă Șloim și nu mă întind de haine, mă mângâe pi perciunii din barbă ș'atunci eu ghicesc ce

sumă le trebuie, așa să am parte de copii, dacă nu le citesc în gând ca în carte.

— Mișcă-te târtane și nu ne mai îndruga, moș pe groș, știm noi, că voi le-ați mâncat capul, i-ați adus la peire.

— Dacă ni'l dă de ce să nu'l mâncăm? Noi nu cerem, ei ne dau, așa sunt ciocoi, nu lihniți și săraci ca noi.

— Ieși că te turtim pestrițele.

— Ica m'am dus și ce o să vă pese vouă, când o să vin? Ce o să câștigați voi, eu știu că buer Hristache are să mă cheme și o să rămâneți mufluji. Ce știți voi de treburile noastre?

— Tu și treabă, unde intri tu, intră părădăul, câtă lume n'ai lăsat în sapă de lemn?

— Iu, am plecat Kivule, cine te'ntreabă? Bueru n'are nevoie de tine, are cap bun, zise Șloim, ieșind și făcând un gest prin care arăta că s'au înțeles. Măine, după prânz, vin cu cine știi. Să ne vedem sănătoși, pi viața mea!

*
* * *

Când intră Kivu și cu Barbu la Angela, tocmai ieșea d'acolo Spulberescu și c'o doamnă în vârstă, probabil mamă-sa. Barbu, voi să se retragă în dreptul porței, însă Spulberescu îl salută, în mod prietenesc, de pe scară, apoi, dând mâna femeii care'l însoțea, suiră în cupeul din fereastră căruia, îl mai salută încă-odată pe Coviltirescu, care, fierbând de gelozie, zise lui Kivu să se întoarcă.

— D'aștia îmi ești ? Dai înapoi dela război ? Acum să te văd. E vorba de luptă aici. Care pe care ? Țasta e un : *Frige linte*, care se bizue pe numele lui babacă-său și d-ta ești un om, care ai înțelepciune, tinerețe, sănătate și știință. Cu D-zeu înainte. Mergi, înduplecă pe sălbateca de nepoată-mea, peste puțin mă întorc și eu. Să ne vedem cu bine.

— Angelo ți-aduc un musafir. Primești, zise Kivu, introducând pe Coviltirescu care, galben ca ceara, înaintă către d-șoara Arghiriadis.

— Da, da, cu plăcere, zise Angela, care, dând mâna lui Barbu, îl conduse în salon.

Barbu intrând, era așa de impresionat, de vizita lui Spulberescu, încât îi rămase pe buze tot discursul înfocat ceși pregătise, spre a cere mâna Angelei, la care acum se gândea mai mult ca oricând, căci Coviltirescu începuse a înțelege că ea va prefera mai bine un nume de familie mare, decât un om de inimă și de talent.

Angela înțelese această situație și dându-i încă odată mâna, l'așeză aproape pe scaun, căci părea acum ca'nlemnit.

— Ș'asa... zise el, după ceși reveni în simțiri, acum am început a ne-avânta în spre lumea mare, sărmanii de noi și de noi !

— Este prea adevărat că, pe zi ce trece, înțeleg că trebuie să fac toate eforturile, spre a mă vedea ieșită din mijlocul în care trăesc. Mărturisesc că, de când am început să merg în lumea aleasă, am văzut deosebirea ; n'aș mai pute să mă împac cu lumea de rând...

— Angelo, ideile d-tale sunt greșite, cercetează

și vezi că oricine a căutat să iasă din cercul său, a fost nenorocit și aristocrația și blazoanele sunt lucruri banale, mai ales în țară la noi, unde astfel de titluri și de vanități sunt abrogate prin lege. Noblețea cea mai mare este inteligența, munca cinstită și inima cnrată și iubitoare.

— Vorbe... Și unde, în care om se găsesc toate aceste calități?

— În băiatul ăsta, zise Kivu intrând și dacă el nu ți-a spus-o până acum, ți-o spun eu și când ți-o spun eu, ți-o spune și cumnata, care și ea e tot de părerea mea. Lăsați gărgăanii și intrați în rândurile noastre. Știu eu, v'au intrat ciocoi în suflet, ați rămnit la poleiala lor, dar o să vedeți voi ce costă.

— Fie, noblețea mie-mi place și o să-mi dau toată osteneala ca să intru'n ea: Vizite, primiri, baluri, serate; *fiew'oclok*... Călătorii în streinătate...

— Ce zadarnicii! Ascultă pe Moș Kivu, n'ai să nemerești vatra asta, taraba aia de unde au ieșit isvoarele cu cari te semețești și lumea de care fugi.

— O urăsc, mitocănia ei, mă strânge de gât.

— Mi-am făcut toate datoriile și uite, încă odată, nu mă sfiesc ați spune că ai să te căești, ai să suferi mult de pe urma nehibzuintei tale, căci, după cât am înțeles, fericirea ta crezi c'are să fie într'o legătură făcută în lumea mare, cum ziceți voi.

— N'am hotărât încă nimic, nu mai mă dojeni zadarnic. Ce obiceiuri urâte aveți. Mama face tot așa.

— N'ai hotărât, dar socotești că eu dorm, nu văd pînirile voastre? Maică-ta are dreptete ș'o să'ți pară rău de n'o ascuți.

— Lasă-mă, numai m'ameți, Kivule. Du-te 'ncolo la D-zeu.

— Ei nu vă place adevărul. Știu eu, dar vei veni la vorbele mele. Să rămân eu proroc mincinos, dacă n'o fi așa. Ai, ce zici Barbule? Văd c'ai tăcut de tot. Să mergem băete, că tot degeaba stăm aici.

— Ascult vorbele d-tale și-mi pare că grăește un sfânt... Să mergem, ai dreptate, noi suntem pleavă... nimicuri... ce are a face!... Nu ne-am născut în leagăne de mătase, prin urmare nu suntem oameni. Of! Cristoase, Cristoase și tu nu ești de neam, căci te-ai născut în staul.

— Mai rămâi, d-le Coviltirescu, acum văd că ești și d-ta de părerile d-lui, nu mai avem ce discuta, dar poate c'am să'ți cer vr'o consultație de avocat. Cine știe!

— La ordine d-șoară, numai de-aș fi capabil să fiu de folos, dar mai bine să n'ai nevoie. Judecățile sunt grele, în orice caz pe d-ta aș vrea să te apăr și să te scap dintr'un proces criminal dela jurați. Ce bine ți-ar ședeă între sentinele pe banca acuzaților, zise Barbu, amărât și îndreptându-se spre ușă.

— Dar ce ți-am făcut eu, de-mi dorești atâta bine?

— Nimic, ai stărâmat un ideal și atâta tot, ești criminală.

— O să te căești, adaoase Kivu, o să'ți muști mâinele, fată dragă.

— Socoteala mea, Kivule, lasă-mă că m'ai năucit..

* * *

Afacerile mergeau bine, Șloim isbutise să convingă pe Arghiriadis și să'l dispue în favoarea Spulbereștilor, iar Angela, din zi în zi, să prindă simpatie de Nicușor. N'a fost greu, căci el neavând nici o ocupație și fiind crescut în streinătate, știa să'i înșire vorbe dulci de cari plac femeilor, să se arate generos, blajin, cochet, elegant, măcar că tot ce-avea pe dânsul fusese cumpărat pe datorie. Zilnic era oaspetele lui Arghiriadis și niciodată nu venea cu mâna goală. Intr'o seară, pretextând c'a petrecut în familie, câștigase la club o mie de lei și propuse Angelei, peste câteva zile, să facă o excursie de plăcere la Constanța, sau la Sinaia, unde se aflau și neamuri d'ale sale la cari el o va prezenta, căci toate țin s'o cunoască.

— Ei aș, ce Sinaia, zise Hristache, mai bine mergem la vr'o grădină.

— Cum voiți, eu sunt la dispoziția dv. și voiu sacrifica totul, numai spre a face plăcerea d-șoarei.

— Plăcerea mea e mare, ah, cât am visat'o, cât am dorit'o și d-nealor n'au voit niciodată să mi-o satisfacă. Of. Zăpăciților!

— Vom merge unde doriți.

— Dar vezi, drumul, cheltuiala, hotelul...

— Totul mă privește pe mine.

— Ei așa, e altceva mergem, mergem, cum de nu.

— Trenul de plăcere pleacă la trei și jumătate, fiți gata, eu vin să vă însoțesc și să vă conduc. Vă voi servi de călăuză.

— Cum d-ta știi p'acolo? Ai mai fost?

— Cum de nu: Mamaia, viile, Techir-ghiol, casinul, știu peste tot.

— Ce fericire, ce fericire, zise Angela și ncepu a se pregăti, din când în când, dând ordine mame-sei și potrivindu-i pălăria, îi șoptea:

— Vezi, nu te găti iar cu o sorcovă, să rădă boerul de tine.

— Nu mă mai tot socri că mi s'a urât, mai bine v'ăți duce fără mine.

— Ei aș, se poate, zise Hristache, asta nu se cade ș'apoi pe gratis cine nu merge, când te-aș mai fi că-răbănit eu pe tine la Constanța, ai tu nas de plimbare?

Sigur, eu nu merit nimic, fiindcă m'am ars și m'am prăjit ca să vă fac stare, voi să trăiți! Of!... Moarte unde ești!

— Iar alaiu? Liniștiți-vă c'o să vină omul ăla.

— Vie, dar ce faci cu el, îl iei, ori ba?

— Oiu vedea eu ce fac; la drum se cunoaște omul, fiți și voi mai cocheti, mai eleganți, mai altfel că'mi faceți rău, când vă văd alături cu boerul. Of! Doamne, Doamne scapă-mă!

— Suntem cum ne-a lăsat D-zeu, ziseră ei triști și urmară pe Angela, care, auzind clopoțelul, alergă să deschidă.

— Intr'o birje curată sui pe cucoana Zamfira cu Angela, iar în cealaltă iute se urcă el cu Hristache,

care nu înțelegea de ce n'au stat toți la un loc, dinaintea pe scăunel.

— Ce risipă ! Clasa III-a n'ajunge tot d'o dată cu I-a ? Doar că scaunele sunt puțin mai tari și lumea puțin mai soioasă. Capriții boerești, îngână Arghiriadis, iar Angelina se încruntă și făcea semn, când cu ochii, când cu mâna să tacă și să se mulțumească că e de pomână și frumos, cum n'a gândit. Zamfira să făcuse ghem într'un colț și nu sufla nici căre. Se uitau toți pe geam. Apunea soarele. Peste holdele întinse plutea ca un zăbrălnic străveziu, o ceață ușoară sub care se pitulau, în cearcăne rubinii, cele din urmă raze. Sburau, țipând, prigoriile'n aer și, în stoluri, se îndreptau în spre Bărăgan. Ca un chilim vărgat uriaș de lână mătăsoasă țigae se destindeau, în nemărginirea câmpului, lanurile bogate și mănoase. În mătasea argintie a porumbului se'nfășurau căărăbușii ; pe ramuri plâpânde și îmbălsămătoare de sulfină se legăneau fluturării, beți de soare, de parfum și de iubire ; iar greșeri și lăcustele săreau, ca voinde să întreacă trenul și de ciudă, se ascundeau sub foi de romanțe. Peste marea de belșug, ochiul s'aruncă și este farmecat de frumusețe, pieptul se deschide larg și soarbe aer curat și parfumat. Călătorii, cari merg la Constanța, pentru afaceri, stau cu ochii pironiți în ziare, iar cei cari ies din orașul nostru ars, murdar, fără priveliști și fără orizonturi pitorești, își port privirile peste spice aurii, peste holde smărdalii, peste ceruri azurii, îmbetite de raze clăi de aur și de argint.

În stații, praf și grabă, pachete și geamantane, femei, bărbați și copii, tipuri streine ș'amestecate, sam-

sari, hamali și bragagii, care cu produse, care cu vite slabe și degenerare. Hristache și Zamfira, după ce au mâncat tot ce cumpărase Spulberescu, de legănarea trenului și de aerul acesta subțire și curat, cum nu respiraseră ei nici odată, adormiseră. Angela sta la geam și privea cum din vâpăi scânteetoare se înălța pe ceruri, rece și stingheră, luna.

Nicu luând-o de mână o întrebă : La ce vă gândiți d-șoară.

— La ăștia cari dorm aici și mă fac de rușine.

— A da, credeam că la frumusețile naturei, la imensitatea, varietatea și bogăția acestui câmp, la...

— Bogați suntem și noi, dar ce folos !

— Spulberescu, plictisit de rolul său, rămase puțin pe gânduri, apoi cugetând la instrucțiunile tatălui său ș'ale lui Șloim, se'narmă iar de toată răbdarea, căci, cu orice preț, el trebuia să placă Angelei, altfel erau pierduți.

— D-șoară, ziceați că sunteți curioasă să vedeți marea.

— Da d-le.

— Sunt încântat c'am putut să vă satisfac această plăcere, veți asculta suspinele ei, veți vedea ș'asculta valuri și șoapte, unde și talazuri. Poate observând'o, cum se chinuște ea, veți înțelege și veți prețui și svârcolirile sufletului meu !

— Zamfiro, auzi ce zice ăla Zamfiro, ce frumos vorbește fetii, are guriță de aur !

— Vorbește da, vezi să nu fie așa dulceag pentru zîmtuiții tăi, îi cunosc eu pe Spulberești, te-a dat gata ovreiu, pe mine mă trăgea inima mai bine de

Coviltirescu, om de seama noastră. Sărac și curat. O să te căești amar, ei trăi ș'ei vedea!

— La gara din Constanța, Spulberescu, zări mulțime de cunoștințe, însă sfiit se pierdu printre mulțime, căci nu-i venea ușor să stea la rând cu familia lui Arghiriadis. Se suiră repede în trăsură și merșeră la Hotel Carol, oprind două camere cu vederea spre mare, apoi, depunând acolo ce aduseseră cu dânsii, coboară pe terasă ca să ia masa. Hristache, Zamfira și Angela, îl urmau tăcuți și ca transformați, parcă nu mai erau ei. Spulberescu comandă bucatele cele ma gustoase și vinul cel mai bun. Toți se uitau la el, dar mai ales Arghiriadis pe care Nicușor avea grijea, observând aceasta, să'l asigure mereu că el va ridica toate cheltuețele.

— O viață are omul, boerule, așa-i că e frumos aici, unde v'am adus ?

— Frumos, dar scump, i-a te uită : un leu porția de mâncare, doi lei sticla de vin, unde ieșim ? Mai se plâng mușterii la noi în prăvălie, optzeci de bani turburelul și porția douăzeci, și...

— St! Taci ată, pentru D-zeu, ne-aude lumea, iar vrei să știe cine suntem, mare onoare !... Cărciumari ? Of, Doamne, doamne ia-mă !

— Nu vă turburați d-șoară și priviți în largul mării, aici e loc să ne'necăm toate amarurile, fiecare are pe suflet câte ceva, dar să uităm și să ne'ntoarcem privirea la acest spectacol frumos și măreț al naturii. Te uită cum iese luna din mare, parcă ar fi o mândră crăiasă, înfășurată în mantie de raze, presărate cu pietre prețioase, cari scânteiază se desprind rânduri, rânduri, cad în unde și ele le tremură, le lea-

gână, apoi se pierd în funduri de valuri... Seninăta-
tea acestei nopți de vară nu e așa că ne umple su-
fletele de speranțe ? Dar luntrele ușoare, cari alunec
în noapte, se pierd sub aceste dungi aurii de raze și
sbor purtând departe de sgomotul lumii pe cei ce se
iubesc, nu le invidiați ? Aidem să luăm și noi o barcă
și să mergem acolo, să ne pierdem în depărtări, și'n
tăinuiri de valuri albastre și călăi, să despicăm ne-
mărginirea, să fim fericiți, fericiți!..

Când își întoarse capul Spulberescu, Zamfira și
Hristache, adormiseră pe scaune, iar Angela sta re-
zemată de balconul terasei și plângea...

— Am scăpat de sărăcie și de siglul portăreilor,
zise în gând Spulberescu și apoi se apropie încet de
Angela, îi luă mâna și i-o sărută, ea transportată i-o
dete și îi zise răsând printre lacrimi :

— Voiu fi a d-tale, nă mai stau la gânduri nici un
minut. Sunt trei luni de când te cunosc și m'ai subju-
gat și cu manierele și cu simțirea-ți poetică. Nu-i
vezi, între ăștia ce să mai fac ?

— Știam, știam, dragă Angelo, dă-mi voe să te nu-
mesc așa, că tu ești o perlă și că numai eu voiu fi
omul care să te pot face fericită, să'ți îndeplinesc
gândurile, să te ridic acolo unde tu meriți să stai.
În acest moment servitorul i-aduse o telegramă pe
care el o citi, după ce ceru voe, apoi o strânse ș'o
puse repede în buzunar urmând : Ia-tă tata, parcă fuse
ghicitor, mă felicită de ideia ce am avut d'a veni
aici și mă întreabă dacă am isbutit să intru în gra-
țiile tale.

— Bine potriviiu minciuna, gândi el și iar sărută

mâna celei care era să fie salvarea neamului, cu toate că'n inima lui, pentru ea, el, nu hrănea nici o urmă de iubire și de trei luni juca așa comedie, numai sfătuit de tată-său și'npins de lipsa și de sumedenia creditorilor de cari, zilnic, tată și fiu, erau protestați, lucru ce tată-său i-anunța și telegrafic.

Hristache deșteptându-se, trezi și pe Zamfira, apoi văzând pe Angela în brațele lui Spulberescu, scoase din buzunar basmaua cadrilată și, de bucurie, începu să plângă zicând : Amin și ceas bun! D-zeu să vă dăruiască viață fericită, copii mei.

— St!.. Taci tată, nu striga așa că ne faci de rușine.

— Ce face? Nunta e o taină sfântă, cu nenorocire, zise el, turnând vin, bând și iar închinând.

PARTEA II-a

Ghemuit în vârful patului stă lângă o masă rotundă Arghiriadis și număra la hârtii, când intră înăuntru Veta și anunță pe Barbu Coviltirescu. Grecul, strânse iute banii, îi băgă'n buzunar, apoi, lepădând halatul, își aruncă pe umeri o haină, își puse papucii și ducându-se către Coviltirescu, îl luă de mână, îl pofti și plin de amar îi zise :

— Credeam că nu mai vii, c'acum doar în d-ta mai îmi este toată nădejdea.

— Ei, ce pot să fac eu ? Slab, lucrurile merg greu, foarte greu, ce să'ți mat ascund ? Moșia Spulbereștilor a scos-o în vânzare creditul pentru două sute de mii de lei, d-ta vii în rangul al doilea, el a vândut tot după ea și-acum să vedem la licitație ce-o ieși. Eu, după cum am văzut-o, nu face parale multe. Moșie de munte: smârcuri, dâmburi, maluri sterpe, șanțuri, vârtoape, hățișuri, viroage, codru des, pădurice și...

— Ei vezi, are pădure, are păcură, are...

— Ce d-ta crezi c'a fost prost, pădurea e rasă, locurile petrolifere vândute, așa că e puțină speranță. Ce să-ți spui?

— Dar ce să mă fac, ce? O D-zeule, blestemat ceas!

— Am auzit; toate veștile astea dureroase, mi-au sosit în streinătate, unde știi c'am plecat trist și disperat.

— De ce te-ai dus, de ce m'ai părăsit, poate că de-ți băteau capul mai mult, nu greșeau așa de rău, nu mă storceau atâta hoții de Spulberești.

— Ce era să mai fac? Angela m'a respins și m'a desprețuit; d-ta asemenea, doar sărmana cucoana Zamfirița era pentru mine, dar și pe ea ați nesocotito, ați alungat-o, ați ucis-o!

— Așa e, așa e; din clevetiri și din minciuni ne-am trezit vrășmași la cuțite și... nu mai pot, nu mai vreau să-mi aduc aminte! Ce blestem, ce suferință!

— Ei și cum s'a întâmplat, cine era pricina tuturilor zavistiilor?

De ce s'a răpus biata femeie?

— Nu știu, nu știu, păcatele mele, nu știu.

— Ce nu știi, nu știi, spune adevărat, zise Veta, aducând dulceța și cafeaua, spune că odrasla d-tale d-șoara Angelina, fata tatii, care ne-a mâncat viața la toți și domnișorului ăsta, că și el a suferit de pe urma ei, știu eu. Spune, spune drept, n'ascunde că nu e strein.

— Oh!... Mă dusesem, fătul meu, jos să iau bani din teighea ca să împlinesc două mii de de napoleoni, aur pentru copii s'aibă de drum, până să fac fișieu-

rile, până să mai spun lui Panait ce să facă în timpul cât voi lipsi eu la gară să'i petrec, ce s'o fi întâmplat între ele nu știu că, d'odată, am auzit niște țipete grozave și am văzut pe Angela alergând pe scară și strigând : doctorul, doctorul!... Zamfira căzuse în mijlocul casei, pare'o vâd, am frecat'o cu oțet, am afumat'o cu cârpă aprinsă. Ce nu i-am făcut?... Când a venit doctorul, era târziu. Murise.

— Să spun eu cum a fost, domnișorule. De când a venit în casa asta fata noastră, că pe mâinele mele a crescut, au început certurile și bătăile, chinurile și zavistiile, zăcănii și ură de necrezut. Răposatei i s'a tăiat inima, mai ales când a văzut că ia pe Spulberescu, spulbera-i-ar D-zeu zilele lui, cum le-a spulberat el p'ale acestei sfinte femei.

— Sărmana, eu o iubeam ca p'o mamă!

— Ș'aveai dreptate că ea era bună, fusese bună, dar și coclise și ea sufletul și nu se mai împăca cu nimic. Când să plece tinerii, da și ea sfaturi, ca o bătrână, ca o mamă, dar cine s'o asculte? Bolnavă, nemâncată, amărâtă rău, dela nuntă, oropsită, bătută de d-nealui și înfruntată de fii-sa, i s'a tăiat inima, a picat jos ș'a murit. Ce crezi că e omul? Rabdă, rabdă, până'ntr'o zi. Așa o să pic și eu că m'am săturat, zise ea plângând și ducându-se s'adune rufele ce erau întinse p'afară.

— Nu știu ce a dat peste casa asta și peste noi toți.

— Ce și d-ta ești amărât? Eu te credeam omul cel mai fericit din lume. Nume mare, avocat vestit,

femeia pe care ai luat-o în căsătorie destul de avută.

— Avuția? Nu face fericirea. Gloria? E încă și mai rece. Ce-mi folosesc mie toate acestea, când, după atâta muncă, după atâta suferință, am ajuns unde sunt și sufletul meu e gol, el nu se va umple niciodată. Vezi n'ar trebui să ți-o mai zic acum, când ești atât de amărât, dar mie n'ai vrut să-mi dai pe Angelina, zicând că sunt un tânăr prea sărac și necunoscut. Ai ținut să iei băiat de familie, băiat cu nume mare! A, prietene, numele cel mai mare este acela care nu este pătat cu nimic, acela care-i făurit din muncă, din cinste și din omenie. Eu am câștigat, cum știi, un proces mare ș'am plecat d'am luat doctoratul la Paris, căci la d-v. nu mai aveam nici o nădejde. Soarta nu a voit să urcăm scări potrivite cu spinările noastre, ne-am întins unde nu era de noi, ne-am nenorocit cu propria noastră voință. Mărturisesc că eu simțeam multă dragoste pentru Angela, dar mă temeam de caracterul ei și, să nu te speri, de educația greșită pe care i-ai dat-o.

— Fata mea? Un inger?!...

— Lasă că știu eu cum era și ce fire avea. Ii făgăduisem s'o călăuzesc, s'o îndreptez pe calea cea bună, apoi, luată în căsătorie să fac din ea un model de femeie, dar împrejurările și d-v. voiăți altfel.

— Vai, vai, ce greșeli ne iertate! Ce pagubi, ce chin!

— Stiu, înțeleg. D-ta bătrân, lupți singur cu toate, Kivu om cinstit, care ți era mâna dreaptă, bănuie că te fură și te'nșală, lucru la care sunt sigur că el nu

s'a gândit. Il cunosc pe Kivu. Angelina eheltuește să țină rangul lui bărbatu-său, eu însurat, vrând nevrând, c'o ciocoiacă, plină de bani și de gărgăuni, biată cucoana Zamfira, moartă, căci a voit dreptatea și cinstea. Acum bine-i așa? Stai surghiun.

— Bine, ce bine, mă'nșală și mă fură toți.

— Eu n'am să te fur și am să te-ajut mereu, pentru o amintire.

Am iubit pe Angelina și'n amintirea ei, voi face totul, dar e greu, greu de tot ți-o spun, căci ce să iei lui Spulberescu? Dacă la licitația moșiei nu ese mai mult decât ce datorește credetului, ce te faci?

— Cum se poate?

— Iacă bine. Nu se găsesco amatori să dea mai mult, d-ta zici că n'ai bani să supralicitezi și uite, ne-cazul gata.

— Nu mai spune că m'am săturat. Vă să zică eu sunt ruinat cu desăversire, strigă Arghiriadis, plângând cu hohote. Barbu căuta în zadar să'l îmbărbăteze, el plecă îndată ce veni Veta, care intra prin casă s'aducă lampa, căci se negurase.

— Strici la toate, zise ea, zadarnic plângi acum; rabdă, căci dela fată ți-au curs toate necazurile; dela dânsa, care acum nici măcar nu'ți serie.

— Tacă'ți gura neroad'o. Ce nu-mi serie mereu: la Paști, la Crăciun, la lăsatul secului, la ziua mea...

— Dar de încurcăturele, de nădufurile astea pe cari ți le-a făcut cu Spulbereștii, așa-i că nici că se dă'n pomeneală.

— Nu, nu ți-am spus că nu.

— Ciocoi afurisiți, ochi n'am avut sa'i văd și nu

m'am înșelat! Am zis, am strigat să dați fata după domnișorul Coviltirescu, dar cine s'a uitat la mine? Am crescut-o colea pe brațele mele, am făcut-o mare iar când i-am dat vr'un sfat că de, țineam la dânsa, par'că era a mea, știi că eu n'am pe nimeni decât pe D-zeu și pe d-v., țipa, bătea din picior și mă dădea afară.

— Dar pe mine, dar pe mine, Veto!

— Pe d-ta? Uite, zău uneori, nu mi-e milă. Mai bine la noi la țară. Tremură fetele înaintea părinților, au teamă, au rușine, dar aici ce-am auzit eu, vai, vai!...

— Ce să'i fac Veto, Vetisoară, n'ai văzut că dacă am certat-o și am piersicat-o puțin, eu și biata răposata, ea a băut otravă?

— Ai fost slab jupâne, slab, pe dânsa o suiai în cap și pe biata jupâneasa Zamfira o băteai ș'o răstigneai ca pe tâlhari. S'a dus ea din casă, s'a dus norocul nostru. Copilul!... Crești pui de șarpe; te stoarce pe d-ta ca să dea bărbatului, un strein, o secătură, stricat, bețiv, cartofor, neam blestemat!

— Veto!...

— Zi-mi ce'i vrea, dar uite, nu pot să tac, nici nu pot uita chinurile, sbuciumările și moartea bietei jupânease Zamfira. Glumă e?

— Veto, Veto, nu mai mă face i-ar să plâng.

— S'a dus binele nostru, merg rău toate din pricina fetei... are și ea copii...

— St, taci Veto, taci!... Fata tatei. Păzește-o Doamne, păzește-o, îngână greul, căzând în genunchi și făcând semn Vetei s'aprindă candela la icoane...

*
* *

În primele zile ale căsătoriei lor, Spulberescu, își dădea toate silințele să-și ascundă cusururile și să pară soției lui cu totul altul decât aceia ce era. Orele de curs le petrecea regulat afară din casă să-și dea aere de student, ascuzând, cât putea mai bine, lenea și incapacitatea sa.

Zilele și le petrecea bătând stradele Berlinului și casele vechilor sale cunoștințe; iar serile nu ieșea din casă decât să petreacă cu amicii săi, așa că a-rare avea timp pentru Angela, care văzându-se de parte, în streini, începuse să aprecieze bunurile țării sale. Încetul cu încetul, tăia din luxul său, spre a plăti lui Nicușor taxele la examenele la cari cădea regulat. Veniră apoi doi copii, în doi ani, veni răceala și încurcăturele în cari zilnic o băga Spulberescu. Cât țineau banii trimiși de Arghiriadis ținea și dragălașia conjugală, dar de îndată ce aceștia se sfârșiau, Nicu devenea posomorât, anost, mut, arrogant și nemulțumit.

Rostul casei, Angela de unde să-l cunoască, mânca ce-i dau nemțoaicele și acum îi era dor de bucatele suculente și gustoase dela vatra părintească. Ce n'ar fi dat să le mai aibă? La înghețarea menajului, la conducerea zilnică a casei cu cine să se sfătuiască? Nicu era dus toată ziua la Universitate și apoi el ce știa mai mult ca dânsa?

Cățiva prieteni ce aveau toți le picau pe masă ; Angela se simțea mândră, căci pe toți Nicușor îi recomanda că sunt de viță nobilă.

De câte ori era vr'o petrecere la dânsa, ea scria lui Arghiriadis, descriind-o cu culori foarte vii și încheind cu: dragă tată, nu mă lăsa, trimite-mi bani, aștept urgent. Voiu marge în vizită la conți, baroni, marchizi, la bal, la teatru și-mi trebuie rochie, pălărie, ghete... Să nu mă lași !...

— Fata tatii, auzi, auzi ce onoare ! De sigur c'o să pună la gazetă ș'o să-mi trimeată și mie și la Ianina la Patrîda.

Ce o să zică rudele, prietenii ? Mulți o să crape de nacaz : Hristache dragă, halal, ai strâns, ai muncit dar ai avut parte, își zicea el, în sine, citind scrisorile Angelei și iute alerga la poștă și mișoarele sburau, sburau...

Cine să'l sfătuiască să-i deschidă capul de ruina în spre care singur alerga ?

Câte odată Veta se da de ceasul morței, văzând atâta risipă, îl ținea de rău, arătându-i, pe șeart, învederându-i povârnișul ce apucase, spre drumul ruinei.

— Greu, e greu, n'am ce zice Veto, dar ginere-meu o să se întoarcă dăctor, o să câștige... o să...

— Da, da, parigorie de om bolnav, zi mai bine c'o să te lase lefter, în sapă de lemn.

— Ei și, n'o să mă țină tot el ?

— Tragi nădejde ca spânul de barbă. Să dea D-zeu, dar eu văd că umbli cam des la sipet. Ai dat de fundul ciorapului, ia seama ce faci, rămâi pe drumuri la bătrânețe.

— Taci din gură, neroad'o.

— Iaca tac, dar m'am speriat. Nu trece o săptămână bani, nu trece alta bani și iar bani. Apoi cu neamurile de aici zici că ai dat iar de necazuri. Ce te faci ?

— Taci cloanțo, n'auzi ?

— Iacă tac, dar o să te încurci rău, vezi să nu ajungi ca Hagi Vasile să'ți dai sfârșitul la Azilul Brâncovenesc, p'aia urmă ai pornit. Ăla a dat, a dat copiilor tot ce-avut, apoi la bătrânețe, îl mânca ăla și ăla și nici unul, din cei zece copii, n'avea loc pentru tatăl lor. Scârbit, agiul s'a dus și a rugat pe prințul Bibescu de i-a dat o fărâamă de acioală. A murit, sărmanul, pe căpătăiu străin și a fost îngropat cu talerul...

— Br... Lasă-mă femeie în pace, tu îmi bagi groază în suflet. Ai dreptete, cine știe, eu am dat de multe, am făcut multe.

— Stiu, le știu... Ia seama, raiul și iadul aicea sunt. Pune de-o parte bani albi pentru zile negre că nu știi cum să schimbă lucrurile, nu știi ce te așteaptă. Ai prigonit, ai năpăstuit, ai jegmănit, ai crescut copila altfel de cum trebuia, altfel de cât îngăduia rangul d-tale și acum ea îți este străină, singura legătură, între amândoi, sunt banii. Apoi alde coconu Nicu văd că nu'ți serie o boată ; când e vorba de cerut, are grămatie.

— El e prins cu învățătura.

— Ce face, serie ? Va să zică e cu condeiul în mână toată ziua și de acolo de unde mulge ca să trăiască nu vrea să știe. Te-a cercetat el, ți-a des-

tăinuit el ceva de când s'a dus. Te prețuește el ca pe un negustor, ți-a dat el vr'o socoteală de banii pe cari îi toacă.

— Ce o să mă spovedesc eu ție?

— Păi, nu știi că eu le aflu, nu-ai băgat de seamă că, de când ai intrat cioclovioa asta în casă aici, ne merge rău. Uiți că din pricina lui s'a prăpădit biata jupâneasa Zamfira? Eu să uit? Aidade. Pândesc ca naiba ca să văd de ce este în stare, că zău m'aștept ca mâine s'aud numai rele pe urmă-i. Neamul Spulberestilor!... Ce naște din pisică, șoareci mănâncă!...

— Ci ca mai taci femeie cu proorociile astea, de unde știi, unde ți-ai căutat tu să zici că Nicu are să semene cu cei din neamul lui.

— Ii știu eu pe toți pe degete, n'am slujit la bună-sa, nu se au între ei ca țigarii? Nu'și înșală și'și bat nevestele, n'au ajuns toți în sapă de lemn? Datori la prieteni, la jidani și până și la slugiile din casă. Boeri. ce să le faci!... Așa sunt boerii, răscopți de boli și înglodați până'n gât de datorii. De ce socotești că iau ei fetele mitocanilor? Cărpesc boeria cu te miri ce neroadă, apoi o lasă c'un cărd de copii de gât și când sunt scăpați din buclucuri ș'aduc aminte c'au coborât din rangul lor. Om cinstit și muncitor, d-nu Coviltirescu, dar Spulberescă...

— Nicușor n'are să facă așa și Barbu era sărac.

— Eu mă uit în calea fetei, vine, vine zău, bătută jefuită, și...

— Nicu e blajin, e bun, e...

— Să dea D-zeu, dar urma-alege, ei trăi și-ei ve-

dea. Pe când Veta cobora scara, veni factorul și îi dăte o scrisoare, ea văzând marca din străinătate se întoarce și se duse d'oe dăte stăpână-său, zicându-i: Ia citește, vezi nu-ți mai cere ceva arginți?

— Arghiriadis, deschise scrisoarca, s'ăseză jos pe scaun ș'aruncă ochii peste dănsa, încreți din sprâncene și se schimbă la față.

— Ce este? Așa-i că sunt prooroacă? Ți-am spus eu.

— Lasă-mă în pace și mergi la treburile tale.

— Iacă mă duc.

Rămase singur și citi :

Tată dragă,

Sunt în spital bolnavă și cât se poate de nenorocită. Până acum am tăcut ș'am ascuns, însă paharul cu venin este plin, nu mai pot, trebuie să'ți spun, căci numai pe d-ta te am pe lume.

Încă din anul dintâi, decând am venit aici, am băgat de seamă că Nicu lipsea d'acasă mai multe ceasuri de câte'i trebuiau pentru cursurile dela Universitate, că mă făcea să plătesc la taxe, peste taxe și nu trecea nici un examen. Cu foarte mare delicateță mă buzunărea la început, îmi lua din mână tot ceia ce îmi trimeteai și zile întregi se făcea nevăzut, spunându-mi că este ocupat cu studiul și eu îl credeam. Mai apoi, îmi luă tot cu amenințări și cu insulte. De nenumărate ori m'a făcut să'ți scriu minciuni, numai spre a te stoarce de parale și măcar d'aș fi știut ce făcea cu ele. Au fost timpuri când, mie și copiilor, ne-a lipsit pâinea zilnică. Am plâns și am așteptat nopți întregi, iar când venea acasă și'l luam la so-

coteală, începea să strige și să mă amenințe. În mai multe rânduri l'am căutat și l'am așteptat în fața Universității, dar unde să dea el p'acolo? Stam și plângeam în drum iar lumea trecea nepăsătoare. Eu, în toți studenții, parcă vedeam pe Nicu. În toate răspântiile, toți oamenii mi se părea că-e tot el. Când îi spuneam că i-am ieșit înainte, că nu l'am găsit, că mă minte că a fost la curs, îmi striga în față: Uite Rița cărciumăreasa, cea cu bănuelile și cu urmăritul. N'am fost acolo, căci nu m'ai văzut tu, care ești o chioară, am trecut pe lângă tine, dar mi-a fost silă, tocmai pe strada cea mai frumoasă din Berlin, pe Unter den Linden, eu să stau de vorbă c'o slută, c'o tâmpită, c'o ordinară ca tine; acestea îi erau răspunsurile.

Intr'o zi primesc acasă această scrisoare:

Doamnă,

Dacă vrei să știi unde stă toată ziua soțul d-tale n'ai decât să iei trenul să te duci afară din oraș. Lângă frumoasa grădină a palatului Sans-Souci din Potsdam, este o pădurice de pini înalți și frumoși plină de ederă și de mirt, acolo, în aceste locuri poetice, el vine de petrece zilnic cu adorata lui, o germană blondă ca spicul grâului și cu ochii albaștri, adânci ca marea; cu ea cheltuește toată averea d-tale.

Tată, tată, ce să-ți mai spun? M'a prins o gelozie nebună, m'am dus, am alergat, am străbătut pădurea, în lung și în lat, am întrebat toți copacii, toate buturugele și nimic și iar nimic. Când mi'am ridicat fruntea, am zărit în fața mea, aripele morii ce se învâртеau în aer liniștite. Eu, în acel moment, se vede că eram

aşa de turburată încât am atras atenţia gardiştilor, cari s'au apropiat şi au început să mă întrebe ce doresc. Am tresărit. Cum să le spun lor ce mă doare, ce caut? Ar fi fost rău de mine, căci lumea nu înţelegea de ce-ţi arde sufletul; ea râde de durerea ta! M'am explicat, cum am putut ş'am plecat înapoi acasă. L'am căutat mereu, o săptămână, până l'am găsit la un prieten; de unde s'a întors cu mine acasă. Tăcea mut şi nu-mi spunea unde a fost, l'am luat şi cu binele şi cu răul, apoi am început să răcnesc ca o leoaică. S'a luat pălăria şi a plecat spunând, pe scară de l'a auzit portarul, că el n'are poftă a'şi mai pierde vremea cu o cârciumăreasă.

Tată, tată, am înţeles vorbele mamei şi că el nu m'a luat decât pentru averea noastră.

Auzi cârciumăreasă eu, care nici nu dedeam prin prăvălie, eu care am fost crescută la călugăriţe! Ce să fac? Am plâns, am ţipat, am leşinat, iar el şi-a luat pălăria, cum ţi-am spus şi a plecat fără măcar a'şi mai întoarce privirea la mine şi la copii. M'au tremurat două săptămâni nişte friguri grozave. Isprăvind de cheltuială, am intrat aici în spital, unde'l aştept şi nu vine. Plâng toată ziua, nu bag nimic în gura mea, vreau să mă sfârşesc între aceste teribile ziduri!

* * *

Kivu şi Kirisiţa, înştiinţaţi mai dinainte de Veta, lăsară la o parte toate răutăţile ce înduraseră dela Arghiriadis şi veniră să'l vadă, ei intrară pe uşă ca prin minune, tocmai când sufletul stingher şi îndu-

rerat al bătrânului căuta în lumea asta o ființă către care să își verse focul. Hristache lăcrămat și disperat, cum îi văzu, le citi scrisoarea și cu toți începură să plângă.

Veta, care era în casa lui Arghiriadis de mai bine de 20 de ani și le știa toate pe de rost, își șterse ochii cu șorțul, apoi uitându-se către ei, le zise :

— Ajunge, să încetăm cu jalea și să vedem ce este de făcut, căci așa, în halul ăsta, nu trebuie să rămână mult copila.

— Așa e, așa e, are dreptate Veta, adaosera cei doi bătrâni, cari nu se puteau opri mirându-se de cele ce auziseră și de schimbarea grozavă a lui Hristache, care abia se mai putea ține pe picioare.

— Mă duc la dânsa, fata tatei, cum s'o las eu între streini. Mă duc, mă duc, îngână el, făcând un pas către ușa și împleticindu-se.

— Dar nu vezi în ce stare ești, vrei să sfârșești și d-ta ca alde cucoana Zamfirița ?

— Ai dreptate, mă împleticesc, se învârteste locul cu mine, nu mai pot nimic ! Cum să mă duc nu știu carte, nu știu limba, nu știu... doamne, doamne, repetă el, nu pot nimic și căzu în jeț înecat de plâns.

Kivu făcu semn Krisiței și după ce schimbară câteva șoapte împreună se apropiară de Arghiriadis zicând :

— Ei, nu te mai zdrobi, nu te mai omorâ atâta, nu mai plânge, are sfântulețul milă. D-ta ai aicea treburi, procese, apoi negoșul... vârsta, sănătatea, nu te iartă să faci atâta cale... Ne vom duce noi să vedem ce este de făcut.

— Voi? Aide plecați; tu soro, știi nemțește bine, iar tu, cumnate, ai mai fost prin ale țări străine. Duceți-vă, duceți-vă să mi-o aduceți negreșit, măcar cu atâta să vă răsplătiți păcatele, măcar...

Veta îi făcu semn să tacă.

— Ne ducem dar...

— Ce este?

— Să ne dai parale, drumul costă scump, depărtarea, cufere, geamantane...

— Așa este. Drumul, drumul va să vi'l plătesc eu Krisi, eu că voi ce-ați făcut pentru mine decât să... Veta iar îi făcu semn și, el mușcându-și buzele, luă cheile, se târă până la casa de bani și scoțând nouă hârtii de câte o sută de lei le întinse soru-sei.

— Aoleo, păi ce să facem noi numai cu atâta, suma asta nu ajunge nici măcar până la barieră.

— Dar cât, cât să vă dau, mișeilor, răcni el, cât să vă dau, vouă, cari mi-ați supt sângele, mi-ați rui-nat viața?

— Noi, ori d-ta, aidem Kivule, aidem c'aiurează, nu'ți spuneam eu să nu venim? Fii-ta ca și tine. Ce vrei?

— Nu, nu plecați, sunt nebun. Cât voiți să vă dau, samsarilor.

— Să ne dai cât ne datorezi, să ne dai cu cât ne-ai înșelat, banditule! Frate mi-ai fost tu, ori...

Arghiriadis se repezi la soru-sa, însă Kivu și Veta îl opri. El strigă:

— Nemernico, te zdrobesc, îți mut fălcile, te...

— Mai bine laudă-te că-mi dai dreptul meu, decât să te lauzi cu bătaia, aidem, aidem Kivule.

— Cumnate, ia vezi, nu te trece cu vorba c'apoi...

— Nu, n'am zis nimic, iată banii, îngână el, luați, luați, mai luați c'asta ați vrut, asta, să băgați ghiara în averea mea, luați!

Hrisița adună hârtiele de pe jos zicând: Așa, ăștia sunt ai mei, zestrea pe care nu mi-ai dat'o, acum cari sunt banii pentru drum?

— Stați aici nu vă mai duceți nicăeri, ticăloșilor, stați! Pe mufluzul care mi-a nenorocit fata, îl potrivește eu; o să las pe tată-său în sapă de lemn. O să le vând moșia cu darabana, o să...

Căzu pe pat cu mâna plină de hârtii și casa de bani rămase deschisă. Soru-sa se apropia de ea și începu strige: Uite-ți faptele; aurării, scule amanetate pe bani streini, morman pe care ai voit să te ridici și să ne înjosești pe toți. Rabdă, acumă vaită-te, nu mai ai pe nimeni decât pe baba asta, care e sătulă și ea de jafurile tale și pe Panait, care nu știu pentruce, până acumă, nu te-a strâns încă de gât. Fiară, rabdă fiară și recunoașie că suntem buni, căci ți-am avut tot pe mână și n'am luat nimic alt decât dreptul meu, iată 10.000 de lei. O să mă duc la Berlin ca să mă plimb că d'altceva nu'mi trebuie. Banii tăi? Bani spurcați!

Arghiriadis plângea ghemuit în pat. Kivu rămăsese încremenit de istețimea Hrisiței, Veta tremura lângă sobă necutezând a se apropia de casa de bani pe care, Kivu și Hrisița, ieșind o lăsară deschisă.

Ce să se facă ea? O zice lumea că eu am deschis'o, că eu am furat banii d'acolo. În vârful degetelor se apropia de stăpână-său și'l văzu că cu o-

chii deschiși sta și urmărea tot. Ii veni inima la loc, când îl auzi c'o cheamă și îi șoptește încet: Inchide, închide, ce-a mai rămas ne hrăpit de hoții ăștia... Am eu ac de jocul lor, cum s'or întoarce îi închid.

— Fie că mulți bani le-ai dat.

— Le-am dat! Ce era să fac? Vrei să las fata singură între streini? Lasă-i pe mine, o să le-arăt eu, când s'or întoarce.

— Vai de mine, vai de mine, dar de ți-or face toți tot așa! În vânt văd c'o să se ducă tot, mi să face acum semu rău, mi se bate ochiul stâng. Mai dă și d-ta vr'un sărindar, jupâne, că ce e, nu e bine.

— Sărindar? Auzi să dau sărindar, iar să știrbesc din avere? Moșia Spulbereștilor cu ce s'o iau? Vreau să-i topesc, să-i las în sapă de lemn, apoi să divorțez fata și s'o dau iar după un om cum se cade...

— Bune, sănătoase planuri, dar unde'i mai găsești, bată-i vina lor. Toți sunt răscopți, toți plini de patimi și cu ochii numai după zestruri mari.

Și, parcă fetele sunt mai altfel. Nește înfumurate, niște luxoase, niște nebune de pun bărbații pe drumuri, îi înnebunesc.

— Firește, dalde astea o fi făcut coconița Angela d'a ajuns așa rău cum serie.

— Taci neroado, nu vorbi așa. Auzi, auzi, cum se poate? Fata tatei, ea este model. Icoană de femeie cinstită, harnică, evlavioasă.

— Ce spui?... Harnică, dar nu punea mâna pe nimic; evlavioasă, însă nu știa pe unde e poarta bisericeii. Incalte de cinstită să nu mai vorbim. Bine c'ai

dat'o la casa ei, fier rău, d'o mai țineai mai mult a-casă, ți-ar fi pus opinca'n obraz, ascultă ici pe bătrâna.

Hristache, bine le știa toate, dar ce să facă? Umblând prin casă dete de o carte veche și deschizând'o citi în ea: Hrăpirile, năpăstuirile și tigorirea omenească să răsplătesc insutit d'acea minte cumpănitoare, d'acea mână nevăzută, care dă cezarului ce este al Cezarului și lui D-zeu ce este al lui D-zeu. Raiul și Iadul aicea sunt!...

— Mi-e frig, Veto, mi-e frig; dă-mi cheile dela casa de bani și învelește-mă...

— Odihnește-te.

Greu!...

*
* *

Dela plecarea lui Kivu trecuse câțeva vreme și Hristache nu primise nici un rând, nici dela ei, nici dela Angela. Starea aceasta de lucruri îl slăbise și îl dase mult înapoi dela toate. Nu mai era în stare să vadă de nimic și zilnic sta cu ochii ținți după factor. Intr'o zi primi în sfârșit o scrisoare dela Berlin încare fii-sa îi spunea că este sănătoasă, că Nicu s'a schimbat ca prin minune și că peste puțin, fiind aniversarea băiatului cel mare, vor da o masă prietenilor la Postdam, dar că pentru asta va ceva bani, spre acoperirea cheltueleur. Dacă se poate, dragă papa, așa se încheia scrisoarea, treci peste buget.

Fata tatei!... Va să zică, ea este bine acum. Cine mă puse pe mine să dau lui Kivu atâta sumedenie de bani. Na, ce mă fac? N'o brodiam să le trimet suma aceasta tot lor? Cum nu mă tăiă capul să bat

și eu o telegramă, să'ntreb și eu pe fată ceva, apoi să mă grăbesc cu toate. Ei dar, oricum, Kivu și Hirisita, tot au fost de treabă ca-au primit să facă ei atâta drum, sărmanii, ei mai mi-au rămas, ei și sunt oameni bătrâni! Firește, n'au copii, iubesc și ei copila; ce să zici: Sângele apă nu se face. I-am iertat pentru asta și când s'or întoarce, îi pun întâi să facă testament în favoarea Angelei, apoi iau la licitație moșia Spulbereștilor și pe Kivu îl pun vechil. Firește glumă-i? O să fure, o să se facă milionar. Socoteala lui, doar tot pentru fată o să fie. Da, da!...

Intr'acest moment bătu cineva la ușă, Arghiriadis tresări de și, cine intra, era singurul prieten care-i mai rămăsese. Coviltirescu îl salută cam scurt și apoi înfășură și desfășură mereu o hârtie pe care o ținea în mână și nu-i venea s'o citească.

— Ce ai acolo, citația?

Barbu se așeză pe pat lângă Arghiriadis, tuși, tăcu, iar tuși, necutezând să deschidă gura; mai târziu, când putu să prindă momentul, zise:

— Rău îmi pare, n'am avut ce'ți face, greșala dumitale...

— Ce este frățioare, ce, vorbește, vr'o veste urată dela fată?

— Nu, nu știu nimic d'acolo, dar am aflat noutăți dela tribunal.

— Nu-mi pasă nimic, merg la sigur, în curând voi fi milionar.

— Să dea D-zeu să nu'ți pese, dar eu cred că...

— Lasă-mă cu credințele d-tale, mi se pare că eu îți dau bani cu dăsaga și nu prea te'nhami serios cu

atacerile mele, nu prea le dibui, nu le susții cum trebuie.

— Te înșeli ș'acuma chiar mă superi și pe mine.

— Lasă vorba și... moșia, spune-mi ce facem cu moșia ?

— Apoi vezi, asta vream să-ți spun.

— Da, aide spune, spune curând, mă interesează. bănișori mei, bănișori... știu eu pe ce-i dau. Moșioara mea, moșie !...

— Da, da, bucură-te, o să vezi ce procopseală ai făcut ! Ai dat bani p'o ipotecă fără putere, d-na Spulberescu avea separație de patrimoniu, banii parafernali și zestrăli, asigurați în pământ ; bărbatu-său nu are nici un cap de ață și actele toate de ipotecă sunt iscălite numai de dânsul.

— Ah ! Atât mai îmi trebuia, răcni Hristache și căzu jos grămadă. Veta îl frecă cu oțet, îl afumă cu tămâie și cu cârpă arsă și abia, într'un târziu, își veni în simțiri. Atunci plânse ca un copil, se văicări singur, se bătu cu pumnii în cap în fața Vetei și a lui Panait, cari și aceștia meren îl suduiau :

— Uite acum bine e, te ai săturat de ce-ți făcură boerii ? Te lăsară pe drumuri ! Sumedenie de bani aruncați în vânt și n'ai nici pe cine pune să umble. Să mai fi luat înăă un avocat, să mai fi dat ochi cu hoții ăia bătrâni ; potlogăriele astea nu trebuiesc lăsate baltă, fă-i de răs, să-i știe lumea.

Stai de lemn, jupân Kivu, de era aici, ar fi avut ac de cojocul lor, dar d-ta...

— Kivu, Kivu știe ce face, să plimbă pe banii mei.

— De ce i-ai dat ?

— I-am dat, căci vreau să știu de fată; i-am dat fiindcă se cădea să-i dau, căci a muncit o viață întreagă alături cu mine și după ce a luat pe sora mea l'am tras pe sfoară, n'am vrut să-i dau nimic, i-am dat pentrucă și banii ei, rămași dela tata, tot eu i-am luat și am făcut negoț cu ei, i-am dat, ei i-am dat și ce vrei tu? Cu atâta au să s'aleagă și să știi că li se cădea cu mult mai mult, și...

— Ei atunci, ei au știut ce-au făcut și mie bine-mi pare c'ai început măcar acum să dai și altora ceiace li se cuvine; poate va veni și rândul meu care, d'atâtea ani, robesc de geaba în casa asta. Poftim, nici nu mi-a ieșit bine sufletul și ați început, ciocnilor, să vă strângeți în jurul meu, uite și ăsta.

Panaît se apropiă, binișor lângă patul stăpânului său, el se ridică cum putu și îi înfipse mâna în beregată:

— Aide nu începi acum și tu, tâlharule, care mă prădezi de atâtea ani și ai făcut case și ecareturi din sudoarea mea, aide, arată-ți și tu pretențiile ca neroada asta.

Panaît abia îi putu descleșta mânele din gâtul lui, apoi îi zise:

— Eu, dacă am furat, am furat numai dela d-ta, jupâne și aceasta, căci nu mi-ai dat dreptul meu, dar cine a jupuit lumea întreagă? Văduve, bătrâni, nevoiași, orfani, toți au fost jefuiți ca în codrul Vlăsiei. Ai venit aici din țara grecească mort și ai supt ca o lipitoare, mănâncă acum, dacă poți, îndoapă-te cu bani, asta ai vrut, asta-ai stors fără de milă și de pe unde ai putut. Eu n'aș vrea să nceapă să vorbească

zidurile astea și taraba prăvăliei c'ar încremeni o lume.

— Taci mârșavule, taci că te-am crescut, te-am...

— M'ai crescut în răutăți și în șarlatanii, grec murdar, care m'ai înveninat de mititel, mi-ai altoit în sângele meu nevinovat prefăcătorie și minciuna, șarlatania și falsurile. M'ai crescut? Ce amărată viață! M'ai chinuit, m'ai bătut, văzându-mă străin, fără părinți și, la urma urmelor, ți-am rămas credincios ca un câine.

Unde mă duceam, aflam de isprăvile d-tale. Taci! Nu mă mai împinge la nimic; nu mai sgândări buba, că mi-a ajuns cuțitul la os, de nu ți ții gura te înștiințez că n'o să știm numai noi de potlogăriile săvârșite la *Aquila României*, ci voiu desvălui tot stăpânirii, poliției, lumii întregi, în ce chip ai strâns averea asta, în care acuma te semețești atâta și de care n'o să ai parte. Este un D-zeu, este...

— Taci, nerodule, că te zdrobesc. De unde știi tu că am avere?

— Știu dela Veta, dela jupân Kivu, știu dela mulțimea de lume jefuită de tine.

— A ticălosule!... Ieși că te sugrum, zise Arghiriadis și căzu jos pe căpătâiu, rămânând ca mort.

*
* *

Din când în când, Barbu, ș'aducea aminte de ceasurile dureroase ale tinereții sale petrecute în lipsă și sărăcie. Desgustul, ce simțise pentru cucoana Săf-

tica Bârzoiescu, parcă l' resimțea ș' acum. Murise, biata bătrână, lăsându-i lui tot ce-avusese dupe suflet, dar el n'o ierta că nu știuse a' i ține loc de mână, așa cum se cădea la o femeie de vârsta sa. Ce n'ar fi dat el sa găsească într'însa bunătatea și zâmbirea blajină a acelei pe care abia ș'o amintea ca prin vis!

Coviltirescu ajunsese pe treapta cea mai înaltă în societate, avocat vestit, deputat, prefect, avut, totuși în sufletul lui, era ceva gol, ceva neîmplinit, ne hotărât, ne sigur...

Intrase în neamuri mari și s'ajunse. Femeia ce luase în căsătorie era distinsă, blândă, dragălașe, dar lui i se părea uniformă și, de foarte multe ori, banală. N'o scoteai dintr'ale casei și dintr'ale saloanelor, nu puteai dintr'însa alege nimic. Parcă n'avea nici un farmec, nici un ideal, nici o poezie, sau de și le avea, către el, ea, nu știa să și le exprime. Rochii, preumblări, joc, convorbire searbădă și'ncolo, nici un avânt, nici un gând ales și înălțător. Mode, cărți, baluri, teatru, vizite, primiri, în sfârșit o vecinică învârteală fără rost, foarte costisitoare, și dăunătoare familiei. Copiilor le știa de căpătâiu doar madama, slugilor vecinii, cămării, pivniței și curței nici, D-zeu nu le mai ducea de grije. Hălălăe de neamuri și de căini d'ai jupâneselor, hrăniți la bucatărie; rufe purtate d'a valma de slugi și de stăpâni; lemnele și zarzavaturile făcute pe dindouă cu slugile. Peste tot jaf și iar jaf!

Cine să le ia seama, cine să se ocupe de gospodărie? Educația greșită și zestrea mare vine cu apagiile lor. Câte căsnicii sărmane nu sunt mai de învidiat?

Obosit, desgustat, acrit, Barbu, umbla cu gândul dus spre sitma soților din vremurile biblice. Toată știința lui și toată ardoarea, care o pusese ca să câștige acest loc de onoare în societate, ar fi dat'o p'un colțișor liniștit din Târgoviște, în grădinița părintească, unde văzuse înflorind nalba și crinii, albi ca zăpada, făcuse tilinici pe bancă din smicelele sălcioarei pletoase dela poartă, alergase, însoțit de Urseiu, până la stăna din preajma orașului.

Ce timpuri! La ce'i slujea lui acum toată slava?

Respira mai liniștit, ori de câteori putea să fie departe de casa sa cu stâlpi de stuk, cu statui de bronz, cu scări de marmură... Citea mult. Iubea frumosul, arta, literatura și în fața chipurilor ilustre zicea: Dece care inimele mari și alese au fost și vor fi totdeauna încercate și amărâte? Dece în calea mea n'am întâlnit o femeie dulce, care să mă fi înțeles. Dece munca mea toată s'o văd așa risipită în vânt? Măntreb mereu ce este de sufletul meu. Pe zi ce merge văd că am ajuns o simplă uneltă? Mă duc, viu dela tribunal; iau, dau bani din mână cu toptanul și n'am nici o pace, nici o mângâere. Poate, nu zic, nici eu n'am fost și nici nu sunt bun, așa cum ar trebui să fie un om, care a ajuns și care dispune. Eu trăesc azi numei ca să fiu robul casei acesteia, care parcă îmi stă pe gât. Țin pe toți în spinare ca să nu'mi fie drag nici unul, nici măcar cât mi-era drag Urseiu d'acasă!...

Am invidiat, în tinerețe, pe prietenii mei, desfrânați și îi invidiez și acuma. Tereuzescu, bunioară, își bătea joc de toate femeile și pe el îl răsfățau și'l iubeau

toate. Oamenii serioși. Sunt de râsul femeilor. Filfisonii au toate avantajele. Nu-mi iubesc femeia, dar până azi nici măcar cu gândul eu n'am păcătuit. Dar ea ? Știu eu ? O văd mereu pe gânduri, o văd cochetă și nepăsătoare. O văd cu apucături de femei ușoară. Cadă, nu-mi pasă. Ce zic eu ? Onoarea mea, numele meu pătat, pus în ziare alături de o adulteră, de o prostituată ? Nu, nu, aș împușca-o, sau...

Ce zic eu ? Cine știe dacă n'aș face ca atâtea colegi ai mei din barou și dela cameră, cari port coar-nele lor c'o resemnație demnă de dâșii !

Societatea asta este o mocirlă la care nu vreau să euget mai mult, căci ameteșc.

— Dar tu, dragul meu, tu ce ești, tu nu ești, și tu un mormoloc ca toți ? Nu te târăști și tu la fel ca noi, zise soția sa, care intrând auzise ultimele-i cuvinte.

— Ba da, draga mea, ba poate și mai rău ca toți, căci după mine duc atâtea, cari nu merit nimic...

— Știu, nu merităm decât disprețul tău ; de accia ne purtăm și noi în consecință, noi aceștia pe cari ne ții în spinare.

Coviltirescu se roși la aceste cuvinte, ce avea obiceiul a le repeta des și de multeori fără raționament. N'avea dreptate, căci luase o femeie cu zestre și de familie aleasă și acum rangul trebuia ținut cu chelțueală, totuși dacă ar fi fost rânduială, nu era atâta risipă, dar de unde, dela cine să'nvețe fetele economia casnică, dacă mamele lor n'o știu ?

— Barbule ai frumosul obicei d'a ne sudui pentru ceiace nu merităm și, de multeori, ești hain,

erud cu toată casa. Te supăr cei din afară și plătim noi, cei cari te așteptăm cu drag. Vii cu fruntea încrețită, preocupat, amărât d'ale d-tale și te restestă chiar atunci, când noi suntem blânzi ca mieluseii. Ce știm noi de luptele d-tale politice, de ședințele plicticoase dela jurați; de amânări și de pierderi de procese? Mai la urma urmei, ce-mi pasă mie de toate acestea? Eu nu m'am măritat numai pentruca să fiu toată viața singură; iar când ne vedem s'aud mereu: Cameră, tribunal, secție, Apel, Casație!... E de'nebu-nit, o să iau și eu câmpii ca toate. Până când vădu-via asta de tine? Până când toate nevoile casei să le duc numai eu? Până când tu să fii numai al afa-cerilor, să trăiești numai în friguri și călduri? Lasă tot și fii al casei, al meu și al copiilor, sau... numai garantez de nimic și... nici de mine.

Coviltirescu rămase stălpit lângă biurou. Pentru întâia oară, în viața lui, vedea o judecată dreaptă, o revoltă sinceră și foarte frumoasă în sufletul feme-ei sale.

— Așa-e, ai dreptate, dragă Sofie, voi sunteți martire ca și noi, dar ce-are aface? Voi vă bateți și vă trudiți cu'n gând: Acela că noi vă neglijăm, noi cu sute și mii de nevoi pe cap. Revolta ta acum îmi place și ți fagăduiesc că, de azi înainte, voi fi al vos-tru și al casei, dar și tu...

— Eu? Eu sunt o roabă ș'o martiră.

— Tu? Ce să zică atunci celelalte nenorocite că-rrora le lipsește pânea zilnică? Nenorocirea leagă su-fletele? Toți muncesc, râd și plâng împreună pe câtă vreme noi nu știm nimic unii de alții. Fiecare stăm,

petrecem, alergăm unde ne place. Trăim numai spre a întâmpina cheltuelile casei și a satisface conveniențele sociale ; iar pentru sufletul nostru, nimic !... M'am săturat, m'am săturat ! Mi-ajunge, Barbule, mi-ajunge ! Scump de tot plătesc eu succesele tale, mai bine luam un om mărginit, dar să fi fost al meu. Un ceas pe zi să fi trăit și pentru mine. Pentru cine muncesc, pentru cine strâng, pentru cine adun ? Nu-mi trebuie nimic, până nu te-oiu vedea zâmbind, glumind, strălucind ca soarele în mijlocul nostru ! Nu mai vreau altceva azi decât o jertfă : jertfa ființei tale.

Indură-te, fii puțin ș'al nostru, Barbule dragă. Mai lasă gloriile pledoariilor, căci tribuna are să ne piardă pe toți !...

Coviltirescu rămase înmărmurit. Dintr'o țeastă strâmtă, micuță, acoperită de bucle blonde aurii, să iasă d'o dată, atâta raționament și'n piepții atât de strâmți ai unei rochii să încapă atâta inimă !...

— Sofio, vino în brațele mele să te sărut acum cu drag, căci ai dreptate și vorbești ca un înger. Înaintea mea azi tu ai câștigat foarte mult. Îți mărturisesc că te-am crezut rece, nepăsătoare, crudă cu mine. Acum ai rupt frumos gheața dintre noi și voiu ști să te prețuesc ca pe o sfântă. Eu nu sunt rău și nici vinovat de ceace-mi spui, ci creșterea, dragă nevastă, creșterea noastră este vițioasă. Cine ne pomeneste, nouă oare ceva despre ceace trebuie să fim și ce datorie avem unul, față de altul ? Cine ? Căsătoriile se precupețesc și sunt întemeiate pe titluri, pe bani, pe josnicii, iar nu pe sinceritatea și curățenia inimii, pe caractere bune și nobile. Nu pe înălțimi morale !

Este dar prea natural ca jugul căsniciei să fie o corvoadă, când fiecare trage la el fără resteu și necălăuzit. Așa, cum să nu alunecăm în zăgazarile grele ale vieții; când nici nu cunoaștem calea ce trebuie să străbatem. Ne altoim în contra vărsatului; ne inoculăm în contra difteriei ș'a turbării, lucruri rare și, nu luăm nici o măsură, nu facem nici o pregătire pentru ziua de mâine, pentru viața casnică și e singura în care ar sta fericirea, dacă ar fi cuib de dragoste și de îngăduială reciprocă. Cine se gândește la așa ceva? În școli se învață algebra, matematica și filosofia, nu ceeace trebuie pentru uzul vieții. Eu n'am avut pe nimeni, dar tu, tu, de ce nu te-ai arătat mai blajină, mai dulce cu mine. Eu sunt bun, sunt bun ca pâinea caldă, Sofio dragă, însă trebuia acea căldură, care să mă facă să mă desvolt să m'arăt așa cum sunt, dar răceala ta, desinteresarea asta, mă făcea să mă'nchid în mine, să rabd, să sufer, să plâng demulțori, să...

— Tu să plângi?

— Da, crezându-mă ne iubit și ne prețnit de tine.

— Dar eu? Eu atuncea ce să zic? Eu am crezut că la mine nu ții de fel și că gândurile tale și sufletul ți-erai deja prinse, date, într'altă parte.

— Va să zică ne chinuiam tăcând amândoi. Ce viață! Și multe cari or fi ca noi din cauza acestei educații greșite, multe vetre părăsite din pricina ambientului rece pe cari soții nu știu să'l țină aprins de focul sacru, în care trebuie să'ncolțească și să trăiască familia, această celulă organică ce-ar trebui să fie cât de sănătoasă, pentru isbânda și fericirea nea-

mului! Câtă vreme pierdută, câtă suferință pe noi, dragă nevastă, și tu și eu...

În acest moment s'auzi ciocănind la ușă.

— Intră, zise Barbu, obicinuit cu clienții ș'o d-nă cochetă și elegantă deschise ușa.

Sofia se retrase, dar un fior de gelozie îi trec prin inimă, când văzu pe Barbu, așa de amabil cu dânsa.

— Nu mă mai cunoaște-ți, d-le, nu este așa?

— Nu d-nă, nu mai mi-aduc aminte de fel.

— Aveți mare dreptate, ne-am cunoscut puțin și în niște momente... Foarte grele și foarte dureroase, urmă dânsa, după o pauză.

— Momente grele și dureroase, șopti încet Sofia, care trase puțin cu urechea la ușa. Cine știe trecutul lui Barbu? Cine știe de ce-o fi el așa de posac și de tăcut! Vr'o intrigă amoroasă, vr'un bastard, doamne, doamne, ce o mai fi, îngână ea prin sală, depărtându-se întristată.

— Nu-mi amintesc nimic și nu înțeleg ce voiți să-mi spuneți, d-nă, poate e mult d'atunci, poate...

— E mult da, și fapta d-v. a fost fără seamăn, și...

— Ce-o fi, D-zeule, gândi Barbu. Știu că n'am nimic pe conștiință, d-nă vorbiți, zise el cu glas tare.

— Conștiința dv. d-le, a, dacă ar fi multe așa!

— Dar despre ce este vorba, adaose Barbu, din ce, în ce, mai nerăbdător.

— Mă numesc Irina Tereuzescu și voiu începe d'acolo de unde am lăsat-o, stimate domn. Voiu începe d'acolo de unde știți și, sunt fericită că, datorită dv. am azi casă, căpătâiu și un rost în această lume. Mi-aduc aminte că'n seara aceia eram disperată. Mă

hotărâsem a-mi face seama singură. Să mă iertați dacă voi fi foarte sinceră. Tereuzescu, prietenul dv. dar care, să spun drept, nu vă seamănă în nimie, începuse, după ce a profitat de mine, văzând slăbiciunea mea pentru el, a mă ocoli, a mă înjosi. Mă părăsise cu desăvârșire. Orfană, cum eram, unde să mă duc? Acum regretam fapta mea și ziceam mai bine lucrătoare în orice prăvălie, dar cinstită, decât amanta unui om cu avere, însă fără caracter. Ei, dar ce știu fetele? Ele sunt lesne încrezătoare și toate sper în fericire, multe ajung servitoare, multe dacă nu și curmă viața singure, mor în spital. Astea sunt mai totdeauna, consecințele ne ascultării și ale încrederii oarbe în spusele bărbaților, în vorbele lor dulci și ademenitoare !... Eu, dacă am avut noroc, vă datoriez dv.

— Ei și cum aceasta, nu mi amintesc nimic.

— Cum v'am spus, Tereuzescu fugea de mine, eu, într'o zi, rămăseseam chiar și fără hrană; ea prin mine o prietenă a mea veni și mă luă ca să prânzez cu ea; la masă, printre lacrimi, în restaurant, îi povesteam suferințele mele, dv. dintr'un colț, citind ziarul, ascultați jalea mea și...

— A, știu, acum începe a-mi veni în minte scena aceea. O datorie creștinească, o faptă...

— A d-le Coviltirescu, o faptă nobilă și frumoasă, o faptă care merită mult, căci acelei fapte se datorește viața și fericirea mea. P'atunci știu că dv. erați fără mijloace. Ei, cine ar fi jertfit, așa lesne, tot ce câștigase în acea seară, cine? Dv. ați aruncat unei disperate, fără s'o cunoaște-ți, o sută de lei, sută ce

căştigaseră-ţi dela Tereuzescu; aceasta numai c'ascultaseră-ţi tânguirea mea; eu această sumă, eu mi-am ţinut viaţa câţva timp şi învăţând dela prietena mea şi răbdarea şi dibăcia pe care o femeie trebuie s'o aibă ca să eucerească un bărbat, de multeori ţinându-l e'un fir de păr, de multeori scăpându-ţi legat cu funii de corăbii, am putut face casă.

— Ei cum, eu sunt avocatul lui şi nu ştiam nimic.

— Mai bine, el a aflat şi milostenia dv. d'atunci a fost o palmă pentru el, o palmă care l'a îndreptat pe calea cea bună; acum fiindcă nu vreau să vă întretin mai mult, am să vă destăinuesc scopul vizitei mele.

— La ordinul dv. d-nă.

— Ştiţi că, peste puţin, plecăm să ne instalăm definitiv la Paris, unde şi locuim de mai mult timp.

— Da, da ştiu, căci azi chiar, Tereuzescu, mi-a dat procură şi înmănat toate hârtiele pentru afacerile lui.

— Ei dar, eu n'am să vă dau decât o singură hârtie, iată o mie de lei.

— D-nă, dar...

— Nu voesc să rămân datoare; a trecut d'atunci multă vreme, banii dv. la mine au crescut.

— A'i primi eu? Dar aceasta este o ofensă pentru mine.

— Ştiam c'aveţi să-mi răspundeţi astfel, de aceia iată ce am gândit: Sunt în ţara noastră o mulţime de societăţi de bine facere, eu n'am copii, fetiţa dv. cea mare, îi va da unde credeţi, în numele său.

Barbu, fu foarte atins de această delicată atenţiune, sunând trimese s'o cheme şi veni Sofia şi co-

pila. Coviltirescu le povesti tot, apoi cu lacrămile'n ochi, zise: Acești bani, stimată d-nă, îi voi da primării să'i împartă de sărbători la copiii săraci; iar lui Tereuzescu, îi voi scrie că prietenia cu el, de azi înainte, mi-a devenit și mai scumpă de oarece el a fost în stare de o faptă sublimă. Sunt sigur că numai o femeie ca d-v a putut să'l îndrepteze pe calea cea bună de care, vă spun drept, mă tot miram și acum știu pe ce cale a apucat. L'ați scăpat de drumul peirei; țineți'l tot așa să nu cadă în prăpastie.

— Făgăduiesc că voi asculta, zise Irina ieșid, după ce sărută copila, care privea cu ochi mari hârtia ce ținea în mâni și nu știa banul câte nevoi poate să potolească, câte lacrimi poate să usuce!...

*
* *
*

Kivu și Crisița suferiseră mult, foarte mult dela Hristache, dar acum ajunseseră în stârșit, de pe urma lui, să facă și ei o călătorie frumoasă să agonisească și ceva parale. Bogătașii au talentul d'ași face, în jurul lor, o atmosferă încărcată cu microbul răcelii. Or cât ar da un bogătaș, simpatie sinceră nu'și poate căpăta dela nimeni. Caracterele milionarilor sunt acre și coclite ca și banii lor. Ei urăsc pe cei ce'i înconjoară, crezând că tot aceia ce fac și tot aceia ce zic, e numai pentru bani; iar aceștia, mai la urma urmei, vor mai bine decât fața mohorâtă a bogătașului să vadă chipul monedei ce i se cuvine ca moștenitor, de unde înțepătura, răceala complectă a atmosferei, dintre cei ce au să dea, și cei cari au să primească. De multeori m'am gândit la chinurile

cumplite ce trebuie să îndure milionarii, când sesimt la marginea groapei ; cugetând că, ceiace au strâns, vor profita tocmai aceia pe cari poate ei, în viață, d'ar fi putut, i-ar fi strâns de gât. Și apoi cu bani isbutiseră a cumpăra pe lume tot ; iar moartea, intrase la dâșii netocmită și or cât i-ar fi dat ei, ea tot rămăsese ne'nduplecată...

Kivu, după îndemnul lui Arghiriadis, până la Berlin, luase cl. I-a, dar Crisiții îi venise rău.

— Dar bine, frățico, ce făcuși de nu luași cl. III-a ai văzut că aceia mergea mai încet, nu ca turbatul ăsta. Ametesc, mor !...

— Ei rabdă și tu, până te vei învăța, o să mai mergem și altă dată în călătorie, ce crezi, ai văzut ce are frate-tău în casa de bani și el miroase a colivă !

Călătoria, până la Viena, fuse un adevărat chin. Toți călătorii din juru lor vorbeau alte limbi ; toți râdeau și erau veseli ; iar dâșii parcă stau plouați ? Li se urăse cu drumul și numai cu slănină afumată și cu brânză de Brăila. Apoi ce să bea ? În gară sta trenul numai câte o clipă și Kivu nu s'ar fi coborât mort, tăiat, că rămăneau acolo. Ce să cumpere de mâncare și cu cine să se înțeleagă și să se tocească ? Cu nemțeasca pe care o știa el, nu era chip, mureau de foame. Dar setea ? Ar fi dat viața pe o înfundată dela *Aquila României*. Li se uscaseră beregata, le ardeau obrazii, nuși mai găseau loc și de ciudă să'n-pungeau mereu cu muștrări. De câteori venea chelnerul să'ntrebe cine vrea să meargă să prânzească în restaurant, de atâteaori se făceau că se uită pe

fereastră, după ce trecea, le părea și lor rău că nu s'au înscris pentru cină. Ce păcatelor? O masă în vagon-restaurant, nu era un cap de țară!

Intr'un borcan, Hrisița, luase de acasă niște marinată de șalău, dar uitase să ia furculițe și cum să scoată peștele cu mâna din borcanul adânc ca puțul? Kivu se făcu foc de supărare și, după ce o înfruntă de mai multeori, lăsă rușinea la o parte, tăia niște felii lungi de pâine, le'muiă în marinată bine, luă și peștele cu mâna și începu să mănânce, înghițind ca un lup. Peste noapte i se făcu o sete de ar fi băut apă cu găleata, dar de unde s'o ia? I se frigea sufletul. Se prigorise până la ziuă. Pe la opt ceasuri dimineata, călătorii treceau la cafea. Kivu se duse în cupeul damelor și din ușe se sfătui cu nevastă-sa:

— Ce zici, Hrisițe, să mă duc să iau o sticlă de bere?

— Ei ași, acuma și tu, ce o să zică ăia? N'ai dat de fel pe la ei ș'acuma, când ei beau cafeaua, tu să ceri bere?

— Păi ce să fac dar, să rabd?

— Să rabzi firește, eu cum rabd de toate, n'am închis ochii nici cât ai coace un ou? Jidancele astea put a usturoiu și toată noaptea s'au înghesuit în sufletul meu.

— Of! De s'ar sfârși odată, chinul ăsta, pentru o descreerată ca Angela. Cine știe, o găsim, n'o găsim? Cauți acul în carul cu fân.

— Ce ne pasă nouă, ne plimbăm noi, vedem noi Berlinul? Uite nici nu-mi închipuiam s'am vr'odată norocul ăsta.

— Of! Lasă-mă că mor, mă duc să beau ceva, îmi plesnește beregata de sete.

Până să se hotărască Kivu să se ducă în restaurant, vagonul se desprinsese dela tren și el tot însetosât mort, rămase. Crisița lăsă sfiala și rușinea la o parte și fură dela jidancă o sticlă de vin și când se duse afară, ea o dete lui Kivu, care sta întins pe canapeaua din vagonul de alături din care mai plecaseră pasageri.

— Ce suntem noi vinovați ee? Of! D'ar ști fratele meu de pățania noastră d'aici!

— Nu mai 'mi aduce aminte, măcar că-mi potoliști setea, însă îmi ești urâtă și tu că ești sângele lui, sânge spurcat de cațanon!

— Poftim, ce stric eu acum, asta e că te-am scăpat de sete.

— Il urăsc că pe toți ne-a stors și ne-a înjosit, ne-a înfruntat, ne-a desprețuit.

— Știu, bine știu!

— Ce creștere a dat el fii-sei? Tot ce i-a scris vei vedea că's minciuni, îmi spune mie inima.

— Se prea poate.

— O să-i mănânce și lui capul, cum l'a mâncat maică-sei, ține minte ce-ți grăesc eu acum. S'o fi mai ros poate de străini, ea gând n'am, dar ce zic eu: Fă-mă tată să-ți seamăn!

— Ba poate s'o fi mai schimbat: vârsta, lumea în care trăiește... Auzeam pe frate-meu lucruri minunate. S'adună numai cu prinți, cu oameni mari.

— Ei ași, vorbe! El s'a schimbat? Nu'i tot sgârșit, mincinos, hrăpitor și zurbagiu? A întors el cuiva

ceva din ce le-a luat? Ne-a dat nouă dreptul nostru? L'am slujit cu credință atâtea ani și el mi-a terfelit cinstea, zicând că l'am furat; vezi acum cum s'a întors roata? Numai noi i-am rămas credincioși și noi o să'i închidem și ochii că Anghilina nu mai pui mâna pe ea, nu se mai întoarce dânsa la treabă! N'o să mai ne curățăm de amestecătura asta murdară și putregăioasă. Mie nici nu mi-a spus de paguba cu Spulberescu, am aflat dela Veta.

— Ei și câte o să mai pătească!

— Eu sunt român neaș și'mi place lucru curat, lămurit. Cere-ți dela el dreptul tău și nu ne mai băgăm, o să ne dăm d'o parte; că vine, să vezi tu ce o să mai vină pe capu-i, de haram a strâns și așa o să se ducă tot, tot... În timpul cât vorbiră ei astfel trenul înaintase repede pe lângă frumoasele și interesante orașe ale Germaniei; cei doi călători se treziră la Berlin și din toate ei nu'și aducea aminte decât de suferințele îndurate. Momentele petrecute între gară și hotel, încă fură foarte grele pentru dânsii. Lumea cea multă, înghesuiala, mărimea gărei, îi uluise cu totul. Cu mare greutate pătrunseră afară din gară și, luând o birje, merseră la sărăcăciosul hotel: *Caiser Frederic der Grosse*, unde aveau adresa luată din București, dela un prieten. Of! Ce chin. Cum se văzură în cameră, după atâta drum, începură să desfacă geamantanele să'și ia de-acolo premenelele și darurile ce-aduseseră Angelei, apoi după ce prânziră și ei ca oamenii, se odihniră puțin și porniră repede în căutarea Angelei. Ajungând în Strada Frederic No. 12 bătură, întrebară, cercetară de familia Spul-

berescu, însă nimeni nu ştiu a le da vr'o desluşire. După ce se răstiră la ei mai toţi chiriaşi, cărora le turburaseră liniştea, ieşiră disperaţi pe drum şi ste-teau nedumeriţi, neştiind unde s'o apuce. Totsuind şi coborând la scări, Crisiţa vărsase dulceata ce o adu-sese Angelei, se umpluse pe rochie de sus până jos. Muştele se grămădiseră roiu împrejurul lor. Când o văzu Kivu în astfel de hal, mai rău turbă de nesaz, mai ales că din hârtie ieşise buturile de pastramă şi îi atârna pe jachetă?

— Uită-te neroad'o c'ai vărsat dulceata şi a pier-dut învălitoarea pachetului. M'ai făcut de ruşine şi tu ca şi tot neamul tău; lua-v'ar dracul pe toţi!

— Potoleşte-te Kivule; acum ţi-a căzut tot neca-zul pe mine; ia mai bine ţine şi tu astea că mi-au rupt mâinele; cutia cu rahat e grea ca plumbul şi pastrama s'a încins, pute!..

— Pute, da, pute ca gura voastră de minciuni, gre-coteilor, samsarilor!..

— Ce stric eu acuma frăţioare. Ia rahatul d'aici că'l arunc în drum!

— Aruncă-l.

— În acest minut şi hurniră jos din braţele Cri-siţei; iar Kivu adunându-le se ridică furios şi începu a-i căra nevesti-si în cap cu ele. Ea ţipa de strân-sese lumea. Un gardist îi văzu şi era gata să'i ridice. În această învălmăşală, un student român trecând pe acolo servi de interpret şi interveni, cu un bacşiş să fie puşi în libertate, deoarece faptul nu era grav. Studentul, printr'un exces de politeţă, aflând cauza pentru care veniseră aici, îi conduse pretutindeni însă

cercetările lor fuseră zadarnice. În cele din urmă se duseră și la Consulat ; de acolo li se spuse ca a fost în Berlin o familie Spulberescu, dar că soțul a pierdut toata averea la cărți și nu se știe unde a fugit. Lucrurile din casă i-au fost vândute de creditori.

— Dar d-na Spulberescu ea, unde este, pe dânsa o căutăm, ea ce s'a făcut ?

— Pe dânsa ? Dar cine sunteți d-v, zise un impiegat.

— Noi, niște neamuri ale sale.

— Vă văd oameni cum se cade, ce rudă venea eu d-v. d-na Spulberescu ?

— Ne era nepoată.

— Bună poamă, nu vă supărați ; dar vă spun că a speriat orașul ăsta cu luxul și cu desfrânarea ; de nu fugea la Paris, cu o cunoștiința a sa, apoi noi trebuia să-i dăm pașaportul d'aiei. Ne-a făcut de rușine pe toți românii, cari ne aflăm în Berlin.

— Vai, vai, ce păcate, ce păcate, Kivule, ce ne facem noi ?

— Ei ce să ne facem ? Stricăm noi ceva ?

— Dar când o auzi tată-său de urmările astea, moare.

— Degetul lui D-zeu, ce vrei ? Ce era să iasă din Hristache ?

— Dar la Paris nu-i știți adresa ? N'ai putea să ne îndreptezi de unde să-i luăm urma ?

— Nu știu nimic d-le. Cine să se intereseze de așa femei stricate. Noi am fost mulțumiți c'am scăpat de dânsa.

— Vai de noi, vai de noi, să facem atâta drum de geaba !...

— Destul d-lor, suntem ocupați vă rog să ne iertați, căci...

— Kivu și Crisița, văzând că perdeau vremea, pleacă. Studentul îi urmă până la hotel, acolo Kivu șopti ceva la ureche soției sale, apoi zise către el:

— Fiindcă ai fost așa de bun cu noi, poftim d-tale lucrurile astea din țara noastră, mănâncă-le sănătos; le-aduseserăm pentru nepoata mea, dar dacă nu dăm de ea, paguba ei. Așa e? Iată ș'un pol pentru oste-neală. Studentul, înțelegând cu cine are de-aface, surâse, le mulțumi și nu știu cum să plece mai repede.

Cătră seară, călătorii, ieșind în balconul hotelului, ce să mai mănânce? Luară în gură câteva creștături de pastramă să ronțăie și să le mai treacă de ciudă și de urât.

* * *

Soții Coviltirescu duceau o viața tihnită și lumea se învățase cu dâșii, îi cita ca pe niște oameni de bine. Familia Tereuzescu, care moștenise o avere colosală, se stabilise la Paris și toate afacerile din țară le încredințase lui Barbu, care, din când în când, se ducea în capitala Franciei, spre a da ș'a lua informații asupra celor ce mai erau de pus la cale pentru o administrație.

Era prin luna lui Februarie. Soarele nu s'arătase de mult pe cer; zilele erau posomorâte. Legănați de vânturi, în luminișul grădinii pe ramuri de măceș, pițigoi și scatii tot mai ciripeau a iarnă. Uniformitatea

de timp și de viață, chiar când se învârtete într-o atmosferă de pace conjugală, devine năbușitoare, plicticoasă. Sofia urma să fie dulce, blajină, înțeleaptă și harnică, de-ți era dragă lumea să privești, cum începuse să meargă de bine rostul gospodăriei sale. Nici o opuneră, nici o contrarietate, care să turbure liniștea soțului său. Barbu, se'nțelege, era mulțumit de opera lui și de aceea umbla și el ca ceasornicul; dela tribunal acasa, de-acasă la tribunal și așa se scurseră zile, săptămâni, luni și ani. Copiii se măriseră, crescuți în principii morale, sănătoase. Familia aceea era mereu dată model; totuși încetul cu încetul, plictisul se întindea peste sufletul celor doi soți, îi copleșa ca o buruiănă rea. Se învârtteau zilnic amândoi ca niște mașini pornite de datorie. Fiecare părea istovit, stins de pe picioare. Pe el îl muncea și politica, această pacoste neagră, care mistuește sau aprinde patimile făcându-te de multeori să combați și să ponegrești un lucru pe care-l aveai ca principiu, sau să susții o utopie.

Cum venea seara, fiecare intra în camera lui, luau cărți, reviste, ziare și citeau până adormeau visând, Sofia cine știe ce erou din vr'un roman, Barbu isbânzile, sau înfrângerile șefilor de partid. În fața scenelor de iubire, descrise cald, de autori francezi, soții aceștia, rămași cinstiți până acum, se simțeau slabi netrebnici, incapabili parcă, de figurile ce le făceau cei din scenele amoroase. Amândoi acum simțeau că ș'ar fi jertfit viața pentru un minut de aprinderea, de 'nvăpăearea din acele cărți. Dar amândoi tăceau, suferind înainte, monotonia vieței conjugale.

— Ce reci suntem noi Sofio și lumea zice...

— Da Barbule, observ și eu că zilnic, între noi, se așează ca un sloiu puternic de ghiață; așa ne-am început viața ș-așa vom sfârși-o.

— Depinde de tine, tu de ce nu știi întreține focul sacru? De ce nu te-ai gândit a face din vatra noastră ceva încântător, ceva să-mi încălzească sufletul și să mi'l miște, căci uite, Sofio dragă, simt c'asa nu mai pot trăi, viața asta uniformă mă 'nebunește, mă omoară.

— Dar eu, eu ce să zic atunci? Eu care mă 'nvârtesc toată ziua, singură între cei patru pereți, și... mor! Tu cel puțin, la curte, la tribunal, la Cameră vezi altă lume, vorbești, pledezi, auzi altceva, dar eu?

— Sofio, Sofio, nimic din toate acestea nu mă 'ncântă, vreau altceva...

— Ei și ce vrei?

— Vreau o sguduitură mare sufletească...

— Vrei și tu ca toți, nu iubirea sinceră și permanentă a soției tale, vrei iubirea de curtezană, vrei amantă la mahala; femeia pierdută, care să-ți dea sărutări și mângâieri, după cum vei veni la dânsa cu buzunarul; vrei luxul și cochetăria lor, vrei și tu ruina casei ca atâți neghiobi, cari îi cunoști și cari ș-au jertfit cinstea și averea copiilor lor la niște...

— Nu, nu jura 'n zadar. Lumea este plină de așa exemple, n'o să faci tu excepție. Voi nu vă țineți oameni, până nu vă 'nșelați femeile. Le schimbați tot-dauna pentru ceva mai prost decât soțiile voastre.

— Dar de unde știi tu asta?

— Din lumea 'n care trăesc, de unde vrei să știu?

Tu ești acum a'n perioada a doua, vei urma și tu drumul tuturor, voi fi și eu o martiră ca și până acum.

— Ce, tu martiră ești în casa ta?

— Firește, eu nu văd că te-ai plictisit? Vouă nu vă place femeia modestă'n vorbă și'n port.

— Ba mie tocmai asta 'mi place, d'aceia te-am format așa cum ești.

— Foarte mulțumesc, m'ai format modestă, cum-pătată și serioasă pentruca acum să-mi spui ce-mi spui.

— Așa-mi placi, dar cred numai că ești prea rece, prea...

— Taci, voi ați inventat luxul ăsta nebun. Fiecare se uită la femeile cărora le fâșiesc fustele de mătase, le zornăesc lanțurile și agățătoarele; le strălucesc dresurile și giuvaericele. Alătura d'asemenea femeii ușuratece, pierd totdeauna femeile culte, cinstite și îmbrăcate cu simplitate; în teorie le voiți așa, însă în practică, vă robiți pentru secile, scrivisatele și parfumatele dela teatru, dela *café chantan*, sau dela... Femeile, cari port în suflet o patimă sinceră ce le roade, sunt anoste și nesuferite; acelea slăbesc, plâng, sunt palide: „Mater-Dolorosa“. Sărmanele! Devin anoste, plicticoase și, pe măsură ce pasiunea lor se mărește, ele pierd în fața bărbaților, cari se entuziasmează numai de ochi dați peste cap, de râs isteric, de glume ordinare, grase de *froufrou* și de *opoponox*..

— Vino să te sărut că azi ești nostimă de tot; de câteori stau la sfat cu tine, mă minunezi. Tu, pentru mine, ești o enigmă. S'ar părea că treci pe lângă

tot și nu iei în seama nimic pe când spiritul tău de observație este extraordinar. Nu tăgăduiesc, așa este, însă să știi că Barbul tău e un înger de bărbat. D'ai ști tu ce sunt ceilalți!

— Nu zic nu, dar... dela indiferența dintre noi și până la prăpastie, nu este decât un pas. Ia seama, peste puțin iar vei pleca la Paris pentru afacerile lui Tereuzescu, plictisul tău d'acuma să nu te facă s'aluneci...

— N'avea teamă Sofio, n'avea teamă. Vorbele tale 'nțelepte mă vor ține tot mereu aproape de tine cu sufletul. Nu voin păcătui.

— Nu te prinde, nu. Starea noastră bolnăvicioasă amenință o primejdie. Să fim tari.

— Sofio dragă, cartea Genesei spune că Eva este aceia care a greșit întâi.

— Să poate.

— Să nu mai vorbim d'asemenea lucruri că-mi faci rău; vezi de-mi pregătește ce-mi trebuie pentru plecare. Schimbă te rog, aceasta convorbire că nu'mi place, 'mi faci rău.

S'auzi bătând la ușe. Barbu descise și văzu pe Panait, care, alergând, abia răsufla.

— Ce este, ce ți s'a întâmplat, băete?

— Am venit repede să vă rog să poftiți până la noi curând. Moare jupânul.

— Cum să poate? Era bolnav? S'a supărat de ceva?

— Da, ieri după prânz, Kivu și Crisița s'au întors din năuntru, undese duseseră se găsească pe Spulberescu și pe coconița Anghelina și nu știu ce vești au adus că nu'mi sună a bine.

Un miros greu, o duhoare te isbea de cum treceai pragul. Casa în care Barbu petrecuse d'atâtea ori și strălucea de curățenie și de voieșie, acumă semăna a bârlug, a vizuină de urs; d'o dată, în mintea lui, apăru Angela, tânără, sglobie și plină de iluzii, alături de dânsa el Barbu, tânărul d'odinioară, visătorul idealistul, plinul de speranțe și de iluzii, doritorul de mărire, de suișul acelei scări a gloriei pe care ori cine o sue, lasă fășii din sufletul său!..

Barbu, cu ochii, căută în jurul patului muribundului pe cucoana Zamfira și pe Angela. Fata tatei, după cum o numea mereu Arghiriadis și pentru care jertfise o viață 'ntreagă.

Pustiul acesta și desordinea îl întristară foarte mult și'n gândul său își făgădui să fie cu băgare de samă la creșterea copiilor săi pe cari îi va avea, așa după cum îi va 'nvăța. Se gândi iar că, o soție la căpătâi, în ceasuri grele de suferință, tot trebuie să prețuiască mai mult decât o servitoare, sau o soră de caritate. De multeori cine a fost, neglijată, desprețuită, insultată într'o viață întreagă de căsnicie, e părăghia bătrânețelor. Oricine a avut răbdarea să 'nfrunte cu bărbăție, intemperiiile și primejdioasele valuri ale vieții conjugale, cari se succed la tinerețe, să fie sigur de o bătrânețe pacinică și liniștită, bună pentru căutarea junghiurilor reumatismale, ale astmurilor ș'ale catarurilor cronice. Ce binefăcătoare sunt cataplasmele și vinduzile, administrate lui la bătrânețe de mânușitele femeilor, cari au fost desprețuite, părăsite și criticate la tinerețe!

Scăpărau toți în toate părțile, alergând, după rețe-

tele pe cari le scria doctorul, însă ele erau date și cumpărate, numai spre a avea ocazie ca să șterpelească parale Panait, care ajunsese : marele tutore.

Hristache, auzind ușa scârțâind, deschise ochii și văzând pe Barbu zise :

— Fata, fata, m'a uscat de pe picioare, pentru ea, mor !

— Răbdare, o să te faci bine.

— Sărmana mea soție ! Iartă-mă și cheamă-mă la tine.

— Liniștește-te, c'o să suferi mai rău, liniștește-te și spune ce este.

— Fata, fata, ca să nu'i stric hatărul, m'am despărțit de maică-sa și ea s'a răpus din pricina ei. Acum ar fi la căpătăiul meu.

Plăngea ca un copil. Coviltirescu atât se'nduioșă de plânsul bătrânului, încât îl podidiră lacrămile și pe dânsul. Tristă este abaterea de pe tulpină, în păduri singuratice, a stegarului, care a 'nfruntat veacurile ; dar mult mai tristă este agonia, sfârșitul unui om, în mijlocul mânelor mercenare.

Inecat de plâns, Arghiriadis, ceru apă și Veta'i aduse o bardacă slinoasă și murdară ca de la stână. Lui Coviltirescu i se făcu milă d'acest bătrân, care nu știuse însufla nimenui, asemenea sentimente ; de oarece toată viața lui, fusese numai de jecmăneli și camătă.

— Te am chemat d-le Coviltirescu ca să mă sfătuesc cu d-ta și să vedem ce este de făcut, căci averea mea, cum știi, este foarte'ncurcată.

— Cum se poate una ca asta ?

— Ascultă săți spun : sunt în mânele Spulbereștilor ș'a tâlharului de Kivu care, cam știi, l'am trimis la Berlin ca să vadă că s'a făcut Anghelina, fata tatii! Șarlatanul!.. Mi-a luat bani numai ca să se plimbe.

Veta, îi așează căpătăiul și Kivu intrând ascultă de semnul lui Barbu și tăcu.

— Bine-ai venit, îi zise Barbu încet și s'appropie de dănsul ca să afle deslușiri din gura lui.

Kivu, povesti amănunțit toate'mprejurările și Barbu ascultând, i se aprinseră obraji. Când auzi că Angela se află la Paris, rămase pe gânduri...

*

Aquila României, pe zi ce mergea, să ruinase. Toată clădirea începuse a semăna un han părăsit. Mușterii chiaburi d'odinioară, acum mâncau și beau la restaurantele din centrul capitalei; cei mai scăpătați, unii îmbătrâniseră, alții pierduseră creditul, ori trecuseră de mult în lumea ceailantă. Panait, rămas de capul lui, tăia și spânzura. Socotelele le da stăpână-său la anul și la mulți anul ș'atunci Hristache parcă era sluga lui; striga și se rățoia la dănsul ca la un rân-daș. De multeori intervinea Veta, sau câte un vecin și numai astfel încetau certurile.

Acum văzându-l pe pat de moarte și fără mână d'ajutor, pentru cercetare, fură din prăvălie cu nemiluita și deschisese cărciumă la Potlogi, în satul lui, unde sătenii îl și porocliseră : *Potlogilă*. Kivu simțise câte ceva, dar că să facă, dănsul nu era stăpân, ș'apoi pentru cine s'agonisească? El, dacă ar fi putut, ar fi mai globit câteceva; acum îl prinsese și pe el dorul

de răsbunare și tot era bun că, din pricina lui, Hristache, își smînțise meseria și păgubise atîta. Când îl vedeau prietinii, îngrijind de averea lui Arghiriadis, îi ziceu:

— Ce ori te-ai împăcat cu grecoteiul?

— Cam așa ceva, ce să fac? Nu vedeți că l'au părăsit toți? N'are pe nimeni.

— Ce, or ai simțit că miroase a colivă și socotești că'l vei clinoromisi. Hei, hei vericule, ala și din margine de groapă te 'nșală. Te pomenești că avînd aface cu cațaonii dela *Helenismos*, de n'o da de alde descree-rata de fie-sa, făce testamenlul în favorul țării lui. Așa parte am avut noi românii să ne sugă mereu toate lipitorele astea.

— Așa-i, adaugă Haralambie, care intră chiar atunci și care, făcînd troiță cu Voicu și cu Tecșan, mereu puneau la cale treburile stăpînirii ș'ale meseriașilor.

— Ce bine zici, vericule, numai românul rabdă, pînă găsește ac de cojocul fiecărui.

— Adică n'o să vie nici-o dată, pentru țara asta, ziua judecării? N'o să ne mai scoată D-zeu în cale vr'un Tador-Vladimirescu? Ce credeți voi, o să mai dormim mult, o să mai ne calce'n picioare toate liftele?

— Păi, pînă mai ieri, alaltăeri, tot negoțul și toate meseriile nu erau în mânele streinilor? Să mai poftească, îi jupuim de vii.

— Ii jupoi, ori te jupoe? Pareă nu tot ei sunt mai zdraveni, mai de cuvînt ca noi?

— Și de, adică de capul nostru ar fi ceva, zise

Voicu, punând paharul la gură, dar uite ăsta, picușul ăsta, ne omoară.

— Ei, te omoară, o să bem și noi cât om avea, cât nu, răbdăm. Tu nu rabzi, când n'ai în pungă lăscăe choară?

— Ei rabd! Eu îmi beau și cămașea de pe mine fără rom, nu mă simt om?

— Om nu ești tu nici cu zece romuri, de erai om, nu te lăsa Neaga, nu fugea cu Păndelică, nerodul ăla de băiat, căruia abia'i mijeza mustața și n'avea'n pungă firfircă.

— Tu să trăești! Păndelică nu e prost; a luat'o la sănătoasa, după ce-a șterpelit lui Hristache șease miișoare de lei și Neaga numai atunci s'a încărdut cu el.

— Bre, bre, da cinstiți mai suntem! În târg, în case, pe drumuri, în cafenele, n'auzi de cât de șterpeli'd'astea.

— Apoi cu ce-o să mai rămâne Hristăche, dacă i-or face toți tot așa?

— Are balta pește, zise Kivu!

— Are da, și tu stai cu gura căscată și cu undița gata, gata!...

la vezi, toată strânsoarea și adunătura lui, eu mă prind c'o va lăsa în țara grecească. Așa fac toți caționii.

— Taci Haralambie, hai să'l luăm cu binele; poate ne lasă și nouă ceva.

— Ți lasă da, vitriolul pe care ți l'a turnat în basamac două zeci de ani de când ți otrăvești foalele și tot n'ai plesnit, buruiană rea!

De câteva secunde Kivu rămăsese pe gânduri.

Cei trei meseriași văzându'l s'apropiară de dănsul

și 'ncepură, iar a'l necăji cu milioanele pe cari, în curând, le va moșteni.

— Pe mine să mă iei secretar, zise Haralambie, care nu știa să țină'n mână plaivazul. Te aş trage pe sfoară taman cum l'a tras Spulberescu pe grec.

— Pe mine să mă iei vehil, să ți fac și eu ție ce i-ai făcut tu lui Arghiriadis, care aud că zace pe coaste din pricina ta.

— Pe mine să mă pui aici în hardughia asta, să mă procopsesc și eu ca pehlivanul ăsta, care jupoae lumea ca un pahonț din pădurea Vlăsii.

N'apucară cei trei meseriași să rostească aceste cuvinte și Kivu cu Panait se repeziră asupra lor și 'ndată se 'nceise 'ntre dânsi, o păruială zdravănă. Țipete, sbierete s'auziră și Coviltirescu alergă de se puse între ei.

— Ce este, ce s'a petrecut între voi că de știam?..

Tu Panaite, cum cutezi să dai în mușterii vechi ai prăvălii, nu ți-e rușine?

— Țsta și rușine, strigă Haralambie, ăsta, hoțul ăsta.

— Auzi, iar mă face hoț. Apoi să nu'i dau la mir?

— De ce ne batem întrebi? Ne batem pentru averea lui Arghiriadis.

Ascultându-i, Barbu 'nțelese că toate aceste rele de curgeau numai din iubirea oarbă pe care Hristache o avusese pentru fie-sa. Ar fi câștigat de sigur mult dacă el, ca neguțător, i-ar fi dat mai puțină carte și mai multă creștere, potrivită cu mediul în care erau ei crescuți și 'n care trebuia să trăiască. Și Barbu era muncit d' aceeași suferință. Mai bine rămănea în-

tre ai lui la Târgoviște. La ce'i folosea mărirea, dacă nu se 'mpăca cu ea?

În fața meselor tocite și soioase, Coviltirescu, ră-măsese pe gânduri. Nu'i venea să creadă c'aici își petrecuse cei mai frumoși ani ai tinereții lui și că tuslamaua și paceaua, pe cari i le servea slinosul de Panait, erau cu mult mai gustoase de cât mâncările dela Capșa.

Kivu s'apropiă de Coviltirescu și îi spuse să ia aminte, să facă inventar, să facă ce-o ști mai bine, că el nu mai dă p'aici, căci toți îl sudue pentru averea lui cumnată-său.

— Mai ai și d-ta răbdare.

— Nu mai pot. Lumea te face să fii aceia ce n'ai gândit. Ai văzut ce am pățit? Vie fi-sa, vadă ea de toate. Nu mai vreau să rabd.

— Ai dreptate Kivule, dar de unde s'o luăm și ce strică dansa?

— Strică, vezi bine că strică. Ia să fi stat coalea lângă tată-său, ia să te fi luat pe d-ta, om înțelept și potolit, care poate făcea ceva din ea, ba ne scăpai și pe noi d'atâtea necazuri.

— Na fost scris, ce să zic eu? Pe cele petrecute tu știi că ovreiui nu dă nici un ban. Stai coalea și ocrotește averea, economisește cât poți pe Arghiridis, ascunde-i și furtul lui Pandelică și isprăvile dela Paris, voi cerceta despre Angela și te voi înștiința ce ai de făcut.

— Ce sunt eu d-le, ce sunt? Pentru cine mă robeșc, spune?

— Pentru onoarea familiei d-tale.

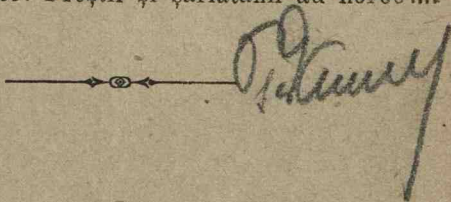
— Ce familie, vai, vai! De te-oi asculta, cine știe ce mai pățesc. Poate Angela se 'ntoarce și cere dela mine milioane.

— Nu să poate. Eu nu știu cum stă Arghiriadis, Spulberescu al bătrân l'a lăsat lefter.

— Dar Angelina? Păi știi d-ta ce-a tocat ea la Berlin? Prin mână noastră a trecut mai bine de 300.000 mii de lei.

— Știu, știu tot; acumă chiar am încheiat toate socotelele cu el. Are din vânzarea moșii cinci sute de mii de lei la Cassa de Depuneri, casa și cărciuma asta, dela care curge, tot mai pică câteceva, cu toate furțișeagurile lui Panait; de nu vei rămâne de pază aici, Hristache lasă bani la societatea Elesnismos, așa-e hotărât.

— Ei vezi ce spuneam eu, zise Haralambie, d-ta și voi toți, cari sunteți români adevărați, asta să n-o'ngăduiți, spuse Barbu și ieși 'nnecat de fumul și de aerul greu, care respirase mai un ceas, la Aqvila României. Când se văzu în stradă se 'ntrebă 'n gând, care era profitul lui din toate acestea și câ-tând de drum zise: Proștii și șarlătanii au noroc!...

PARTEA III-a.

Din toate câte scrisese Angela tatălui său, nimic nu era adevărat. Metodul da-i stoarce bani, fusese găsit de dănsa, care, încă din primul an al căsătorii, era o lusoasă și o destrăbălată.

Spulbêrescu, fire delicată și aleasă, sperase că o va mōdera, luând-o cu binele, apoi văzând că din ea nu poate scoate nimic bun, se hotărâse a suferi martirul acesta numai spre a rămâne lângă cei doi copilași pe cari îi dăruise D-zeu, spre nenorocirea lui. De dâșii se ocupa numai el, căci nevastă-sa era mosafir a casă; dintr-o parte venea, într-alta pleca și tot ea avea cu-tezanța să-i facă imputări, ba încă și scene de gelozie. Cheltuia nebunește pentru lux și petru petreceri și vecinic o vedeai ieșind încărduită cu fel de fel de lume ușuratecă. Invitații mereu la mese, la se-rate, fără știrea lui Spulberescu. Sporturi, excursii cu tot ce era mai sărit și mai descrerat. Acasă venea la ziuă și dacă-i zicea o vorbă, pleca trântind ușile și făcând și mai rău.

Ca să-și uite d'această suferință pe care ș'o făcuse singur și numai ca să scape onoarea părinților săi, se dase pe nesimțite la jocul cărților; căci de 'nvațătură cine se mai putea ține? Intr'o seară la club se 'ntâl-nise cu Tereuzescu, care, după ce vizitase expoziția anuală de tablouri dela Munich de unde cumpăraseră câteva tablouri iscălite de Kaulbach, Deffreger și Lembach, spre a-și mobila saloanele din splendidul apartament ce-și închiriasse la Paris, spunea că s'a reposit puțin și pela Berlin, spre a-și revedea cunoștințele pe cari le avea aici de pe vremea, când era student.

Lui Sbulberescu, Terenzescu îi era simpatic; ca să se recreeze ieșea cu el, jucau cărți și 'l invita, din când în când, la masă. Angela 'i făcea mutre, după plecare începea cearta.

— De unde l' ai găsit pe mutulică, pe 'mpiedecatul, pe nerodul ăsta? Adevărat că: *Cine s'aseamănă se adună.*

— Ce treabă ai tu cu dănsul și de ce ești iar așa de delicată cu mine; ai taletul d' a găsi mereu cu ce să mă superi. Să știi că nu mai pot răbda ș' ai să mă faci să' mi curm zilele.

— Ei ași! N'ai curajul ăsta ș'apoi, chiar de 'l vei avea, atâta pagubă, un netrebnic mai puțin pe lumea asta.

— O să rămâi văduvă ș' o să rădă atunci de tine porumbeii ăștia, cari acum să rotesc în juru-ți.

— Crapă odată, plesnește, piei din fața mea!..

Ca să nu mai audă iar tot dicționarul de insulte, Spulberescu, pleca pe drumuri, sta pe bulevarde, ori

în *Tier-Garten*, frumoasa grădină zoologică a Berlinului, plină și de monumentele principilor și împărați ai Germaniei, așezați în ordine cronologică, așa cum au domnit și astfel ca fiecare german să 'nvețe, preumblându-se, istoria patriei. Acolo stă ore 'ntregi cu capul între mâni și plângea ca un copil. Rădicându-și privirea i se păreu c' aceste marmure să 'nfripau, îl mângâiau și 'l îndemnau să sufere, suferința fiind limanul omenirii!..

De mai multeori Tereuzescu, 'l găsisese aci stând abătut și trist și 'l întrebase de ce ședea astfel, el însă pretextă, fel de fel de lucruri, căci cum să 'și defăimeze soția? Singur ș' ar fi isbit atuncea în slăbiciunea pe care o avea pentru dânsa. Nenorocitul! După toate toatele, o iubea ca un nebun ș' o erta pentru toate lucrurile de 'ndată ce' i arunca o căutătură, un zămbet, de 'ndată ce i întindea măcar vârful unui deget.

După ce 'l amăra, până în adâncul sufletului, Angela, avea darul să 'l întoarcă cu nimicuri ș' așea o duseseră aproape șase ani. În acest timp, ea se desvoltase și câștigase mult în frumusețe. Ori unde intra, atrăgea privirile tuturilor și dânsa nu profitase puțin d' acest dar. Tereuzescu, când o văzuse întâia oară, rămăsese înmărmurit de chipul și corpul ei; se temea însă de suflet. Cea ce îi făcea lui Spulberescu chiar față cu el, îl îngrozea.

Ce are aface, gândea dânsul, Irina mea este miel pe lângă fiara asta și știindu-se cam ușuratec și gata de 'ncurcat se ferea d' ademeniri, de cursă, d'această

viperă pe care totuși căuta s'o vadă zilnic, să'i aducă daruri ei și copiilor.

Amărât, într'o zi, Spulberescu spusese că se duce la vânătoare; iar el, d'acolo va merge, pentru o săptămână, la Hamburg s' asiste la vararea unui vapor al unui prieten al său, marinar.

Angela, văzându-se singură, respiră. Răsturnată pe canapea și fumând dintr'o havană se uită printre spiralele de fum, cu gândul căuta noi căi, spre a și mulțami nesățioasele sale pofte. Cugeta tocmai de unde s' o 'nceapă și pe cine să prefere din tot acel roi de curtezani, cari i se 'nvârteau în jurul său, când îi veni în minte Tereuzescu.

— Curios, idiotul ăsta, nu mi-a spus nimic până-acum. Ține la Nicu! Respectă prietinia! Ha, ha, ce nerod! Să nu' i plac, nu se poate. Slutei lui să'i fie credincios? Ha! ha, ba i-am văzut portretul. Ce mitocancă! O! iubirile astea conjugale, cât mă plictisesc! Ieri mi-am aruncat ochii la el l' am privit în față. Nu este urât: ochi mari, față uscată și prelungă, barbă cam roșcată. Omul roșu, am auzit că 'i rău; va să fugi de el. Ce mi pasă dacă 'i așa, are bani, e bun, îmi convine.

Ce nu'i pot ierta este răceala asta pe care o are față de mine. Și până când mă rog? Ei, nu 'l pot ierta și pace. Ar fi singurul om care să nu'mi dea nici o atenție. Așa o fi el, or să prefacă? Ținuta mea, chipul meu să nu 'i zică lui nimic?

Servitoarea îi aduse cafeaua și i-o puse pe masă; ea se sculă de pe canapea, își scoase acele din părul său blond auriu și descheiă talia rochiei, își lasă

umerii goi, luă o poză seducătoare și se privi lung în oglindă, apoi surâzând satisfăcută, zise către Lotti:

— Să poftească să 'l văd p'acela care ar rămâne rece privind aceste comori.

— Adevarat, doamnă, sunteți fuumoasă ca o regină.

Ușa era întredeschisă în adins la ora care știa că vine Tereuzescu. Din sală, el 'i observase toate mișcările, fermecat încremenise locului. Angela se făcu că nu 'i ia seama, luă tava, Loti văzându-l, îi deschise ușa largă, spunându-i să intre, căci coconița este singură. Indiscreția servitoarelor și deșteptăciunea lor, în această materie, este clasică.

Angela, rămase în fața oglinzi, ca o statue de marmură, Tereuzescu ameți, intrând, căzu în genuche la picioarele ei.

— Rămăi a rămăi astfel, adorata mea copilă, așa vreau să te privesc o viață 'ntreagă. Da, da, ești frumoasă ca o zână din povești; dulce ca un fagure de miere. De când te-am văzut, lupt cu mine însu-mi; azi nu mai pot. Sunt nebun! În fața ta aş sta așa veacuri și te aş adora ca p' o icoană, ca p' o sfântă. Tu ești viața mea, raza cea de soare, care mă 'ncălzește și mă luminează. Zi o vorbă, iubit'o, șoptește-mi, poruncește-mi și glasul tău va fi ordin pentru mine, va fi ascultat. De când te cunosc nu mai am pace și am fugit de tine mereu, te am ocolit, dar nu știi cât am suferit. De câte ori te lăsam seara, în brațele soțului tău, așa de rece, d' atâtea ori umblam rătăcind ca un nenorocit pe stradele orașului ăsta, urmărit de chipul acesta frumos și blând ca de madonă. Până a doua zi, cine mai putea închide ochii? M' ai ferme-

cat, m' ai răpit, m'ai înebunit, femeie, ascultă-mă. Focul ochilor tăi mă arde. Privește-mă lung iubit'o! Așa, stai așa. Dogoarea lor vreau s'o sint până 'n adâncul sufletului. Trezește-mă la viață, ființă-înger. Stea, floare, fee ce ești, de m'ai fermecat atăta, spune?

Aide, deschide gurița aceasta frumoasă cu buze arcate și trandafirii, zâmbește-mi să ți văd dinții acestia înșirați ca mărgaritarile scumpe și dă-mi, dă-mi o sărutare dulce ș' atât de caldă, încât să tresară în mine toate simțirile. Fă-mă să te adorez mult ca să te pot binecuvânta că m'ai trezit la viață. Vreau să mă iubești cu acel amor curat și nevinovat ca de fecioară. În viață n' am gustat de cât plăcerea mercenară, plăcerea plătită cu bani; dela tine vreau, cer, implor altceva: plăcerea sacră, amorul pur, care te 'nalță, te ridică mai presus de omenire, te pune alături de ființele cerești, alături de D-zeu!... Cere-mi ce vrei și eu voi căuta a face pentru tine chiar imposibilul. Ai în mine sclavul cel mai devotat, care va sta așa mereu, nu se va ridica dela genuchii tăi, vecinic te va asculta și te va slăvi ca acum.

Aide, Angela mea scumpă, vorbește. Tăcerea ta mă disperează. Știu c' ai datorii de mamă, ele te opresc poate d' a răspunde simțirilor mele atât de vii; dar ce voești, eu de lângă tine nu, nu mai mă pot despărți.

Nu te 'ntrista, uite la dispoziția ta pun tot, dispune cum vrei de averea, de numele meu de viața mea. Știu că ești iubită de soțul tău și de mulți; știu c' asupra ta caută toți câți te cunosc, însă nimeni nu te iubește ca mine, nimeni nu suferă atăta, nu se dă

gata la ori ce sacrificiu. Tu nu ți-ai iubit bărbatul și aceasta este lucrul care mă face să caut a te face să simți aceia ce este o dragoste împărțită. Vom fi amândoi fericiți! Ne vom iubi atât de mult, încât dragostea noastră desfășurată în fâșii va covârși lumea 'ntreagă și o va 'nbălsăma de miresme sacre. Vei înțelege și tu ce va să zică adevărată iubire. Vei tremura, vei da și vei primi sărutări de flacări. Vei tresări de fiorul iubirii, căci meriți o altă soartă. Și de ce să n' o spunem sincer, de ce? Nici eu, în căsătorie nu sunt mai fericit ca tine. Aide, Angelo dragă, hotărrește-te odată, iubeste-mă, merit dela tine această favoare, căci ți-am apus: Nimeni nu te va adora ca p'o madonă, nu ți se va supune ca un rob. >

Să profităm de avântul și de tinerețea noastră, să ne dăstăințim durerile și păsurile, să ne 'nțelegem dintr'o clipire, dintr' un cuvânt. Dorințele tale să fie dorințele mele și D-zeu văzând atâta iubire, să călăuzească el, să deslege, cum o ști mai bine, lanțurile unor căsnicii nepotrivite pe cari, de ani, le purtăm amândoi. Uite, 'mi vine să mă omor că dela 'nceput nu ne-am cunoscut, să ne legăm viața. Cât am fi fost de fericiți! Și acuma timpul ne e prielnic, grăbește-te. Razele acestea, cari patrund prin fereastră pieziș ne înștiințează că suntem la apusul soarelui; fii auroră tu pentru mine, călăuzește-mă și 'mi luminează viața. Fii inger, fii demon, fii ce vrei, numai, aide, vino și 'mi dă o sărutare, nu rămâne așa de gheață. E timp de când stau pe lângă tine. Vino 'n brațele mele, zise Tereuzescu, repezindu-se ca un leu, strângând-o la piept și acoperind-o de sărutări.

Cât au stat astfel îmbrățișați amândoi, cine știe! Vrăsmașul de timp sbura repede; la geamuri, ca să'i deștepte din visuri de iubire, ispititoare, s'arătara zorile...

În casa lui, Spulberescu, ajunsese ca o jucărie. În fața soției sale, a servitorilor și chiar a copiilor săi, n'avea nici o trecere, nici un respect. Toți porunceau, toți țipau și el, ca o cocă, se supunea, tăcea, se umilea atâta încât ți-era milă să'l vezi. Afară și 'n casă pierduse toată autoritatea. Bea și juca, spre a uita de supărările zilnice de grosolăniele și de necredința Angeliei, care ajunsese de vorbă în tot Berlinul. Cea ce scria tatălui său, erau numai vorbe ca s'acopere faptele sale, despre cari se temea să nu se ducă vestea până 'n țara sa, la urechile tuturilor. Pe de altă parte reputația lui de până acum ne pătătă, o obosea, o apăsa, îi întuneca luminele. Erau momente când se simțea umilită înaintea lui; s'ar fi dat acuma viața, spre a se 'ntoarce la nevinovăție și la cinste, dar unde să le mai găsească ea? Erau și ceasuri, când singură se 'nvinuia dar... Cine face 'ntâiul pas spre prăpastie, anevoe se mai poate opri. Când te uitați numai la chipul și la corpul ei fraged și mlădios ca de copilă, nu ți venea a crede că această gingașă ființă e 'n stare d'atâta mizerie omenească. Nimic sfânt în sufletul ei, nimic ne 'ntinat și ne-acoperit cu rușine și cu desfrâu. Hotara de multeori, în gându-i, d'a se abține, d'a se cuminti, însă Subrezenia morală, lipsa de caracter ferm și de judecată sănătoasă, o făcea s'alunece, să sboare iar spre pieire ca o frunză bătută,

ruptă și spulberată de vânturi. Lui Spulberescu îi rodea inima gelozia. Slăbiciunea lui vâdită înduioșă, de multeori, roiul de curtezani al Angelinei, dar stăpâniți de patimi, de avânturi, de egoism de capricii, bărbații au atunci, în sufletul lor, morala uleului. Toți îl căiau, dar nici unul nu se da înapoi, nu era gata d'a profita d'această slăbiciune. Casa și masa lor era otel; unul intra, altul ieșea; dânsul, ghemuit în colțuri, adesea, în loc să petreacă, vărsa lacrimi amare. Își imputa mereu pasul ce făcuse din îndemnul părinților. Ca să salveze onoarea lor, luase pe Angela sperând că, cu manierile lui, cu finețea lui, va putea pili, polei deprinderile ei josnice. Ce-are aface? Zilnic era 'ntâmpinat cu vorbe proaste. Zilnic în casa lui vedea fapte nedemne, desfrâu.

Sărmanul! Nu mai putea scoate capul în lume de rușinea faptelor soții sale.

Asurzise, îi vâjiau urechile, i să 'mpleticeau pașii.

Pe drumuri rătăcind ore 'ntregi, fără căpătăiu și nemăncat, slubise de era de necunoscut. Ar fi voit să se 'ntoarcă acasă, să scrie de nenorocirea de care era isbit; însă când ș' aducea aminte de amărăciunea în care s' aflau nu se putea hotărâ la nimic. Când primise știrea despre vânzarea moșii și ruina completă a neamului lor, rămase 'npietrit. În cine să mai spere de acum? Apoi amintindu-și de scenele pe eari i le făcea Angela, de insulte aduse boerimei române, toată datoare și ipotecată la zarafi; toată înșurată și premenită cu sângele poporului cu nădejde d'a 'și plăti creditorii, d'a'și regula traiul, se duse de s'așeză la birou și cu cea mai mare răceală scrisă

aceste rânduri : Mă sinucid fiindcă mi s'a urât cu viața ; nimeni să nu fie bânuir de moartea mea.

Indoi biletul, 'l înfipse la colțul oglinzii, apoi luă revolverul îl curăți, îl umplu și 'l puse în cutia mesei. Merse în odaia copiilor, îi mângâiă, îi sărută și apoi 'și îndreptă pașii spre camera de culcare. Auzi glasul lui Tereuzescu. În vârful degetelor călcă, s'apropiă își lipi urechea de ușe ș'ascultă :

— Te iubesc Angelo, te iubesc ca pe luminele ochilor și sunt, cum vezi, bun, răbdător și bărbat în toată puterea, nu secătură ca bărbatul tău.

Spulberescu, auzind aceste vorbe, se repezi să ia revolverul să 'i împușce, apoi gândindu-se la o răsburare mai crudă și mai lungă, întoarse țeva armei reci spre inima sa și dintr'o singură lovitură, căzu 'ntr'un lac de sânge.

La această surdă detunatură, alergară mai întâi servitorii și copii, cari, cu țipetele lor, treziră din visuri pe Angela, care trecând un capod peste umeri, veni și ea. S'asteapta de mult la acest desnodământ fatal ; totuși, la vederea soțului său, întins mort pe scânduri, rămase stălpită 'n pragul ușii.

Tereuzescu înspăimântat se gândi mai întâi s'o ia la fugă, apoi crezând că Spulberescu încă nu murise, cercă să-l ridice, dar se umplu de sânge. Ingrozit, își întoarse fața. Doctorul sosind spuse că era totul în zadar. Angela stă nemișcată ca o statuă de marmoră. Vestea răspândindu-se 'n oraș, într'un minut, casa se umplu de lume ; veni procurorul, constată moartea, dăte ordin a se ridica de jos cadavrul și cercetarile 'ncepură. Bănuiala căzu îndată pe Tereuzescu, care era plin de sânge și foarte abătut ; nevinovăția lui

însă iute se dovedi din biletul lăsat de nenorocitul de Spulberescu.

Mai toate ziarele deteră știrea cu diferite comentarii. Numele lui Terenzescu, alături cu al Spulbereștilor, fu trâmbițat de toată presa. Duși la parchet mai multe zile da rândul, fuseră cei doi amanți, până se instrui crima și până să se dovedească autenticitatea scrisorii ce se găsisse la oglindă. În acest timp puna lui Tereuzescu se golise mult, slugile jefuiseră tot ce putuseră de prin odăi, copiii se bolnaviseră de difterie. Ajunși amândoi în stare foarte gravă, doctorul sfătui pe Angela să-i ducă la spital, ca să le facă injecție cu serum; acolo se răpuseră amandoi. Fu dusă și târâtă prin localități pe cari ea nici nu și le 'nchipuia că există. Nimic însă n'o 'nfioră ca morga. Figuri buhăite și 'nverzite; guri câscate și pline de sânge 'nehegat. Inimi perforate de gloanțele revolverului, ochi ieșiți din orbite la strangulați; corpuri scoase din apă umflate cât butia.

— N'am să mă sinucid niciodată, gândi ea, apoi, 'și ridică ochii și văzu, jur împrejur, mese de operație, fel de fel de instrumente; unele pline de sânge, altele sclipitoare ș'ascuțite ca săgețile, suptiri ca vârful acului. Oase 'nșirate pe sârme și schilete întregi așezate pe pedestale; uriași și pitici, criminali și bandiți, moșnegi și copii desmoșteniți, copii ai stradelor, copii ai nimenui, morții prin accidente, sau prin mâni, ori curse infernale; toți se 'ntălniseră acolo. Ei parcă rânjeau de cuviințele sociale, de 'ntoemirele neroade ale unei legi firești banale, care reglementează viața aceasta de care unii se folosesc ușor și frumos, iar alții!..

— Dumnezeule, zicea un domn bătrân către un preot, care sta în pragul porței, câte o dată însăși tu trebuie să fii mâhnit de opera ta. Părinte, m'am gândit adesea la momentul care înarmează mâna șinucigașilor, la desgustul, la disperarea din sufletele lor!

— Mare păcat, mare!... Viața noastră nu este destul de scurtă, de trecătoare?

— Grozav trebuie să fie ceasul când te hotărăști a nu mai vedea soarele, a nu mai asculta cântecul privighetorei, a nu mai auzi glasuri și răsete de copii...

— Da, da, adaoase preotul, socotesc că cerșetorii cari întind mâna ca să cerșească pâine și tot sunt mai fericiți ca morții.

— Nu știu care poetă aleasă, a zis:

A spera în azi în mâne

Nu e bunul cel mai mare

Cel mai dulce pe pământ?

— Sinucisul? Reneagă pe D-zeu; ne mai nădăjduind în nimic, el se 'ndoește de puterea și bunătatea lui.

Râbdarea și credința te apropie de tronul Dumnezeesc, iar dacă unii oameni sunt îndurători, cu cât mai mult va fi Tatal nostru cel ceresc!...

— Eu n'admit sinuciderea de cât în cazul când ți-ai desprețuit și ți-ai trădat patria și în cazul când, fiind bolnav d'o boală incurabilă, aduci disperare, osteneală, scârbă și pagubă celor fără mijloace din jurul tău.

— Totuși ș'atunci va să rabzi ca să ispășești cine știe ce păcat, sau pentru 'ncercarea credinței. Iov cum a răbdat?

— Sinuciderea, părinte, e o nebunie, mai ales că

sunt legi pentru toate nedreptățile ; mijloace pentru curmarea tuturor relelor, dacă e voință, muncă și hotărâre uriașe să 'nvinge orice piedică.

— Viața tată, nu este de cât o suferință ; om cu minte e numai acela care profită și se srvește de ea ca de o parghie, spre a aduce la 'ndeplinire lucrurile pentru care anume suntem creiați ; cine cere dela ea mai mult greșește.

— Adevărat, apoi tot aceia ce suferim în viața ce este oare alt de cât consecințele nechibzuinței noastre, a faptelor ș'aspirațiunelor, totdeauna mai presus de puterile noastre morale și materiale.

— Da, culegem în lume ceace am semănat și 'nvinovățim vecinic pe unul și pe altul de ceace am fi putut înlătura noi înși-ne.

— Așa-e ! Plângem, ne sbatem, ne chinuim la tinerete pentru nimicuri, pentru lucruri, cari nici nu merit a fi luate 'n seamă și mai târziu, când sosește maturitatea cu judecata ei rece, noi singuri de ușurătatea și de nedibăcia noastră, râdem.

— Ba c'ai zice d-le Franț!...

— Ne pomenim îmbătrâniți fără vreme, așteptând o viață iluzorie, ne profitând de aceasta care, prea adevărat, nici semănată de roze nu poate să fie, însă...

— Însă nu ne-am dat'o noi, nici n'avem dreptul a ne-o ridica, înainte de vreme, cum făcu acest om nenorocit, zise preotul, care s'apropiese de sicriul lui Spulberescu. Angela, ascultase această convorbire, care 'i părea de pe ceailantă lume, ear de lângă corpul acesta înghețat și de lângă inima aceasta în-

sângerată, plecase fără nici o remuşcare!... Dela morgă, la spital şi dela spital acasă, se căra mereu. Invăţase drumul şi'l făcea, fără nici o sfâşiere de suflet. Copiii crescuţi pe mânilor slugilor, erau pedepsă pentru ea. Când priimi vestea că sunt în agonie ea răspunse :

— D-zeu ştie ce face! Aşa-i madam Lotti? Ar fi fost şi dâşii neşte mămligoşi. Cui să semene de cât lui tată-său? Ce eram să mă fac eu văduvă şi cu doi copii? Indată ce se 'ntoarse acasă, dela înmormântarea lor, cea d'ântii grije îi fuse a dărui rufşoarele şi hâinuţele ca să nu se mai împedice de ele!... Opri numai iconiţele, căci erau de aur.

Lucrurile din casă acum toate i se păreau streine, parcă le vedea pentru întâia oară. Multe erau primite ca daruri, însă cine i le dăruise şi anume cu ce ocazie, nici că mai cugetă. Obiectele de toaletă din odaia de bae îi atraseră luarea aminte; un minut i se păru că se află în faţa termelor unei împărătese române. Luxul o uimise cu totul. Nu'i venea să creadă că ea era stăpâna tutulor acestor avuţii. Mândră de aceste tezaure, aprinse miresme, stropi cu fel de fel de ape mirositoare şi începu să se pregătească a lua o bae întreagă parfumată.

— Ce, vrei să te faci şi mai frumoasă şi mai seducătoare de precum eşti, Angelo dragă?

— Ei fugi, închide şi fugi că mă supăr.

— Vrei să fii steaua Parisului, unde vom merge în curând, cum ai fost a Berlinului?

— Taci! Taci şi du-te.

— A! comoara mea scumpă, aide nu te teme, acum ne vom iubi fără sfiială, dă-mi tot focul din vinele

tale!... Aprinde-mă, învăpăiază-mă cu privirele. Nici o piedică, nici un stăvilar, nu se mai opune la dragostea noastră.

— Ba da, mai avem o piedică mare.

— Care e? Pe cine, s'o sdrobesc îndată.

— Pe Irina, soția ta.

— A!... Departe merseși cu gândul!...

*

Barbu Coviltirescu se pregăti de plecare la Paris. Sofia, care de obicei, de la explicația între ei, era drăgală și zâmbitoare se 'nvărtea acum împrejurul lui tristă și abătută. Ea strângea lucrurile și le așeza 'n geamantan, el să uita cu mândrie la ea ca la o operă a sa.

Egoismul barbaților nu este niciodată mai satisfăcut de cât când văd că sunt iubiți, când văd c'au isbutit să fie mereu ținuti într'un cuib de dragoste cu temperatură dulce și crescândă și totuși ș'atunci vor alte orizonturi, alte peisage noi. C'o repeziciune uimtoare cobor din Eden, în Infern, de multeori numai ea să nu le scape ocazie. O fi ș'aceasta vr'un principiu!

Femei înțelegeții că, spre a fi fericite în casătorie, zic niii că voi va să fiți : oarbe, surde și mute! Alții zic: Femei fiți răbdătoare, căci din răbdare e făurit jugul greu al casnicie! Poporul, care e marele filosof, cântă: Bărbatul e vrășmașul casei, e cu nasul de ceară, cu el să umbli ca și c'o bubă coaptă!...

Sofia învățase să mănuiască cu dibăcie frâul de aur în coprinsul regalității sale.

Rostul casei să schimbase, toți o iubeau, o stimau și din cuvintele ei nu mai ieșeau.

Barbu cu dânsa isbutise lesne, căci dase peste un pământ bun, observând cum soția sa îi făcea cufărul zise:

— Atmosfera, atmosfera, Sofio dragă, ți-am spus, asta să știe femeele s'o facă prielnică ș'atrăgătoare, căci dacă e înabușitoare, bărbatul fuge.

— Tu fugi acum?

— Nu, scumpa mea Sofie, tu știi că mă duc de datorie, aci îmi las afaceri, dar d'acolo câștig mult.

— Știu, dar vreau să te necăjesc.

— Tu? A d'ar fi toate femeele ca tine! Toți ar muri fericiți la vatra lor, n'ar mai deserta nici unul.

— Sunt și dezertori, cari revin, dar după ce ș'au trăit traiul, i-au învins reumatismele și catarurile cronice. Se'ntorc la ventuze și cataplasme...

— Răutăcioas'o!

— Or cum ar fi, bărbatul e un rău trebuincios, ș'acum am învățat: că mânele delicate ale femeelor să ocrotească mereu: *Buba coaptă* să nu spargă, să nu cangreneze, să nu omoare!...

— Sofio dragă, tu vorbești ca o femeie cu minte, dar care parcă ar fi suferit mult ș'ar înăbuși acum o durere, nu cumva ești tristă că plec? Nu mai mă duc, rămân.

— Când te am înpedecat eu oare dela treburile tale, când? Ți-am spus, nu vreau să te omori, să muncești până la adânci bătrânețe. Asigură acum, când ești tânăr, ceva bani albi, pentru zile negre și apoi să trăim mai liniștiți și noi. Mie nu'mi plac vanitațile.

— Cât ești de 'nțeleaptă și de cu minte! Căsnicia ar fi paradis, dacă toate femeele ar judeca astfel.

— Și dacă toți bărbații ar fi 'n toate zilele cum ești tu azi.

— Așa vom fi mereu s'ascultă ce ți spun: O femeie ușurată se nenoroceste pe sine și pe ai din juru-i.

— Adevărat? Dar eu cum sunt?

— Tu, tu te-ai făcut un inger, o comoară și d'azi înainte te vom prețui și mai mult. Să vorbim la dreptul.

— Da, da te-ascult.

— Tu n'ai fost flacăra arzătoare, dar imina dulce ș'atrăgătoare... Ești bună, înțeleaptă și cinstită.

Cinstea mai ales, la ea țin. Bine că m'a ferit D-zeu d'a cădea în cursă... Mulțamescu-ți ție Doamne, mulțamescu-ți !...

— Care cursă? Ce ai? De ce te 'nchini Barbule?

— Ține și citește, iată ce mi scrie un prietin dela Berlin, vezi din ce m'a scăpat D-zeu, eu era să iau pe Angela Arghiriadis.

— Tu? Am cunoscut-o din școală, o fată ordinară și rea.

— Da, eu eram să-i fiu soț! Bietul Spulberescu!

Sofia citi cele ce urmează:

Iubite amice.

Ai auzit cred noutatea? Ce nu ți-ar fi dat în gând despre românele noastre. Ce dramă grozavă! Norocos ai fost! Dacă luai tu de nevastă pe Angela Arghiriadis, eroina zilei, despre cari vorbesc toate ziarele berlineze? O dragă prietene! Azi tu ai fi mort.

Mort tu pentru a astfel de dăsfănată. Ce mare nenorocire ar fi fost pentru noi toți cei cari te iubim atâta!... Ei, dar cu noi, cu breasla noastră n'ar fi mers așa, ea nu'i putredă ca cea ciocoiască; tu o puneai la locul ei pe Angela și ori ar fi ncepută să meargă pe calea cea dreaptă, ori îi dai pașaportul ș'o făceai pe ea să'nghită hapuri de plumb, cum merită? Bietul Spulberescu, cum i-a ntunecat memoria! Nu este adevărat, ce spun ziarele. Nicușor nu ș'a curmat viața pentru c'a pierdut la cărți; ci ș'a dat moartea, numai ca să scape de rușinile pe cari i le-așterneă zilnic ea pe frunte; de ponoasele ce'i scosese, de disperarea ce'i tăiasse sufletul, că trebuia să trăiască din avutul acestei femei nedemne, el ne mai putând lucra și lua nici un titlu, de oarece, cădea la toate examenele.

Ca să'nvețe, când era de răsul colegelor? Cum să priceapă rostul cărții, când al casei sale era de ne'nțeleș? Cum să nu'și sboare creerii, când de slăbiciunea lui, râdeau nu numai prietinii, dar chiar și slugile?

Aproape toți românii d'aici au fost foarte atinși de moartea lui Spulberescu ș'a copiilor lui. P'aceia incalte, bine că i-a luat D-zeu. Ce erau să facă ei lângă o mamă atâta de blestemată? Hei, hei!... Femeile rele, căzute și la aceasta ar trebui să cugete că ele nu sunt primejdioase și vătămătoare numai lor, ci la mai multe generații.

Ca și otrava cea mai puternică, vițiile lor pătrund în sânge, ard, înveninează până la măduva oaselor; ele sunt flagelul destructor al oamenirii. Le urâsc pe

toate cele cari sunt astfel și de frica lor, vezi că nu m'am însurat nici până azi. Cât știi că sunt de bun, dar pentru năpârca asta, aș vrea o pedeapsă dumnezească. Prost a fost Spulberescu c'a lăsat biletul ăla în care spune că s'a omorât singur; vream să cadă năpastia pe dânsa. Și cine altul de cât ea la 'mpins la șinucidere? Nu e nimic, am speranța, că 'n lumea-aceasta, nici o poliță nu rămâne ne plătită!

Și e frumoasă vipera, pentru asta și să topește după ea un nerod, amantul ei, al cărui nume'mi scapă de mânie, ș'aud că cheltuește cu dânsa sumedenie de bani și că e 'nsurat. Ce fel de nevastă o fi având? După catastrofă nu s'au jenat de fel, au plecat amândoi la Paris. Auzi guguman, auzi pentru cine să 'șirupă el punga? Miloagele după stradă le plâng; ele se vând, căci n'au ce mânca ș'acesta e un mod ușor de traiu, dar pe femeele măritate le-aș sugruma fără milă, fără leac de păcat. Sparg casele lor ș'ale altora și râd ca și cum s'ar ilustra cine știe pentru ce victorie. O mizerabilele! Sunt revoltat.

Tu ce zici de 'ntâmplarea asta moralistule? Tot timpul, cât a ținut afacerea asta, m'am gândit la tine, tot timpul am zis: Slavă ție Doamne, slavă ție!

Prietinul tău care te iubește

G. Panaitescu.

Sofia indoi scrisoarea și luând pe Barbu de gât zise:

— Acum te 'nțeleg pentru ce m'ai numit adineauri. ingerul tău de pază.

— Da, da, așa ești pentru mine d'aici înainte. Tu

ai pe lângă un soț devotat, un prieten în care te rog să te 'ncrezi ca'n Dumnezeu.

Timpul fiind scurt, despre ce citiși, mă duc să 'nștiințez pe Kivu, unchiul Angelei Spulberescu, el să meargă să spună toate asestea lui Arghiriadis de care, să ți spun drept, mi-e milă.

— Du-te, Barbule, fă-ți datoria de bun creștin.

Arghiriadis, care nu se odihnise toată noaptea din cauza schimbării timpului, dormea; Kivu era dus în târg, după târgueli așa că Barbu ne având cu cine să 'nțelege, lasă scrisoarea lui Panait ca s'o dea lui Kivu, când s'o 'ntoarce ș'acesta după ce-o citi-o să ocrotească pe bătrân și 'ncunoștință, despre toate acestea să'l pună cu binișorul și cum o găsi el mal nemerit.

Panait, mârșav cum era, citi scrisoarea tuturilor mușteriilor, în gura mare; Veta, venind din întâmplare i-o smuci din mână și se duse cu ea drept la Crisița. Acolo erau nește greci, neamuri d'ale lor de cari nu se sfia; citiră 'npreună și rămaseră îmărmuriți de isprăvile Angelei.

Vorba rea, să știe că sboară, din gură 'n gură, cu repeziciunea fulgerului. Ce nu știa Kivu, știa deja toată colonia grecească ș'atâta fu destul ca să 'mpueze urechile lui Hristache și grecii cu talentul lor pe dracu să'l facă și mai negru deprecum era. La 'nceput Arghiriadis nu credea nimic din cele aflate, de mai multeori strigase: Fata tatii!.. Nu se poate ea să facă toate aceste nerozii. Mințiți șarlatanilor, mișeilor, ticăloșilor, mințiți!...

Incetul cu 'ncetul se obicinui, crezu și 'n sufletul

său începu o răceală mare pentru aceia care 'și ruina-se averea și sănătatea; ear dănsul d'atâta timp nu făcuse nimic pantru el, nu dase nici un semn de viață.

— O fi murit, ș'o fi făcut seama singură, spurcata, altfel sunt tată-sau, mie trebuia să mi scrie orice s'ar fi 'ntâmpat. Aud dela alții? Pe cine mai are ea pe lume, neroada, descreerata, haimanaua... Să fi venit acasă.

Chichiopolis, președintele societății grecești: *Elenismos*, intrase chiar când Arghiriadis se tânguia singur: acesta începu a'l ademeni; în folosul patriei ar fi bine să lase tot. N'a cheltuit destul Angela cu luxul și cu nebuniile?

— Fata tatei!... Ce să faci, tinerețe!... Of! Și unde-o fi ea acum?

— Vezi de d-ta, frate, nu 'nțelegi că nu-a avut nici o milă de bătrânețele d-tale.

— Dar o fi știind ea în ce hal sunt eu? D'ar știe poate ea ar fi lângă mine, m'ar căuta, m'ar îngriji!...

— Păi, zise Panait, care aduse umbrela și galoșii grecului, te-ar îngriji, ori mai rău te-ar supăra ca să moștenească mai repede cei 500.000 de lei pe cari i-ai puși la Cassa de Depuneri?

— Ii dăruiesc chiar acum societății „*Elenismos*“.

— Brava, ura, să trăești, strigă Chichiopolis.

— Dar la țara unde-ai făcut bani, la noi astia, cari te slujim d'atâtea ani de ce nu te ai gândit, cațaon afurisit!

— Tacă-ți gura, afară că te zdrobesc, zise Arghiriadis! Auzi, auzi, să nu poți face ce vrei cu banii tăi.

— N'ai grije, noi grecii ştim să ne scăpăm de cine ne supără. La cap le dăm! Nu te supăra, azi ai făcut o faptă frumoasă. Numele 'ţi va rămâne întru pomenire!...

*

La Paris s'adunaseră toate cunoştinţele lui George Tereuzescu ş'ale Irinei, Mitică Gărbescu şi cu Elena, Barbu Coviltirescu, Tudor şi Balaşa Tereuzescu, neamuri din Gorj ai soţilor Tereuzescu. George îi adună pe toţi la dânsul, încarcă automobilul şi cutreeră zilnic bulevardele şi frumoasele vecinătăţi ale Parisului, tutulor dându-le explicaţiuni, când el, când Barbu, ei cari cunoşteau bine orice colţişor, al acestui vestit oraş, care s'ar putea numi nu numai capitala Franckiei, dar capitala întregii omeniri, căci ca mişcare şi ca intelectualitate sta în fruntea tutulor. Vârtejul, valurile de lumini, de trăsuri, de tramvaie, de automobile, uimeşte. Strigătele, manierile parisienilor şi mai ales al parisienelor, cochete şi interesante te 'nebuneşte. Glumele, apropourile, vorbele de spirit, curg ca gărla şi sunt în gura tutulor. Vănzătorii de ziare, preocupăţii, fetele din prăvălii 'ţi dau neşte răspunsuri de rămăi incremenit. Magazinul Luvru, vechiul palat al Luvrului, cum şi museele Cluny, Grevin, interesară foarte mult pe călători; iar când suiră 'n vârful Turnului Eifel se crezură ajunşi în cer. În minte nu le intra, cum s'a putut făuri o reţea de fer aşa de minunată, care să se 'nalţe până la nori. Ziua fiind senină, ei văzură feerica panoramă, care se desfăşură în faţa lor.

Ca o panglică lată, argintie, râul Sena brăsda Pari-

sul, dela răsărit spre apus; vaporii cari se 'nălțau dintr'însa, înfășura orașul ca 'ntr'un zăbranic întrerupt p'alocurea de turnurile: Pantheon, Notre-Dame, Sf. Denis, Madeleine. Arcul de triumf sta înfipt, în mijlocul celor 12 bulevarde, ca dovadă a unui trecut glorios; iar sub el se 'ntâlneau cele douăsprezece ulițe largi, toate purtând nume de generali viteji, cari 'și ilustraseră patria.

Piața Concordia cu statuetele mărețe, cari reprezintă departamentele Franciei, cu Strasburg, încă purtând doliul despărțirii, îi interesă foarte mult, Piața Vandome, Sf. Michel, Piața Operei, bulevardele, Câmpiele Elisee, Pădurea Bologniei și Vincenne fuseră vizitate în fuga, apoi se 'ntoarseră în piața Operei și acolo studiară mărețea clădire a teatrului și vestitul grup al Jocului făcut de sculptorul Carpeaux, pus în părțile stâng al fațadei, care este o minune de artă a veacului acestuia, apoi intrară în cafenea să ia răco-ritoare și după ce se răcoriră, iar o luară iute cu automobilul prin stradele mai lăturalnice ale Parisului.

Serile, feeria luminilor electrice de pe bulevardele și aleele cele largi, cum și mulțimea imensă, care se vântura pretutindeni, îi uimise cu totul. Tereuzescu, până la un timp, le servi de călăuză, prin cafenele și prin teatre, spre marea mirare a Irinei, petrecu câteva seri însoțindu-i peste tot locul, lucru ce nu mai văzuse ea de multă vreme.

— Nu te mai cunosc, George dragă.

— De ce Irino?

— Cum de ce, apoi trebuie să vă spun, dragii mei, că este un veac de când n'am mai văzut pe Tereuzescu

stând acasă, ori ieșind cu mine. A trebuit să fiți voi
ea să'mi mai vâd bărbatul la față.

— Irino, știi că destăinurile nu 'mi plac?

— Dar mie crezi că mi place să stau zilnic acasă
singură și să te aștept mereu, numărând stelele până
la ziuă albă? Ce serviciu ai mă rog? Unde 'mi stai?
Bărbat ești tu, în casa asta, ori mosafir?

— Ei lasă vorba, potolește-te, căci s'apropie ora de
teatru.

— Ce să joacă la teatru și la care mergem?

— Mergem la teatru Cluny și să joacă: O femeie cu
trei bărbați.

— Ei vezi acolo e de voi, ați înemerit-o, o să ră-
deți!...

— Cum, tu nu mergi cu noi?

— Nu, noi cunoștem piesa, așa-i Barbule, zise Te-
reuzescu; merge Irina cu voi, ear noi poate ne ducem
la Caffè Anglais, ne am dat întâlnire cu nește prieteni
din școală.

— Ce prietini, ce prietini, vorbă să fie, iar ne trageți
pe sfoară.

— Păi, altfel nici nu v'ar sta bine. Noi aici suntem
cunoștințe vechi, așa-i Coviltirescule?

— Da, da, zise Barbu, fără a ghici planurile lui
George, care se schimbă, se făcu elegant de tot, își
anină o gardenie la chiotoare, ieși repede, după ce
plecară ceilanți la teatru, intră cu tovarășul său în
restaurantul Duval din bulevardul Sf. Michel și ceru
o sticlă de vin Medoc, băură și începu a povesti di-
ferite lucruri fără șir pe cari Barbu nu le putea ur-
mări cu mintea.

Ce ingenioasă ar fi mașina aceea cari s'ar inventa s'ar ști să înregistreze gândurile! De la prânz Tereuzescu țesea mereu la planuri. Se gândea cum să facă să scape de toți și să se ducă acolo unde, de mai multeori, îi sburaseră gândurile, în acea zi. În multe părți se oprise la telefon, dar cine să știe cari erau intențiile lui. După ce goli mai mult el sticla de vin ce ceruse se urcară într'o trăsură. Barbu îl urma fără s'audă cele câteva vorbe șoptite lui la ureche, dar sburate de vânt, de valurile Senei, de huruitul trăsurilor.

Îl știa fantastic și i se supunea ca la un prieten vechiu cu capriții de multeori copilărești, de multeori searbăde, anoste și banale.

— Oprește birjear, strigă Tereuzescu, apoi dând mâna lui Barbu îi zise:

Știi că'mi ești prietin bun și încă și discret, vino să-ți arăt tezaurul meu scump pe care l' țin aicea ascuns și'l feresc și de soare, îl țin ca pe ochii mei, vino!...

— Ce vrei să zici, spune-mi George, sunt curios.

— Vino, vino iute, sue scara și vei vedea.

— Misteriosule, unde, la cine vrei să mă duci?

Tereuzescu tăcu.

Urcară scara și la ușa intrării sunară de mai multeori, dar abia după câteva minute li se deschise.

— Ce este Teresa, de ce mă ții afară, ce s'a 'ntâmplat?

— Vezi că astă seară D-v. nu erați așteptat și de, d-na...

— Ce nu mă poate primi, nu este dispusă, ai ce-i zise el, aruncând haina și înaintând repede în sala de mâncare. Barbu ce să facă, rămăsese 'n urmă ș'aștepta să vadă ce iese din aceste mișcări iuți ale prietinelui său, cari fierbea.

— Două tacâmuri ai? Cine mânuacă aici Terezo, spune-mi? Servitoarea tăcu, George deschise ușa, fără să bată și înaintă către salon. Un miros de corilopsis te 'năbușea ș'o lumină palidă de făcea a te crede în sălile unui palat din o mie și una de nopți. În mijlocul casei, un domn spelb, care nu știa o vorbă franțuzească. El se simți foarte jenat la vederea celor doi mosafiri, cari intrau acolo cu drepturi. Nu trecu un minut și o zână blondă c'o mantie albă de mătase liberti, susținută c'o cingătoare de piele de cordova apăru 'ntre ei. Părul blond cenușiu îi pica pe spete și'n el avea o diademă de tuberoze, care imbălsămase casa.

— D-șoara Lolotte, amicul meu, coleg de școală, zise Tereuzescu, nervos, întorcându-se către strein, care părea pus în mare 'ncurcătură.

— Mi pare bine, George, zise ea preocupată și micșorând încă și mai mult lumina lămpii.

— D-l este soțul unei prietene, care se află bolnavă.

— Așa?... Și ca s'o vindece pe ea l'ai oprit la masă?

— Cine ți-a spus prostia asta?

— Mi-au spus cele două tacâmuri, așezate în sufragerie.

— Erau pentru tine dragă!

— Da, prea bine ai potrivit'o ș'acum, bine le brodești!

— Fără multă vorbă, neamțul să retrase și Angela, leșinată de răs, se lungi pe canapea, aprinse o țigară și zise:

— Mi vine să mor de răs ha, ha, ha, când te văd așa gelos și bănuitor. Ha, ha, ha, atâta mai lipsea!

— Aide ridică-te d'acolo, prea ești frumoasă, prea ești seducătoare. Vino și dă-mi o sărutare, așa cum știi tu să dai cu gura ta asta dulce; cu gurița asta frumoasă cu care cine știe de câteori m'ai mințit și totuși eu mor după dânsa, aide vino, vino...

— Ești de nesuferit, trădezi secretul iubirei noastre înaintea acestui domn.

— Tereuzescu se repezi la dânsa și îi dăte mii de sărutări.

— M'ai înebunit copilă dulce și scumpă, m'ai înebunit. Ochii ăștia fermecători am să ți-i sorb. Te mă-nânc; *Quand tu m'as vu?* toată te mă-nânc. Astă seară sunt nebun de tine, nebun! Îi luă cununa de flori de pe cap și îi resfiră bucelele de păr în cari îi încădră frumosu-i chip. Ea râdea să răsfăța ș'aci s'ascundea ca o vergină nevinovată, aci se descoperea ca o rafinată curtezană.

Coviltirescu profită d'acest mînut de uitare al prietenului său, plecă repede spre ușe, fără să salue.

Lolotte prinse de veste, îi aruncă o gardenie și leșină de răs.

Barbu luă floarea de jos și fermecat, aiurit, ieși dintr'această casă unde nu intrase niciodată și totuși nu-i părea nimic strein, ear pe Lolette, parcă o cunoscuse undeva oarecând, dar acum nu'și aducea aminte de loc. Oaspeții lui Tereuzescu, a doua zi, fură

conduși pretutindeni de Barbu, căci George nu mai dase p'acasă. Seara, când sosi el, Irina, cu lacrămile'n ochi, îi zise:

— Socoteam că măcar acum te vei ține, cât or sta oamenii ăștia la noi, însă vâd că te-ai stricat de tot. M'am disperat. Ce'i de tine? Unde stai toată ziua și toată noaptea? De uude te 'ntorci acum istovit și galben ca ceara? O să ți pară rău de viața asta risipită și de amarul ce'mi faci. O să mă duc în lume, mă 'ntorc în țară, sau...

— Calătorie bună. Unde-i norocul ăla, scumpo? Unde-i, zise George râzând și mângâind'o.

— Nu râde, dragul meu și fugi cu mângâerile astea searbăde și prefăcute. Eu te-am iubit, te am stimat ș'am crezut în dreptate și'n tine ca'n D-zeu.

— Asta așa-i, dar eu n'am fost bun, când puteam să nu te iau, să te las în drum, cum fac atâtea oameni.

— Tereuzescule, are să te pedepsească D-zeu, nu râde și nu badjocori femeia ta, căci degetul celui de sus te va zdrobi. El nu doarme, nu!...

— Iar te ai pornit? Mult ai s'o ții tot așa. Puneți pălăria și hai să mergem. Ce sunt oamenii ăștia vinovați s'asculte la certurile noastre. Ce ți lipsește în casa asta?

— Tu.

— Eu, ei vezi, asta-i cam greu. Acum am alte afaceri, nu mai pot sta de tine ca la tinerețe...

Barbu, auzind mincunile lui Tereuzescu, încreți fruntea și fu mândru de onestitatea lui de până acum. Condamnând din inimă purtările prietinului său și

'ntoarse cu drag gândurile sale către copii și către Sofia, făgăduindu-și a nu-și pierde mințile în acest oraș, de tentațiune și de desfrâu.

George se 'ntoarse către Coviltirescu, clipi din ochi și puse un deget pe gură. Tăcere, frate, tăcere ca de mormânt, acesta era semnul pe care îl făcea Te-reuzescu lui Barbu.

— Această precauțiune este inutilă George, îi zise el, când fuseră mai d'o parte. În asemenea împrejurări, cine ar fi nesocotitul acela să toarne spirt peste foc? Căsătoria fiind unul din cele șapte mistere, omul trebuie să facă, nu să dărâme căsnicii.

— Bravo Barbule, bravo, zi înainte că zici frumos.

— Așa-e, o intrigă aflată și destăinuită, poate să sfărâme un trecut cald, liniștit și plin de amintiri frumoase, un viitor de căință și de pace. Tăcere dar!

— Elena Gărbescu, care auzise din odaia d'alături vorbele lui Barbu, urmă și ea cu sfătuirile:

— Perechile la jug nu trag la fel, Irinițo dragă. Ori cine să hotărâște să 'și vâre capul la resteu, să'n-tindă la tânjală, va să'și amintească lucrul acesta:

Carul vieței conjugale merge greu. Coaste și povârnișuri, făgașuri și prăpăstii. Drumul copleșit când de spini și pălămidă, când făcut prin răspântii și cotituri!

— Aa, da d-nă, eu sunt avocat, n'am văzut nici un soț la bătrânețe căindu-se c'a știut să rabde să 'nvingă greutățile căsătorii și să rămăe mereu sub caldul farmec al familiei; dar am văzut mii căindu-se c'au urcat scările tribunalului și la urmă s'au trezit stingheri, în amurgul vieții!

— Aveți dreptate : Ce-a 'mpreunat D-zeu, omul să nu despartă, zice cartea bisericească. Să fugim de zavistiile și de pârele, cari aduc desbinare în căsătorii.

Răbdare, fata mea, ți-am spus-o la noi în țară, ți-o mai spun ș'aci : Să n'auzim, să nu vedem, acea ce apasă sufletul, aduce nenorocirea și moartea inimelor simțitoare !

— Va să zică, trecând pragul bisericii la cununie, noi femeile, va să luăm în spinare și crucea răbdării. Frumoasă socoteală !

— Lăsați filosofia și hai să ieșim că m'ați năucit cu morala voastră !

Amo...
Vizitară Cripta Panthonului, se opriră în fața monumentelor acelor oameni ilustrii dintr'al căror spirit s'adăpase omenirea întreagă : Rousseau, Voltaire, Victor Hudo, care recitând câte un vers, câte o cugtare din neperitoarele lor opere.

— Să fi fost eu D-zeu, zise Irina, zdrobeam toți desmeticii și toți mincinoșii, iar p'acești coloși ai gândirii, îi lăsam să trăiască vecinic.

— Și ei ce ajungeau, dacă n'ar fi fost pe lume seci ca dalde noi să'i prețuiască ? De unde s'ar fi inspirat ? Cum s'ar fi deosibit ei atunci ?

Mii de pași răsunau pe sub cotitele bolți ale Panthonului. Unii căutau sarcofagiile acestor oameni, piramide literare ale veacurilor trecute, alții căutau p'ale vestiților generali ai lui Napoleon pe cari odioară nu'i încăpea lumea ; alții urnele cu inimile nobile și mari, cari bătuseră pentru Franța. Două am-

fore deschise aşteptau p'acelea cari bătuseră pentru omenirea 'ntreagă, căci în ele fusese săpat adânc: *Lumină şi dreptate*: Renan şi Zola.

Vor trece acest prag al nemuritorilor francezi şi ei, descendenţii lui David ş'ai înţeleptul Solomon, intrând acolo prin mintea lor ageră, prin inima lor mare şi nobilă. Vei avea corpul lor Moise, tu care ai zis ochiu, pentru ochiu, dinte pentru dinte; vei avea sflitul lor tu Isuse blânde, care ai zis: *Cea ţie nu'ţi place, altuia nu face şi: Să iubeşti pe aproapele tău, ca pe tine însu-ţi. Nu merita să fie răstignit* a strigat Ernest Renan, scriind viaţa lui Cristos. *J'accuse!*... A strigat Emil Zola, văzând că se condamnă un nevinovat. Dreyfus şi omenirea toată s'a trezit ş'a cerut dreptate.

Amândoi aceşti fii ai Palestinei, făcând în jurul lor lumină ş'adevăr, poporul le-a dat loc în Pantheon; ear gloria, peste urnele lor, presară flori nemuritoare.

La Sadi Carnot, cununele parcă erau aduse de apă; pe perna cusută cu fir se cunoşteau urmele genuchilor văduvei nemângâiate; în criptă parcă s'auzea glasul heruvimilor. În faţa zăbrelelor de fier, stau toţi plini de cucernicie.

— Nu iubesc capii statelor, zise Barbu, pentru că totdeauna, în mintea mea, îi văd stând pe tron de durere alcătuit din sudorile poporului. Mi-ar fi dragi suveranii, dacă i-aş şti guvernând, fără să stoarcă milioanele ţărilor. Regii şi împăraţii, ar trebui să fie ca D-zeu. Să dea, nu să ia dela oameni, altfel...

— Eu zic că s'ar putea pe lume şi fără ei, adaose George, ba şi fără Papi şi Patriarhi.

— Ori să domnească pe propria lor socoteală, zise Gărbescu.

— O idee. Atăți milionari, rigi ai petrolului, ai oțelului, ai minelor de cărbuni, ce n'ar da ei pe șubrezenia tronurilor, pe blazoanele 'mpărățești!

— Bine zici tu Tereuzescule, urmă Barbu cu tonul lui de predicator: Alcătuirele lumii s'au demodat; papalitatea și regalitatea sunt lucruri biblice, s'au învechit, nu se mai potrivesc cu lumea de azi. Progresele omenirii cred c'ar trebui să facă ceva și pentru ele ș'atunci socialiști, anarhiști, nihiliști, n'ar mai cere că aceste oblăduiri să fie radical schimbate.

— Să 'nțelege dragă, franțuzii ăștia și elvețianii, eum și americanii, numesc capeteniele statelor președinți de republică. Numele le-e altul, dar felul de ieșire, de primire pe la curțile regești, luxul, banchetele, nu sunt tot fasturi și zădărnicii, dragă George, ce zici?

— Zic că frumoase ar fi serbările astea, masalale și artificii, dacă ele n'ar fi trase din sângele poporului.

— Da, da, zise Barbu, c'a 'nceput să strige, s'ar-meze brațul, nu este vina lui, ci a celor ce niciodată nu l'a 'ntrebat ce'l doare; ear el, disperat, a 'nceput să'și facă dreptate singur.

— Dar a greșit calea, urmă Tereuzescu. Ce strică bietul Carnot cel mai bun om din lume, Humberto și nefericita împărăteasă a Austriei?

— Ce tu uiți că profeții, mincinoșii și șearlatanii, de mai de mult, au adus răstgnirea mieluşelului lui D-zeu?

— Aide moralistule, păsește înainte să ieșim d'aici! că mi s'a n'tristat sufletul, zise Gărbescu, simt că mă frământă la stomah. Mi-e foame.

— Fericiți cei ce flămânzesc, zise Irina, are dreptate el, să ieșim și să mergem la masă.

— Ba e vorbă, adause Leana; până la 12 mai avem o oră și jumătate, mănecioșilor, eu vreau să mai facem un ocol prin Luvru, mă 'nebunesc de tablourile lui Rembrand, Rubens, Lebrun, Chapelain, de Venera lui Milo și de grupurile lui Carpeaux. Dar Mona Lisa de Leonardo d'a Vinci? Ce cântătură și mai ales ce surăs! În colțul buzelor ei și'n ochi să reflectează întreg poemul iubirei, al dorințelor isvorâte dintr'o inimă caldă, dintr'un suflet pătimăș.

— Poftim! Te am pierdut scump'o. Mori după artă, mă pomenesc c'acum nu vei mai putea trăi la București, fără pinacoteci.

— Uf! Avem și noi: Moartea lui Mihai cu secuiul cu capul căescut în spinare. Moartea lui Mitridate fără corp, Intratea lui Mihai în Sarmisegetuza. Oameni și cai lipiți pe pânză și străvezii ca sfinții din Bizanț.

Cine să dea la noi bani pe lucruri de artă? Ai văzut anul trecut la expoziția din Veneția 20 tablouri, dintre cele mai scumpe, erau reținute pentru Udine, un orașel dela fruntariile Italiei și e mic numai d'o șchiopă.

— Păi acolo arta este 'n sângele poporului, zise Tereuzescu. La noi pentru cine să cumpere tablouri statul?

Ia câteceva ministrul Instiucției, dar nu pentru artă,

ei pentruca puterea ministerială să nu scoboare la zero grade.

— Hei, hei știu eu mulsoarea dela Cassa școalelor. De ar începe să vorbească hârtiele de pe mese, te-ar lua jalea de jaful cu care se toacă un venit de sute de mii de lei. *Zoilii* cu ce să trăiască? Autorii de ocazie, autorii aleși, pentru tămâieri, pentru scâlcirea limbei ș'a moravurilor pe ce sunt puși, unde le-e reazămul?

— Lăsați vorba și hai să mergem să mâncăm și să ne odihnim puțin. Știți că diseară ne ducem la teatru?

— Ai dreptate, Irinițo: Théâtre St. Martin, Lojea No. 50, zise Gărbescu, ce fericire !... Am s'aud ș'aici pe Sarnh Bernard. Am auzit'o la București, acum douăzeci de ani.

— Uf... Te felicit pentru răddarea ta. Un bucium spart, eu nu pot s'ascult. Când vorbește mi-astup urechile.

— Păi tu...

— Păi eu... Eu înțeleg arta ș'o admir, atunci când artista e 'n splendoare, dar când vezi artificiu și sfortare... admirația mea să prefacă în desgust.

— Eu zic că dela 50 de ani înainte, femeele, ar trebui să s'astâmpere cu totul. Seara, în loc de succesul rampei, să stea săși bea ceaiul, liniștite, la gura sobei, apoi să meargă săși caute căpătăiul cu vise !...

— Negreșit, Barbule, negreșit și voi ghigherlii bătrâni s'o porniți la curte. Frumos vă șade !...

— Noi? Noi, spre bătrânețe, ne facem mai gingași. Nouă nu ne cresc șoldurile, nu ni se răvarsă carniurile pe când voi... Mă uitam și la Darcele. Ce cute-

zanță. La 52 de ani să joace pe Julietta și pe Mimi, copile de 20 de ani, o matahală, care, când se mișcă, dărdăe scena.

— Hei, hei! Și nu zici că mai ales artistele cu cât sînt mai bătrâne, cu atât mai rău le-apucă fel de fel de manii. Sarah, care e lungă cât turnul St. Jaques, dreaptă și uscată ca un rischitor, s'a apucat acum să joace Hamlet și pe Regele Romei. Să poftiți s'o vedeți diseară. Capul lui tata moșu pe umeri de copil: L' Aiglou!... Drace, drace, nebune mai sunt muerile.

— Nebune, nebune, dar vă iau ele banii din buzunar pe sforăiturile lor? Incalte d'ar veni pela noi când sunt mai tinere și pot face artă, dar vin căzute, răsuflete, ne suflă punga, rād de noi!

*

— La Moulin Rouge, mână birjiar, strigă Tereuzescu, când se văzu liberat de familiile Gărbescu și de Irina, ne mai aducem aminte de tinerețe.

— Ștregarule, șopti Barbu, ai rămas tot cum te știu. Biata Irina, ce fată bună... O să plătești scump nebuniile tale.

— Păi, socotești că nu?

— Ia seama să nu te afle nevastă-ta, acum știi unde ți să duc banii. Cheltuești mult de tot, vezi să nu dai de fundul pungii.

— Hei prietene! N'ai văzut'o. Nu face să'ți dau și sufletul?

— Nu, căci femeile astea n'au suflet. Eu ți la dragoste sinceră și...

— Știu, ții la blidul tău. Ești un prost, stai tot la

paragraful la care te-am lăsat. Păstrezi credința Sofii. Of! Sfinte Onufrie, 'mi faci rău Bărbucule.

— Păstrez da, cum îmi păstrează și ea mie.

— Adică ce fel? Să vii la Paris și să... ha! ha! ha! bărbat ești, bărbat din veacul ăsta?

— Ei ce vrei? Am credința că în casele unde intră trădarea și minciuna, curg toate relele, să sgu-duesc temeliile!

— Ha, ha, ha, nostim ești tu.

— Poți să răzi, dar eu tot așa voi fi, cum am apucat din bătrâni. Toți Coviltireștii au fos omeni însemnați pentru cinstea lor.

— Ei și, ce-a ieșit dintr'asta? Iubind altă femeie nu mai ești cinstit?

— Ba da, să iubești pe care ți ai ales-o de soție. Eu, în momente de tentațiune, mi aduc aminte că nu trebuie să 'ntunec renumele strămoșilor mei. Ș'apoi ori cum ar fi femeia ta legitimă, tot nu te caută numai la pungă cum fac astea.

Lolotte nu este interesată. Mă iubește și nu'mi cere niciodată. Eu ce'i dau și îi dau mult, căci vreau să fie cea mai frumoasă, cea mai luxoasă. Ce vrei, alt caprițiu n'am.

— Asta ți-ajunge.

Vorbind astfel, cei doi prietini ajunseră la Moulin Rouge pe care o văzuseră din departe, cu aripile ei de foc, sburând prin aer luminate electric.

Perechi, perechi, tinerii, unii ieșau, alții intrau și se repezeau în mijlocul cancanului, care se rotea cu furie în intrarea principală. Sburau dopurile dela sticlele de șampanie în tavane, picioarele și țipetele

'n aer. Valuri de dantele și de panglici se vedea pe dedesuptul rochiilor. Mai aplaudată era jucătoarea care sărea mai sus șiși mlădia corpul ca o șerpoică. Vorbele cu aluzii triviale, curgeau ca ploaia; praful se 'nălța grămădindu-să ca norii deși, Chipul danțuitoarelor, din când în când, e luminat de raze electrice. Mirosurile a tot felul de parfumuri, huetul muzicii și chiotele te făceau a te crede în infern. Coviltirescu rămăsese ca de pământ. —

D'odată lampioanele se stirseră și prin întuneric se zăriră două arătări luminoase, cari lăsau urme ca stelele călătoare și lume strigând:

— În lături, faceți loc, vine regele petrolului și frumoasa româncă, în lături!...

Lolotte, cocheta Lolotte, s'auzea din toate părțile și lumina se mărea din ce în ce. Lolotte, îmbrăcată ca o regină cu pași și sărituri ca de panteră, cu fustele sumese 'n brâu, intră 'n caucanul monstru din mijlocul salonului, în aplausele și fluerăturile mulțimei. Lângă ea neamțul, îmbrăcat în frac roșu, sărea ca o paiată și dedea la chiote ca un sălbatec?

La vederea lor, Barbu 'ncremeni, Tereuzescu se repezi ca un leu și, făcându-și loc printre mulțime sări drept în capul lor, smulgându-le părul țipând și insultând cum era mai greu. Neamțul nu știu pe unde s'o ia la sănătoasa. Lolotte se sbătea în mânele lui Tereuzescu, care răgea ca un leu rănit:

— Te am scos din noroiu mizerabilo! Ajungeai pe drumurile Berlinului, cerșetoare, de nu eram eu. Crezi că sunt ca Spulberescu să mă ucid din pricina ta, eu te sugrum, femeie, te sugrum, m'auzi? Ce era să iasă

dintr'un neam de cârciumar de cât o ticăloasă ca tine? Aide mergi d'aceia, mișcă-te, ai s'ajungi pe drumuri, răsul lumii. Fata tatii, Anghelina nebuna, răsul Parisului, ieși; du-te că te zdrobesc.

— Angela, cu părul vâlvoi, fugi printre lume, iar Coviltirescu, uimit, căzu p'un scaun. Nu'i venea a se 'ncrede auzului: Lolotte, Angela Spulberescu, îi răsunau prin urechi. Cum? Ea, ajunsă în astfel de stare?

— Ți-a plăcut fiara, zise Tereuzescu, acum fii liniștit, de pecingenea asta, o să mă curăț eu în curând.

*

Hristache se făcuse de nesuferit. Căuta să'si încheiă socotelile cu toată lumea și diu margine de de groapă tot mai jumulea pe oricine putea. În casă trăia rău cu toți. Veta se ostenea destul să'l îndatoreze, dar n'avea pe cine. Sufletul lui erea uscat și sterp de ori și ce sentiment omenesc; nimeni nu'i mai intra în voe. Barem cu Panait erea la cuțite, zilnic se certau și se 'nfruntau. Kivu iar 'își blestema soarta că intrase într'astfel de neam. Umblând după treburi lui Hristache, nu'si mai putea vedea de ale lui, apoi șleahța grecească'l strângea de gât. De câteori voiau să vorbească cu cumnată-său despre afaceri, d'atâteaori era împedecat de lăstunii dela Elenismos, după cum numea el pe membrii acelei societății, cari numai ei isbutiseră să scoată din gheara lui Arghiriadis atâtea bani. Cine strânge nu mănăncă, este vechia zicătoare. Starea lui se știrbea și nu erea ni-

meni care să'l sprijinească, să'l ajute, să'l susție. Cu-
legea la bătrânețe, aceia ce semănase la tinerețe. Nu
reuşise de cât să cunoască cocleala banilor, cari îi
coclise și sufletul. Răceala din jurul lui o simțea, din
zi în zi, mai adânc, dar ce să facă? Acuma fugeau
de dânsul toți și, săptămâni întregi, zăcea pe coaste
fără să'i deschiză ușa un câne. Dela o vreme înce-
puse a'l plictisi și grecoteii lui cari, ori de câteori
veneau, trebuia să'i ceară câteceva: bani, lucruri din
casă, servicii și pentru el nimeni nu era în stare de
nimic.

Intr'o zi, Kivu priimi o scrisoare dela Angelina din
care nu 'nțelese nimic alt decât că avea nevoie de
bani și că voește a să 'ntoarce în țară, după ce'și va
plăti datoriile. O citi, o reciti, apoi amintindu-și de
câtă amărăciune turnase această fată în casă și fa-
milia, lui Arghiriadis se duse 'n prăvălie, luă o hârtie
și îi scrisese:

Fata mea.

Am primit și desfăcut eu scrisoarea adresată lui
tată-tău, am citit și văzut toate, căci el despre
tine nu mai știe nimic. Este prăpădit, aproape c'un
picior în groapă din pricina ta, care l'ai făcut să'n-
dure atâtea chinuri, atâtea suferință. Avere nu mai are
deloc; zadarnic îl mai ții cu teșchereaua plină și ceri
mereu, ca la isvor. Banii, împrumutați socră-tău
Spulberescu, i-a pierdut. Moșia din Muscel i-a luat'o
creditul; bonurile toate le-a dat de pomană la socie-
tatea grecească, când a auzit de faptele tale pe cari
i le-au băgat în urechi, cei cari s'au săturat de ele,

aşa că a mai rămas cu casa şi cu cărciuma de care îngrijesc eu şi cu mătuşe-ta Crisiţa, ca să...

Pe când Kivu, cu ochelarii la nas, seria aceste rânduri, iată c'aude neşte ȕipete sfâşintoare. Hristache, galben ca un mort şi tremurând din toate închieturile, se repezi în capul lui Panait şi îi cără la pumni, acesta era gata să îl strângă de beregată de nu intervenea Kivu la timp.

— Afară, hoţilor, afară, aţi intrat toţi în starea mea, mă sugeţi ca lipitorile, afară, că vă ucid tâlhărilor. Se strânsese lumea şi Kivu credea că Arghiriadis a'nebunit.

— Dar tu? Tu ce serii acolo, banditule, ce serii? Faci catagrafie? Vrei să ştii la cât se ridică averea mea pe care tragi nădejde s'o moşteneşti?

Ca o fiară sări asupra lui, luă hârtia, o strânse, o mototoli apoi o desfăcu ş'o citi.

— Ei şi ce crezi să faci cu asta, unde vrei s'ajungi?

— Vrea să te scutesc de amaruri, vreau să-ţi chiâm pe fică-ta lângă tine, nelegiuitule, ca să nu mori acolo singur ca un câne. Barem să fie aici, în ceasul morţii aia care ȕi-a mâncat capul, te-a năucit, te-a sarăcit.

— Fata tatii! Ce-ai tu cu copilul meu, ştii tu ceva?

Dece 'ȕi bagi nasul unde nu 'ȕi fierbe oala? Acum te sorobesc, neam spurcat ce eşti.

La aceste vorbe, Kivu, îşi ieşi din sărite, se aruncă asupra lui Arghiriadis, gata să'l sugrume şi dacă nu intra Crisiţa se făcea omor. Ea îi potoli cu binişorul, apoi îl luă pe frate-său la socoteală :

— Are dreptate Kivu da, are, că mie mi-ai mâncat zestrea, pe el l-ai avut mereu argat pe veresie şi pe

noi ori ne-ai întrebat ceva, când ai dat bani la Ele-nismos? Erau acolo și banii noștri să ne fi subscris și noi.

— Poftim mutră și la ăsta? Vrei să treceti și voi la nemurire!...

— Vezi bine, tot suntem mai ceva de cât Angela ta, care a umplut drnmurile.

— Fata tatii! Auzi, auzi și ăsta ce zice. Semenii cu nerodul de bărbată-tău ș'a găsit sacul petecul...

Napucă să sfărșească și Kivu sări iar la dănsul, soția sa îl opri, el înfuriat începu a da d'asvârlita cu ce găsi. Sburau sticlele cu vutcă, cu mastică, cu rachiou de anason peste capetele lor, îmbrăncindu-să, sacii cu orez, cu cafea, cu făină se vărsaseră și s'amestecaseră cu cioburile dela atâtea carafe sparte, poliția sosind, îi potolise și cărciuma se liniștise.

Arghiriadis rămase singur în mijlocul ei. Plângea și își smulgea părul din cap, d'atâtea pagubi, d'atâtea amaruri.

Acum parcă erea strein în prăvălie, nici nu știa unde se afla; foamea și oboseala într'atât îl ajunseseră și îl doborâseră încât, după atâtea sbuciumare, căzu rupt de oboseală ș'adormi p'un jilț lângă tarabă.

Cât o fi stat el astfel, cine știe. Un șuerat puternic al gardistului din stradă, îl deșteptă din somn.

Visa, în ravarsat de zori, un vis frumos. Se făcea că Angela era regina unei țări mari și frumoase; că ieșise din palat la plimbare într'un faeton frumos, c'avea nește cai arăpești și hamuri d'argint... Li întinsese mâna și îl cheamă la dânsa, dar el se sfia să

se sue în așea calească mândră. Un alt șuerat îl trezi iar din somn... Fata tatii!... Așea să dea D-zou s'o văd. Bine că-i știa adresa, acum a' dau depeșe, i trimit bani și îi scriu să vie, căcieu am scăpat de toate dihăniile.

Deschise ochi mari și îi plimbă prin toată prăvăliea; i să părea că se află p'alte țărâmurii. Un cârd de șoarici năvăliseră în grămada de orez, vărsată în prăvălie și Arghiriadis, amintindu-și de jaful din casa lui, isbucni în hohote de plâns.

*

Irina nu putea să se mire îndestul de schimbarea pe care o luase Tereuzescu, care se făcuse inger de bunătate. Nu mai făcea nicăeri un pas fără dânsa; îi dase banii pe mână și tot aceea ce făcea Irinița era bine făcut, bine chibzuit. De multeori ea căuta să afle cauza acestei schimbări și nu putea s'o dovedească.

Amestecul unei a treia persoană în căsătorie 'nve-ninează traiul; atunci d'ar ști soții să ocrotească caprițiile, primejdia ar trece și multe casnicii nu s'ar desface ușor.

Bănuiala este un lucru care amărăște; gelozia însă roade sufletele, ea este ucigătoare și 'mpinge la crimă. Trecuse Irina prin toate fazele ei, gustase tot chinul unei vieții amare și triste. Acum când amintea lui George suferințele ei, vorbele grele și tot disprețul ce 'udurase, el îi răspundea:

— Da, a fost o nebunie dragă, o nebunie, ear tu,

ființă bună și dulce, uită tot și iartă, ți spun în față, mă găsească vinovat.

— Vinovat tu și de ce, dragă George? Eu am îndurat toate pentru că te-am iubit, dar tu, tu care ești bun spune-mi de ce te schimbaseși astfel cu mine? Așa-i că 'ntre noi intrase zavistia din cauza unei femei?

— Nu, nu știu!...

— Da, da, așa trebuie să fie. Unde ședai și pe ce se duceau atâtea bani?

— Nu 'ntreba, Irino dragă, nu mai 'mi aminti nimic, Cu vorbele tale mă 'ntristezi. În mintea mea deștepți nește amintiri dureroase, crude și pe cari vreau să le uit. Să nu mai vorbim despre asta, zicea Terenzescu și cădea pe gânduri. De s'ar gândi la amarul ce-l aruncă peste suflete asemenea femeii de sigur că bărbați n'ar mai pierde vremea și averea cu dănsese, n'ar mai zăbăvi rănduiala casei pentru asemenea sfîuxi, cari au numai ghiare sfîșietoare de inimi nobile și mari, căci George era o victimă a Angelei, cari fusese nu numai nenorocirea lui, ci a tuturilor celor pe care îi cunoscuse.

— După cele petrecute noaptea, George, era nebun, crezuse că-a zdrobit-o fizicește și ca s'o umilească se rugă de Barbu să se ducă să-i spună că dela el să-și ia ori și ce nădejde și că să părăsească Parisul, căci ori unde o întâlnește, îi va face aceeași scenă,

Coviltirescu stete mult la gânduri, apoi văzând că prietenul său insistă, mai ales că-l rugase să 'i ceară înapoi și scrisorile pe cari le-avea la dânsa, găsi pri-

lejlul nemerit și se duse la Angela, pe care socotea că va găsi la pat, zdrobită.

Ajungând în capul scării își ținu răsufierea, după un minut sună și așteptă nerăbdător. Ușa se deschise și un hohot de râs îl pironi locului. Angela, era la masă în mijlocul prietenilor sale cărora le povestea, se vede, întâmplarea d'aseară. Cum sosi Barbu, ea le lăasă, sâri înaintea lui veselă, ca și cum nu pățise nici o rușine, îl luă de mână și trecu în salon. Acolo începu să impute lui Coviltirescu răceala ce'i arătase:

— Azi ai fi fost tu soțul meu, dacă știai să te porți cu mine.

— Da, ș'aș fi fost foarte nenorocit, d-nă.

— Ș'acum ești fericit, nu ți lipsește nimic?

— Mi lipsește poate acea căldură aprinsă de iubire, dar la vatra mea e bine, e pace, am mulțămirea sufletească și 'ncrederea în femea mea, aceasta e tot aceia ce trebuie într'o căsătorie menită să dureze până la moarte.

Pe d-ta dacă te-aș fi luat, ce aș fi fost alt de cât un martir?

— Și cum, mi-o spui așa verde 'n față.

— Da, da, știi că sunt sincer și totdeauna am fost așa.

— Știu, dar am mai uitat ș'ai putea să'mi mai recapitulezi. Să luăm de unde am lăsat că, uite, m'amuzezi, ai haz.

Barbu, vâzând atâta nepăsare, se ridică de pe scaun, sălută și voi să plece, adaogând c'așteaptă scrisorile cerute de Tereuzescu.

Angela, sări ca o viperă, făcu un gest poruncitor, zicând apoi:

— Tu, n'ai să pleci; iar scrisorile animalului ăla, am să i le dau, când oi vrea, da! Le mai pot specula. Știu eu ce fac. N'ai să pleci, căci e multă vreme de când te doresc, te-aștept, te vreau aici lângă mine mereu, mereu... te-am iubit și te iubesc încă și azi.

— Ce spui?

— Da, da, toate nenorocirile mi-au venit de pe urma ta, Barbule.

— Ei aș! Ba c'ai zice. Glumești?

— Pe Spulberescu l'am luat numai spre a 'ți proba că pot să iau un om de viță.

— Da, viță filoxerată rău, ai văzut.

În brațele lui Tereuzescu m'am aruncat, numai pentrucă era prietenul tău și poate vei auzi...

— Ce să potrivește. Acum ce mai gândești și faci pentru dragostea mea? Ce nouă nerozie mai plănuiești.

— Acum, nu mai știu ce vreau, nici ce fac? Acum te am lângă mine și... Învață-mă Barbule, sfătuește-mă, cum să ies din prăpastie, căci simt, vâd, înțeleg bine că sunt căzută atât de jos, încât asupra ta nici ochii nu cutez să radic. Acuma știi tot, ajută-mă, scapă-mă.

— Sărmană inconstientă. Uiți, sau te prefaci că nu știi cu cine vorbești? Eu sunt acela pe care tu l'ai umilit, când l'ai avut la genucheale tale, hotărât să fie sclavul tău, în toată viața. Eu sunt acela peste al cărui suflet ai așternut răceala ghețarelor și, din ceasul ce m'ai alungat ca p'un câne, te desprețuesc. Eram sigur c'ai s'ajungi aici.

— Unde am ajuns mă rog? Sunt în casa mea, sunt tânără, frumoasă, sunt...

— Tot nu știi, sau dacă știi, tot nu ți-ai dat încă bine seama de primejdia ce te-amenință. Tereuzescu te lasă!...

— Vorbe, nu te cred.

— Să fii foarte sigură. Vino-ți în simțiri, du-te acasă lângă bătrânul tău tată, care e bolnav, plânge, te așteaptă și se luptă singur cu necazurile.

— Ce să fac la tata? Să stau în cărciumă?

— Să 'nveți a păstra, a economisi cea ce a mai rămas din avere și să te cumintești, căci acum ai dat cu capul de multe și ești femeie matoră.

— Mintosule, pleacă, pleacă, moralistule. Of! De ce nu te ai făcut popă? Ș'acum mă plictisești ca și când te am chemat să ți spun că te iubesc și vreau să te iau de bărbat.

— Să mă iei de bărbat! Taci, femeie, taci, să 'ncheiăm socotelele. Tu n'ai fi luat un sărac ca mine, eu n'aș fi luat o răsfățată ș'o nechibzuită ca tine, despre care să duse vorba că și maltratează părinții și vrea să se facă și călugăriță catolică. Asta învățaseși la școala nemțească. Ce ai fi făcut tu din mine de cât un nenorocit, din mine căruia mi erai dragă ca sufletul atunci?

— Și m'ai iubit mult odinioară și mă iubești ș'acum spune, mărturisește iute ca să mă 'mbât de cuvintele tale, de surâsul tău, strigă Angela, repezindu-se cu brațele destinse către Barbu, care o depărtă ușor zicând:

— Fii odată în viață serioasă; înțelege că 'ntre noi

este o barieră puternică și că eu mă tem acum de tine ca de un șearpe veninos. Fugi, nu mai cerca zadainic să mă 'ndupleci. Sunt un răsvrătit. Fugi ai fost pierrea tuturilor ș'ai fi s'a mea, dacă...

— Dacă m'ai iubi, ai fi omul cel mai fericit!

— Te iubesc ca pe o soră nenorocită; te plâng căci poate tu nu ești vinovată, ci noi toți, cari n'am știut a te feri să n'aluneci în prăpastie.

— Sfârșește cu eremiadele, aide dă-mi mâna, urmează-mă, tu poate ai fi singurul, care ai mai putea face ceva din mine, pentru mine.

— Acum, nu pot, nu mai pot de cât să te sfătuesc să părăsești această viață și să te 'ntorci acasă.

— Da? Și ce vrei să fac în urmă? Să mă tâmpesc între cărciumari: Tata și Kivu. Bune sfaturi!... Să stau la vorbă cu Crisița, Garofeasca și Neguleanca, prietenele mamei, cari zilnic au să'mi împueze urechile cu nerozii. Lume! Auzi în ce mediu mă sfătuește, domnișorul ăsta, să mă duc să stau.

— Lumea asta tot e mai curată și mai demnă decât aceia în care o să trebuiască să stai.

— Socoteala mea, ce ți pasă; uite și 'n necazul d-tale, chiar astă seară am să mă duc iar...

— La Moulin-Rouge, nu este așa, la Moulin-Rouge, strigă Barbu disperat, văzând că nu isbutește a o scoate din calea pierii. Du-te acasă că sunteți ruinați. Vi s'a dus averea.

— Acolo, să petrec ca aseară. La ce să mă 'ntorc acasă, dacă zici că tata a pierdut tot.

— Eu sunt bogat și te voi ajuta, dacă te faci femeie serioasă.

— Milostenie! Nu'mi trebuie averea d-taie. Du-te d'o mânăncă cu neroada ta, moralistule. Vrei să faci pe flantropul cu mine? Ieși, du-te, nu te mai cunosc de azi înainte. Soarta mea te pasionează, e un studiu. Lasă-mă să'mi urmez drumul înainte, n'am nevoie nici de sfatul, nici de ajutorul, nici de știința d-tale.

— Să dea D-zeu să n'ai nevoie de nimeni, dar mă tem că de nu m'ascuți să te 'ntorci acasă, ai să'nduri aici multe greutate!

— Socoteala mea, pleacă!

— Vezi să nu să 'mplinească vorba mea, să n'ajungi a rătăci pe drumuri, singură și streină.

— Proorocule! Ia seama să nu ieși minciunos, zise Angela, uitându-se în oglindă și potrivindu-și bucelele ce'i cădeau pe spete.

Barbu o privi câteva minute uimit de frumusețea ei, apoi transportat s'apropiă de dânsa și voi s'o ia 'n brațe și s'o sărute; ea 'nțelegând mișcarea lui să răsuca 'n loc și scăpând îi zise 'n batjocoră.

— Nu te apropia că te 'nveninezi. Fugi, fugi filosofule, adause ea alungându-l; ear el căzând în genuche, îi luă mânele, i le sărută și îi spuse:

— Vino, te rog, vino 'n țară, scumpă Angelo, nu 'ți mai vinde aici acest frumos corp; nu 'ți mai întina aceste buze de pe care acum vreau, cu orice preț, să sorb un sărut, care să fie al rescumpărării, al iubirii sincere ș'adevărate.

— Ce spui, apostol al cinstei, ce spui? Dar tu acum cine ești? Tu nu te 'ntinezi, nu păcătuiești? Tu nu ai o femeie, care te iubește și te-așteaptă acasă?

Aide, ridică-te. Sunteți toți la fel!...

— Nu, vei vedea că nu. Eu, vream numai să te iubesc ca pe o soră și să te scap de primejdia în spre care te avânți zilnic, tu atât de tânără, ș'atâta de frumoasă !...

— Ești de nențeles.

— Sau mă iubești ca p'o amantă și mă vrei cu ori și ce preț, ori...

— Nu, nu te vreau, căci mi-ai învenina viața. Frumoasă și seducătoare cum ești ; iubirea mea ar fi un chin și tu te-ai făcut atât de rafinată, încât m'ai face mereu să sufer, cum mă faci de când te cunosc.

Vreau numai să te apăr, să te scap, să te pun pe calea cea bună.

— Și pentru ce mă rog, pentru ce ? Pentru cine te 'ntreb, pentru cine ?

— Pentru tine Angelo, pentru tine, care dacă nu m'ascuți, ai s'ajungi rău de tot și e păcat.

— Nu te privește. Lasă-mă, dute din casa mea, afară !... Zise dânsa, ieșind și trântind ușa, în fața lui Barbu, care rămase uimit și din ochi îi pică o lacrimă...

*

Arghiriadis de și se trecuse, îmbătrânise mult, însă însănătoșindu-se începuse să și reia munca.

Cu trecutul și cu vadul ei vechiu, Aquila României, mai atrăgea aicea lume ; nu făcea dever ca 'ntrecut, dar tot, dacă nu curgea, pica. Ce îi venea greu lui Hristache, era că aproape nu și mai cunoștea marfa, de oarece toate lucrurile erau schimbate dela locul lor, căci băeți cei noui nu știa rostul prăvălii și des-

pre Pandelică și despre Panait, nici voia s'audă. Kivu venise de mai multeori și îi propusese să îi ia înapoi că tot ei erau mai buni, dar cum să se 'ndure, cum să se 'nduplece grecul? Le supsesse el toată vlaga din ei ș'apoi îi alungase pe drumuri, fără să le dea nimic, așa că dâșii să 'ntorseseră pela căminurile lor, numai cu ceia ce șterpeliseră de prin prăvălie. Ei nu știau nici rostul negoțului, nici de rostul agriculturii. După-atâtea ani, câștigau doar ce lucrau cu palmele. Pe Panait îl puseseră păcatele să se și 'nsoare, ba avea și doi copii. Se mai rugase el de chir Iane, cărciumarul lor din sat să 'l ia în prăvălie, însă acesta îl ținuse cu vorba toată vara și, la urma urmelor, nu 'i mai dase nici un răspuns. Ba decâtorei 'l vedea 'l apuca de datorie. Luase dela el, în dator, o seceră, o coasă, o sapă și două baniți de mălaiu; dar cine putuse plăti ceva cu seceta care era și cu patru guri de hrănit în casă? Străns în ghearele nevoii, de mai multeori venise la târg și îi ceruse lui Arghiriadis dreptui lui, însă 'n loc de bani s'alegea cu insulte.

La munca dela țară nu să prea pricepea Panait și mai de peste tot era suduit și gonit, așa că adesea-ori îi venea să se strângă de gât. Plângea ca un copil, când se gândea câtă vreme perduse în prăvălia lui Arghiriadis.

— Aș fi avut al meu din belșug. ba poate aveam de aș fi putut da și la alți, zicea el, către săteni și ofta adănc, nu ca acum, când va să cad silă eu al-
tora.

S'apropia toamna; zilele se scurtaseră, timpul se

răcise și neamul iui Panait n'avea hanță pe el și nici tăciuni în vatră. Intr'o seară, el se luă de băutură cu Nedelea și cu Vlad al Paraschivei, poroclit Ciacărul și, după ce se piliră da binele, să duseră la popa Neagu să'i ceară banii pe cari îi luase în ziua aceea, pe bucatele vândute de samsarii dela târg; popa, când îi văzu, îi cunoscă și tăgădui paralele; el îl jefuiră, apoi îl strânseseră de gât. Panait mersese cu ei în neștire, el nici că prinsese de veste, când tovarășii săi de băutură, săvârșise furtul și omorul, el fusese pus de ei la pândă. La 'mpărteală, Ciacărul, îi dete doi poli, el se crezu avut ca un împărat și foarte măgulit d'asemenea ispravă. O luară, când se lumină de ziuă, prin desișul Râioasei, dar fură prinși repede de jandarmi, căci îi cunoscuse. Stan Sîpică, argatul părintelui, care dormise pe prispă. La 'nceput el s'ascunsese sub laviță, dar când tâlharii operau în casă, alergase de dase de știre la primărie. Acolo pustiu, cine să vegheze noaptea? Năstase Firfircă, vătășelul batrân al comunii, dormea dus pe masa receptorului. Când veni să'l scoale Stan, întâi el îi turnă o sumedenie de 'njurături, apoi se vără sub jilț de 'și căută căciula, îi potrivi moțul și 'n sfârșit porni să scoale pe gandarm și el se duse să vestească Primarul. În acest timp, hoții să depărtaseră bine, totuși ei fură prinși. Tovarișii lui Panait, toți români experți într'ale furatului tăgăduiră la 'nceput, se 'ncurcă 'n fel de fel de vorbe și de minciuni, dar Panait, când văzând fețele aspre ale jandarmilor ș'amenințările Primarului ș'ale administratorului, care acum sosise și el, începu să tremure vargă și să spună c'a stat de pază. Chi-

nuiți ceilanți până la ziuă, mărturisiră toți păcatele. Aduși la oraș, steteră puțin în prevenție apoi, la Curtea cu jurați, se condamnă ră faptuitorii la 15 ani de muncă silnică; lui Panait îi dăde numai un an deoarece se dovedise că cele spuse de dănsul fuseseră adevărate. Un an trece ca părerea, când zilele se scurg în petreceri și veselie, dar între zidurile reci ale celulelor din Margineni e grozav, e moarte vie! Totuși câți pușcăriași nu petrec zeci de ani, în fundul ocnelor și d'acolo ies, țin la viață, iar, când sunt liberați, unii o apucă pe calea binelui, alții otrăviți, deprinși cu știința tuturilor crimelor, învățate între bandiți, devin recidiviști cei mai primejdioși.

La 'nchisoare, Panait, meseria cismăriei o'nvăță n'o 'nvăță, dar p'a haiducitului, p'a gătitului, p'a chinuitului să spună omul și laptele care l'a supt, o știa acum pe de rost. Seara și dimineața ce treabă avea tâlharii de cât se spună peripețiile vieții lor, de cât să dea instrucții la ageamii, cum numeau ei pe cei mai puțin pricepuți într'ale hoșitelui.

Panait, în culcare și 'n seculare, blestema pe Hristache, căci numai din pricina lui ajunsese el aici între zidurile reci.

De nu mă duceau păcatele să intru slugă la el, astăzi n'aș fi ajuns eu aici.

Hrăpirele, pungășiile, de la el le-am învățat! Eram un copil, povestea dănsul pușcăriașilor, când m'a luat de pe genuchii mamei, făgăduindu-i să mă facă om în lume, neguțător cinstit și ce venin mi-a turnat în sânge, grecul!...

— Să-i dai la cap!

— Dar ce socotești? Cum voi ieși d'aici, îl gâtui ca p'un șoarece.

— Ce neam, ce neam d-zeule, ajută-mi să 'mi răsbun.

— Vă spun drept, că de nu era omul ăsta, eu aș fi fost azi un sătean cinstit, un părinte care să dea fiilor săi pilde frumoase.

— Să 'nțelege și noi dacă...

— Copii mei, copii mei sărmanii, ce or fi ajuns ei și ce au să zică d'or afla cine a fost tatăl lor? S'apropie vremea să mă liberez, tovarișii mei aud c'au făcut planul să evadeze; eu pentru ce să ies d'aceia, eu? Cum să mai dau ochi cu lumea, care mă cunoștea? Soția mea, copiii!... A!... Făgăduiesc că, d'azi înainte, voi fi mereu oaspetele pușcării!

— Ce ai inebunit? Te joci cu pelea ta?

— Ucigaș, vreau să mă fac ucigaș. Acuma știu, e lesne: Pui mâna 'n beregată, ori vâri cuțitul în inimă până 'n prăsele și... gata!... Așa... Așa am să fac lui Arghiriadis, pentrucă...

În acest timp, pușcăriașul, își luase atitudinea unui ucigaș, strângea pumnii, scrâșnea din dinți, amenința de parcă s'aruncase deja pe prada sa.

— Haide, ce faci, îi șoptiră cei doi tovarăși ai săi, ce mai stai, vino, suntem gata.

— Nu merg, rămâi aici, am treabă nu vedeți.

— Ești nebun, ce treabă zici că ai? Aici nu este nimica de făcut.

— Ba da, ba da, vreau să ucid p'ăsta, voi nu vedeți? Șearpele ăsta, care m'a 'nvățat să mă târăsc, să

mușc, să 'nveninez pe oricine s'o apropiea de mine. Fugiți, la o parte, câni spurcați! Fugiți, că și voi...

Bandiții, văzându-l astfel, îi astupară gura, apoi îl târără afară cu ei, vrând ne vrând, de teamă să nu'i trădeze. Surpătura pe sub zid, ei o făcuseră înaintând ca șobolanii pe sub pământ. La ea lucrase săptămâni întregi ș'acum să nu profite, ar fi fost păcat.

Sentinelele erau toate la postul lor, când se dete alarma, dar tâlharii, ascunși în scorburi, trăiră morți de foame, hupiți ca lupii, în pădurea Mărginenilor...

Pela miezul nopții, oboșiți, trudiți, trei poterașii poposiră la o fântână din marginea codrului. Caii lor oboșiți începuseră să necheze. Cei trei ocnași ca fiarele 'n viziuni, ciuliră urechile. Noaptea era neagră și 'ntunecoasă ca păcatul. Disperați, hotărîră să meargă în spre jandarmi și să se predea. Trosneau rascotele sub picioarele lor și ploaea cădea în stropi mari. Suffla vântul vâjiind prin tufanii seculari, ropotul îi îngrozea.

Cât nu cunoscuseră frica până atunci, atât o pricepeau acum. Li se 'ncrețise pielea pe ei și uzi și înfricoșați, tremurau ca varga. Foamea, pe urmă, îi doboră și totuși fugeau de le scăpărau tălpile. Urletul pădurii îi gonia și parcă le șoptea: Omorători-lor!...

S'apropieră de locul unde auziseră nechezatul cailor. Doi jandarmi ș'un caporal făcuseră o fărâmbă de pară din gătejile ce găsiseră. Ei s'adăpostiseră sub crângile dese ale unui stejar uriaș ș'acolo îi furase somnul.

Cine a văzut vr'odată, în desișul codrilor, o fiară urmărindu-și prada, înțelege cum înaintau tâlharii

către slabele licăriri ale ultemelor vreascuri ; ei făceau drumul, în spre ea, când târându-se pe brânci, când sărind ca tigrii, la distanțe mari, când ghemuindu-se, ingenuchiând, furișându-se ca mogândețele de soboli și ținându-și răsuflarea. Până când isbutiră a s'apropia de vatra focului, care, ca un ochiu veghetor, îi călăuzi în deșisul pădurei, vremea li să păru eternitate !

Caii pășteau împedecați cu șeele 'n spinare, căpestrele le-atărnau pe grumaji, noaptea era tăcută acum ș'adâncă, ploaia și furtuna se liniștiseră, murmurul apelor încetase, freamățul frunzelor cânta doina vecinicii, soldații dormeau duși sub umbrar de dese rămuri... Era pace !... O ultimă vâlvatae lumină fețele lor brădate și galbene ca de ceară ; câte și trei fuseră, d'o dată, la un gând. Intr'un minut fiecare puse mâna pe dârlogi, încălecară și, 'n tropătul cel mare, o luară la fugă. Licăriri de fulger cutreerară cerul, dela apus la răsărit, un tunet s'auzi în depărtare, apoi vremea se liniști. În zori, cei trei fugari, erau aproape de Ploești. Descălecară, într'o rariște de anini de pe Prahova, deteră drumul cailor și se 'ndreptară, la Buda, 'nspre gură.

*

La Paris Angela trecuse din mână 'n mână ; studenții români o cunoscuseră toți și tuturora ea lăsase numai impresiuni urâte. Ce folos că chipul ei era atrăgător, iar manierele erau dintre cele mai ordinare și mai uricioase. De mai multeori provocase gelozii, scandaluri și bătăi. De mai multeori făcuse

cunoștință cu arestul poliției. La legăție erau vrafuri de plângeri împotriva ei. Se 'nvățase, dupăce și luase nădejdea dela Tereuzescu, de exploata și excroca pe toți românii, băeți tineri, cari veniau la Paris să și urmeze studiile. Deochiată cu totul, pretutindeni fu nevoită s'alerge la tot soiul de 'njosiri și de mai multe-ori s'ajungă pe banca dela Curtea cu jurați pentru furturi și pingeleli de tot felul, pânăcând ministrul țării fu nevoit a o trimite val-vârtej acasă, plătindu-i datoriile și drumul până la București. În tot timpul călătorii râdea și spunea Angela de parcă era încântată de soarta ei.

Parisul îl lăsă tot cu aceeași indeferență cu care intrase într'ânsul. Nici un dor, nici un regret, nici o amintire, care s'o 'ntristeze sau s'o 'nduplece a ieși din firea ei inconștientă. Călătorilor le-atrăsese privirea cu chipul, dar toți rămăseseră mirați, scandalizați de atitudinile sale, de răspunsurile și apropourile ne-roade, banale și grase pe cari le da tuturora.

Tinerete și frăgezime nu mai avea în figura stricată cu dresuri și să vedea bine că e o femeie trecută mai nainte de vârstă. N'avea rânduială la vorbă, nici scaun la minte. Se observa neglijență mare în port și 'n ținută. Râsul și mișcările o trădau la fiecun moment. Tot drumul fu expusă la fel de fel de neajunsuri și sălbătăcii. Și când te gândești că 'n asemenea femei, bărbații caută și găsesc izvorul nesecat al plăcerii destrăbulate, dau cele mai frumoase ore din viața lor, măcar că adăpați la el să 'nveninează greu și consecințele se perpetuiază până la a treia generație.

La Budapesta, scăpând trenul, plecă împreună c'un

călător să viziteze orașul. Se suiră, după ce trecură frumosul pod peste Dunăre, cu funicularul la Buda, meraseră apoi cu vaporul în feerica insulă Margareta să prânzească. Angela nu se jena de fel. Comandă tot cea ce era mai scump ș'un minut, între valurile albastrului Dunubiu, între plutele smărăldii și copacii seculari, între florile exotice și sunetul muzicei, se transportă atâta, încât după bere, bău cogniac, după cogniac vin de Tocaș și liqueur. Ambientul acesta poetic o atrăgea. Deși fusese de mai multeori invitată să plece, ea nu se ridica de pe scaun.

Tabloul era cât se poate de frumos, dar, în capul Angelei, acum totul începuse să se 'nvărtească. Ramurile puternice ale platanilor, întinse 'n aer, i se părură aripele de la *Moulin Rouge*. Impletecindu-se, se sculă de pe scaun, începu a plesni din degete, a'și ridica rochia ș'a juca întocmai ca atunci, când o scosese în brânci dela acea faimoasă petrecere. Mesenii, publicul, servitorii restaurantelor, toți se scandalizară; poliția sosind și făcu datoria, o isgoni din grădină ș'o conduse la secție, unde fu ținută până se trezi.

A doua zi, la gară, întâlnindu-se cu tovarășul său de drum, care era un transilvănean, isbucni în hohote de răs, când el s'aștepta la o scenă grozavă, căci o lăsase ca să și peardă mințile și să încapă pe mânele poliției.

— Când și unde mai petrecem noi așa frumos, *frache dragă*, zise ea tânărului călător, care văzându-se luat în răs, nu știu cum s'o ia mai iute la să-nătoasa. Se sui într'alt vagon ca să scape d'această

femei primejdioasă pe care, până atunci, o crezuse franțuzoaică.

Când se văzu singur și liber se răsturnă 'ntr'un jet, aprinse o țigară și 'ncepu a cugeta unde pot duce împrejurările șiși făgădui a fi mai prevăzător ș'a nu se mai expune în lume cu astfel de femei ușoare, cari te pot compromite pe viață. Dacă mă 'nchidea și pe mine, gândea el? Dacă se punea în ziare acest scandal?... Dacă el ajungea până la urechile bătrânului meu tată, ce mă făceam eu?...

Odată cu vestea că mă 'ntorc din streinătate cu titluri academice, sosea și știrea că am făcut scandal în local public, c'am fost închis, că... A d-zeule, mulțămescu-ți că m'ai scăpat de rușine!

— Ușurătatea e lucru femeesc, zise un domn d'alături, către altul și cu toate acestea noi decâteori nu căutăm să plutim pe aripile ei! Invățăm atâta carte și totuși experiența câte nu mai are de arătat fiecărui om?

— Așa-i, gândea transilvaneanul, cine ar fi crezut că 'ntrun corp așa de frumos ca al acelei femei, să încapă o minte așa de proastă; într'un piept ca al ei să s'ascundă un suflet atât de pervers și de corupt! Bănuiam că e franceză; cel puțin, ele au reputația aceasta d'a fi ușoare, vițioase și gata pe petreceri sgomotoase, cari să se 'ncheiă cu scandaluri, dar o româncă?....

— Ha! ha! ha!... S'auzi din compartimentul d'alături și 'n ușe s'arătă Angela descheiată la talie, cu pălăria la o parte și buhăită la față.

— A, aici ai fost, zise ea ardeleanului și mușcă

dintr'o felie de pâne cu unt. Ce mai faci filosofule ? Te am căutat prin toate vagoanele, vream să 'mi povestești ceva interesant că mor de urit. Drumul ăsta e lung, lung... și nesuferit ca viața mea !

— Nu știu să vă spun nimic.

— Nu știi, dar să fugi ca un nemernic și să mă lași pe mânele unguirilor, știi ?

— Cu purtările d-tale garantez c'o s'ajungi pe mâni și mai rele.

— Oleo profetule, parcă ești Barbu Coviltirescu, ăla, tot așa zicea.

— A avut dreptate și te-a cunoscut bine !

— Dar d-ta mă cunoști, știi cine sunt eu, mă rog știi ? M'ai văzut, abia într'un moment de expansiune, și...

— Te am văzut, atâta mi-ajunge, te am cunoscut și te-am judecat precum meriți. La ceea ce m'ai expus mi-o sluji de 'nvățătură pe viață. Jur că nici-o dată nu 'mi mai voi pierde vremea cu asemenea...

— Cât ești de nerod !

— Doamnă, vă rog să nu mă insultați !

— Incă-o dată, mare nerod ești că, până-acum, n'ai înțeles, că din toată viața noastră nu ne-alegem de cât cu-amintirile... Nebuniile-astea sunt viață, sunt fericire, pentru că ele sunt : uitare !... Trăim numai atunci când nu mai știm nimic, nu mai cunoaștem pe nimeni din juru-ne... Trăim numai când nu mai suntem oameni. Trăim numai sub farmecul nebuniei, al paharelor... încolo totul e nimic, vântej, goliciune, zădărnicie !

— Uite așa... zise Angela, scoțând din buzunar o

sticlă cu absint, punând-o la gură și golind-o până 'n fund...

— Brașov!... Strigă conductorul și trenul se opri; uimit, tânărul, nu știu cum să ia lucrurile, să descindă mai repede din vagon, să se peardă printre mulțimea de pe peronul gării.

Angela, obosită de drum ș'amețită de băutură, adormi și cât merse trenul, șerpuiind printre șirul falnicilor Carpați, ea sforăi, ghemuită într'un fotoliu, deșteptată fiind d'un hamal, care i strigă la urechi: Gara Predeal, vizarea pașapoartelor, revizuirea bagajelor.

Impleticindu-se, aprinsă la față, coboră din vagon și merse, în neștire, după mulțimea, care se'mbulzea mereu către sala de revizie.

Dezordinea de pe dânsa era și'n geamantan. Piepteni, amestecați cu cravate și mânuși; rufe murdare, grămădite peste rochii; dresuri și săpunuri, alifii și panglice, toate mirosind a mose ș'a cosmeticuri.

Vameșul, văzând atâta dezordine, se sfii d'a căuta mai departe și îi făcu semn să 'nchidă geamantanul.

Suindu-se 'n trenul, care mergea către București ș'auzind pretutindeni răsunând numai frumoasa ș'armonioasa noastră limbă românească, după atâta timp de când lipsea din țară, i se păru că ea, între ai săi, era streină.

La Ploești o 'ntâlni o camaradă d'a ei de școală, care se miră văzând-o ș'o 'ntrebă de când e pe drum și de ce s'a schimbat așa?

Angela se făcu a n'auzi și întoarse capul. În acest minut, nu știu ce-ar fii dat, să fie iar pe bulevardele Parisului.

Batrânul Arghiriadis din prima zi, când o văzu, înțelese deprinderile urâte și destrăbălarea fii-si. Puținii prietini, cari îi mai rămăseseră, destul 'i le 'nvederaseră, dar slăbiciunea lui, pentru dânsa, era atât de mare, încât tot mai acoperea, cum putea mai bine, uricioasele ei apucături.

În primele zile, de cum sosi, bătu toate cafenelele, cheltui mulțime de bani cu trăsuri și cu târgueli ne trebuincioase, într'o casă unde totul se ruinasă. Kivu, văzând toate aceste nevrednice porniri, s'arată nemulțămît, bătu pilde, îi spuse pe departe, dar cine să 'nțeleagă ?

Intr'o seară pe când, lângă patul bolnavului, erau acolo mai mulți adunați și pe Argiriadis, iar îl apucase năduful din piept de care pătimia, îi veni vestea dela Credit că i se pusese casa 'n vânzare:

— Auzi, mai domolește-te, fată hai, că prea ai luat'o sus, prea cheltuești cu mesele și cu luxul. Hai-manalele astea de le ții trâmbă după tine și 'n față te 'ncântă, iar în urmă-ți rîd și te critică, mai alungă-le și fă-te femeie 'nțeleaptă!

În prăvălie este vorba numai de tine. Ai ajuns tocmai ca 'nainte de plecare; te critică toți și 'și bat joc de familia noastră și de cumnatul, care n'a avut grija a te crește cum trebuia.

Vino-ți în fire, nu mai ne face de vorbă și de rușine că noi cu cinstea trăim.

— Apă, apă, da-ți-mi apă să beau, mă înnece... mor...

Kivu luă bărdaca cu apă de pe masă, Angela se

plimba prin casă și fluera; din când în când, ea se oprea 'n fața oglindei și 'și potrivea freza, trecându-și mânele prin păr. apoi întorcându-se către Kivu zise:

— Oh! Comme tu m' embête, animal!

— Spune pe românește ce vrei să zici?

— Nimic, vreau să știu pe când se 'ncep aici balurile mascate, am niște costume splendide!

— Poftim, ce 'i spun eu și ce-o interesează pe ea, auzi, auzi nebuna, zise Kivu furios, nu vezi în ce hal e tată-tău?

— Nebun ești tu și prost că nu vrei să 'nțelegi că mie nu'mi pasă nimic de ce zice lumea. Eu, bagă la cap, vreau să petrec. Avem bani destui, pot să toc. N'am copii. Cine să ne moștenească, tu?

Kivu cercă 'n toate felurile să 'i învedereze ruina, dar Angela nu credea nimic, nu lua 'n seamă spusele lor. Până și Veta, bătrână acum și istovită, pierzând răbdarea, începu a'i face morală, a o dojeni cu blândețe și iubire de mamă:

— Ai crescut pe mânele mele și biată cocoana Zamfira era o sfântă; mă mir cui te-ai izvodit de n'ai milă nici de sănătatea d-tale, nici de averea și viața jupânului, care vezi în ce stare a ajuns, numai din pricina traiului pe care 'l duci.

— Și tu 'ncepi, lasă-mă 'n pace, lăsați-mă că 'mi iau câmpii. Mi cumpăr un automobil și toată ziua nu mai dau p'acasă.

— Ba mai bine să cobori în prăvălie, acolo d'azi înainte să-ți fie nădejea, c'alt bun nu mai ai. Ia seama!..

— Acum s'a 'ntors și Panait, rânduieți, puneți, tot

la cale, dați-le de rost că 'n jupânul nu mai avem sprijin. Uite, el e aicea la scară, veni cu mine să se roage de iertare să'l primiți înapoi.

A sosit la vreme. E în intrare. Nu mai pierde vreme și ia-l mai bine 'ndărăt.

A picat la timp, ce nazuri să mai facem? Este un tâlhar, îl știm, dar unde să găsim altul mai destoinic? Apoi cu cine a făcut starea cumnatul nu cu el și cu hoțul celălalt, cu Pandilică? Hai, fetico, ieși din rătăcire, vezi de rânduiala casei ș'a cârciumei, învârtește-te pe lângă tarabă să mai pice câteceva.

— Ești nebun și pace! Eu la tesghea? Să cunoaște că nu ți-e bine, ți-au ieșit mințile.

— Hei, hei, n'o s'o 'nemerești, ascultă vorba mea; mult mai bine era de te creștea Arghiriadis lângă el și te dădea după Barbu, cum i-am spus eu, decât să te fi răsnit de noi ș'acum să fii pieirea și rușinea noastră!

— A, animal, strigă Angela. Când vine cercul Veto?

— Nu știu, de unde să știu eu dalde astea?

— De ce nu știi, of! Proastă ești, n'ai citit jurnal?

Ah! mult 'mi place săriturile pe cal, să treci prin cerc, peste obstacole: Hop, hop, hop, zise ea și 'ncepu să sară prin casă, făcând toate mișcările voltijoarelor, călărețe dela circ.

Kivu și Veta, văzând'o, începură să 'și facă semul crucei și, fără să 'i mai spună nimic, ieșiră ș'o lăsară singură țipând și chiuind prin odaie...

— Apă!... Mai dați-mi apă... mi-e sete... m'astup în gât, mor... popa, să vie popa!...

Angela se opri în mijlocul casei îngrozită, ui-

tându-se la tată-său, care era desfigurat și cu ochii duși în fundul capului, începu să țipe și voi să iasă, dar în sală se 'ntâlni cu Panait. El intră 'n casă și apropiă de patul lui Arghiriadis, îi sărută mâna 'nghețată și 'n loc d'a fi răsbunător, cum fusese în curte, se simți plin de cucernicie și 'ncepu să plângă.

Umbrele reci ale morții se 'mprăștiau, încetul cu încetul, în odaie. Panait alergă de chemă pe Veta d'aprinse candela și apoi luă din prăvălie o lumânare și ce duse și chemă pe popa, Kivu și pe Crisița. Kivu, auzind, sări treptele scării și 'ntr'un suflet și fusese sus. Hristache deschise ochii mari, îi roti în jurul său, scosese un adânc oftat, se 'ntoarse cu fața la perete și 'ncepu a horcăi. Până să vie preotul și Panait, el își dăde ultima suflare, fără măcar să poată rosti un singur cuvânt, să-și arate o singură dorință. Nimeni nu s'aștepta ca el să-și dea duhul așa de repede și, după faptele lui grele, să moară ușor ca un pui de pasăre.

Soru-sa și Veta plâneau la căpătâiul lui; ear Angela rămăsese 'ntr'un colț ca trăsniță. Kivu și cu Panait rânduiau cele trebuincioase și preotul sosind sta pe scaun și aștepta să fie scaldat și așezat pe catafalce, spre a 'ncepe să citească stâlpii. Afară curtea era plină de copii.

Toți neguțătorii, cari îi mai erau prietini, cum și foștii muștirii ai lui Hristache, veniră la 'mormântarea ce se făcu repede și fără de nici o pompă. Omul, care odinioară făcuse atâta sgomot, se ducea dintre cunoscuți și din casa lui, pentru totdeauna, fără să lase regrete adânci. Mai îndurerată ca toți părea Veta,

care acum îl plângea ca p'un părinte, căci ea nu mai avea pe nimeni pe lume și își frângea mânele că nu'l ascultase.

— Rămâneam și eu în rândul oamenilor, zicea ea, către Kivu, purtam și eu un nume de'l luam, mă cununam cu dânsul, cum m'a rugat datăteaori; dar acum cu ce m'am ales? Cu sufletul băgat în foc și atât, că fi-sa ce-o să, mi dea? Nici n'are să se uite la mine.

— Și s'a avut cu tine ai? Cine-ar fi crezut, cine? A!... N'a rămas nici unul ne 'ntinat din toți câți au fost pe lângă el, zise Kivu, a parte? Și nu te-a asigurat, nu ți-a dat nimic? N'ai ceva pus pe numele tău la Cassa de Depuneri, ori nu vrei să ne spui?

— Ce nu vreau să spun și ce-aș avea să tac? Ce ar fi, al meu ar fi. Ce, ori nu merit? Sunt în casa lor d'atâtea ani, am crescut pe fi-sa, care s'a născut pe brațele mele și după moartea jupănesii Zamfira, eu am fost...

— 'aci, nu 'mi mai spune nimic, omul asta de mult merita să fi fost ucis ca un câne. Dar pe noi nu ne-a speculat destul?

— Dar pe mine, zise Panait intrând, eu nu venisem cu gând să'l omor? Bine c'a 'nchis ochii la timp, că zău intram în păcat, jurasem să mă răsbun, să'i ridic viața. Of! Mult am suferit după urma lui și rău ne-a 'ntinat și nărăvit pe toți. Aud că și bietul Pandelică e la ocnă acuma.

— Ce spui Panaite? Dar ce-a făcut?

— Ei ce să facă? A furat d'aici cum știți bani, a deschis o cârciumă și el în satul lui și urmând după

obiceiul răposatului, a pilit, a jumulit, a jefuit până când a fost prins, judecat și condamnat ca și mine.

— Vai, vai, ce otravă, ce otravă, bine că nu m'am molipsit și eu. Tu ce vrei acum Panaite?

— Eu, veneam să vă 'ntreb ce să face cu mine; ați căutat, ați aflat, mi-a lăsat și mie ceva? Aud c'a făcut testament. De ce să m'apuc eu acum? Acasă n'am la ce mă duce, căci aflu că nevastă-mea a dat divorț și copiii ș'au luat lumea 'n cap.

— Testament? Cine ți-a spus? Și ce să lase nu mai are nimic alt de cât casele astea, căroră le-am amânat vânzarea, plătindule ratele 'ntârziate și cărciuma de care tot tu va să cauți, căci te pricepi. In această privință am și vorbit cu Angela, pe tine Veto te dă afară, căci zice că tu ai dosit bani și ai împins pe tată-său să dea atâta sumă societății Elenismos. Eu și Crisi ne vom vedea de sărăcia noastră, azi ne mai legându-ne nimic d'aceste ziduri, sub cari am pătimit și noi destul. Dacă și sora-sa a fost năpăstuită și 'nșelată ce mai v'așteptați voi?

Veta stă 'n mijlocul casii, își strângea borfele și plângea; Kivu se uita ca să nu s'atingă de cea ce nu era al ei, iar Angela, în odaia d'alături, întinsă pe sofă, dormea pe sforăite.

Veta, ieși pe ușe, îi dete o tiflă și plecă blestemând-o.

Kivu se duse jos cu Panait, îi dete toate în primire, apoi plecă și dânsul jurând să nu mai pună piciorul niciodată într'această blestemată casă.

Angela se deșteptă în amurg și 'ncepu să ia la rând

toate cutiuțele, toate dulapurile, toate sepetele, doar, doar, o găsi ceva, dar peste nimic nu dete.

Aprinse lampa, se duse la casa de bani, luă la rând toate hărțile, cercetă, citi, reciti. Nimic!.. Nu'i venea să se 'ncreadă ochilor. Care va să zică spusele lui Kivu erau adevărate, își zise ea; eu nu moștenez nimic de cât cocioaba asta, datoare și ea la Credit și păcătoasa aia de cârciumă. A! D-zeule, ce casă! Incepu să se tânguiască singură, să umble repede prin salon și să plângă cu hohote.

Nu se poate, nu se poate, striga ea; dintr'atâta avere, eu să nu rămâiu cu nimic; hoții, hoții, tâlharii ăștia din casă, trebuie să fi furat, să fi dosit tot pe când eu lipseam la Berlin. Mamă, mamă, unde ești? D'ai fi fost tu aici nu să prăpădea tot; tu strângeai, agoniseai, puneai bine pentru mine, pe când el... O blestemat părinte!

Fata tatii, fata tatii, așa mă strigai, și ca toți bărbații, nici tu n'ai avut milă de mine.

O! Ce mă fac? Ce mă voiu face eu acum urâtă, slabă și 'mbătrânită? Ce?

Panaît, spălat, tuns, dichisit, băgă capul pe ușe; ea se opri, mirată 'n fața lui, îl privi lung și apoi îi zise:

— Tu ești Panaite, nici nu te cunoșteam, dar ce frumos și voinc te-ai făcut! Ce frumos!..

*

La Paris familiei Tereuzescu 'i se urăse și se strămutase de câtva timp iar în țară unde ținea, un lux mare și casă deschisă. Cu Barbu, George s'avea ca

c'un frate. Irina iar se 'mprietenise cu Sofia și trăiau ca două surori. Orice dureri, orice bucurii, aceste două familii le 'mpărtășiau împreună. Vara mergeau la aceleși băi, iarna la aceleași baluri și petreceri. Ți-era mai mare dragul să vezi armonia dintre aceste ființe cari acum toate trecuseră prin vâltorile vieții și rămăseră să ducă un traiu înțelept în lume; să se 'mpărtășiscă din bunurile acestui pământ, multe și bogate, dar pe care unii le nesocotesc și le desprețuiesc, sau analizându-le prea mult, își scurg zilele, fără a profita câtuși de puțin d'această viață atât de efemeră.

Tereuzescu trecuse trei sferturi din viața lui, fără să profite de ea în chip inteligent, pe câtă vreme Coviltirescu lucrase mult și în toate direcțiunile: bun soț, bun părinte, bun magistrat, bun avocat, bun scriitor, bun politician, ajunsese să fie rugat a lua parte la toate 'ntocmirile legilor, la toate mișcările culturale și naționale. Orașul său natal se mândrea cu dânsul și el, decâteori putea, lucra pentru înălțarea și prosperărea lui. Ii era însă necaz că, din cauza deselor sale procese și ocupațiuni, n'avea răgaz să se ducă să stea și el mai multe zile, să petreacă în modesta colibă, cuibul Coviltireștilor, de unde ieșiseră atâtea oameni buni și 'nțelepți, cari cinsteau numele strămoșilor, fala de odinioară a țării. Unii din spița lor fuseseră preoți la biserica lui Pătrașcu Vodă, tatăl lui Mihaiu Viteazul; alții ceauși de vânători în oasta lui Mateiu Basarab, unii tiști de dobrobanți pentru streaja orașului, alții panduri d'ai lui Tudor, luptători ai lui douăzeci și unu ș'ai lui patruzece și opt ș'ăsea familia lui, cunoscută din hrisoave

vechi de patru sute de ani, dedese țării lăstare sănătoase și puternice; d'aceia Barbu era un caracter și 'n tot ce se amesteca, lucra cu suflet de român adevărat.

La Târgoviște erau alegerile. Candidatura lui, de mai mulți ani, și sub toate partidele i-o puneau mereu acei prietini recunoscători, patrioți desinteresanți, oameni de seamă, adevărați moștenitori ai cinstei, hărniciei și iubirii de neam, a Basarabilor. Ieșia la alegeri fără nici o bătaie de cap; alegătorii știau că 'n Barbu au un reprezentant demn, un adevărat stâlp de pază în parlamentul țării.

Era pela 'nceputul lunii lu Maiu. La Târgoviște se inaugura monumentul lui Grigore Alexandrescu, înălțat acolo d'o feme, care judecase bine c'acest scriitor, era bardul cel mai de seamă, căci trăsesese din inima lui acordurile sincere, culorile vii, ponoasele cu cari 'nfiera pe 'mpilătorii neamului său. nu imitase, nu plagiasse, nu furase, ca alți, spre a cânta iubirea. sau a deplânge jafurile din timpul său, ci, cu versu-i de bronz, tăiasse 'n carne vie; iar la lira lui, ținuse mai mult de cât la lirele din visteria statului. Tereuzescu 'și-adusese dela Paris un automobil nou, când îi spuse Barbu că vrea să plece la Târgoviște, el îi zise:

— Știi ce? Eu tot vream să fac o excursie unde-va cu faetonul cel nou ce mi-a sosit ieri dela Paris și să te iau cu mine, acum vrei tu să mă iei cu tine?

— In automobil? Mi-e frică, la noi e lucru cam

nou, p'aici nu s'au prea văzut d'astea; știi să conduci?

— Cum de nu? Ei atuncea merg, dar să nu 'mi frângi gâtul, mai am treabă...

— Tu, dragă prietene, meriți să trăiești pe când eu... Eu, dacă mă crezi, nici nu știu unde mă duci, nu cunosc Târgoviștea, spre rușinea mea, ți-o mărturisesc.

— Cum să poate? Tu ai stat mai mult printre streini, ai dreptate. Mare greșală, căci ai inimă, ai fi fost un patriot bun.

— Spune tu Barbule, spune, ce-are aface, bun sunt ș'asea, dacă n'ar fi și ca mine, cine ar pune preț pe unul ca tine, aide spune!..

— Târgoviștea, vechea capitală a țării, care a avut norocul să strălucească d'atâta slavă; locul unde s'au născut ș'au trăit: Coresi, Văcărescu, Heliade Rădulescu, Cârlova, Grigore Alexandrescu; punctul de siguranță al Voievozilor ș'al Mitropoliților; subiectul falnic și măreț, cântat de mai toți poeții, în trecut.

— Ce spui frate și eu să nu-aud nimic! Spune, mai spune, frate. Spui frumos! Până când ni să gătește carul, tu învață-mă mereu...

— Târgoviștea, locul natal al atâtor boeri ai țării, cari au ajutat-o ș'au scăpat-o la vremuri de grea cum-pănă, nelăsând-o s'alunece pe drumul pierii ș'al să-răcii; unde jupânițele cu fermele de cutnie și cu fesul alb în cap, în zi de lucrătoare, torceau, țeseau, coseau, la șezători, binișuri, sangulii, gevrele cu che-naruri, numa 'n fir și ibrișim; ascultau poveștile roabelor, torcând, dărăcind, dând tortul pe rișchitor

și borangicul pe roată, la rând cu ele, înaintea parei opaițelor, până la cântatul cocoșului, despre ziuă. Fetele, luau dela mamele lor, numai pilde frumoase de hărnicie și de muncă. Târgoviștea, groaza turcilor, căci pe semeni d'ai lor, în țeapă svârcolindu-se, acolo îi văzuse. Târgoviștea, în sfârșit, ai să vezi Târgoviștea, unde se află țărâna slugerului Tudor Vladimirescu ș'a atâtor strămoși ilustri, Vlădici, Mitropoliți și Voivozi ai țării, cum și țeasta celui mai genial dintre dâșii, acel Viteaz Mihai, care a conceput și realizat idea : Unirii tuturilor românilor sub un singur sceptru.

— Da însemnat oraș, Barbule, să 'mi dai să citesc și eu. Unde scrie astea toate ?

— Ei frate, frate, până acuma nu s'a făcut nici o monografie a orașului.

— Apoi tu de unde știi toate astea ? De la bunicul și dela bietul unchiul, veteranul pe care o să'l vezi.

— Ce spui, trăește ? Trăește și el și Urseiu, cănele nostru cu care mă jucam, acum șeaisprezece ani. Ce bine c'o să'i văd !

— Ei dar, tu mă iei cu vorba și noi nu ne gătim de plecare, stai colea să mă duc să dau ordine să umeșure ce ne mai trebuie de drum, merinde și, până s'o 'ntoarce omul, tu doinește dragă că doinești frumos din pliscul tău ! Așa, acuma zi, adaose Tereuzescu, după ce se 'ntoarce.

— Aici îi plăcu lui Mircea-Vodă să'și mute scaunul domnii, căci aicea i se păru mărețului voivod, că ochii lui de șoim, de pe aceste mândre coline se

pot, mai în depărtare, arunca asupra dușmanilor ș'ai zări îndatăce ei, în spre poporul lui scump, îndrăseanu o veni să se năpustească. Deprinse pe unguri a se ține de cuvânt; ear pe turci a respecta copriusul, datinele și credințele neamului românesc. Aici Vlad al V-lea Țepeș, învăță pe boeri a se supune legilor țării, trimetând pe cei nepocăiți, în ziua de Paști, zidari, salahori la cetatea Poenari, în munți. Pe cetățenii cei răi, pe vrășmașii nesocotiți, sașii, secuii, ungurii, turcii a dărdăi de teama țepeii; iar cetățenilor le băgă 'n suflet, groaza minciunii, a răpirii, a trădării.

— Atâta știu și eu.

— De unde știi?

— Am citit într'un calendar o nuvelă de N.D. Popescu.

— Ei, bune erau alea. Azi nu se mai scrie așa. Scriitori sunt nește sgărie hârtie, cari scriu spre a 'ntuneca gloria neamului.

— Ei ce-are aface. Razele aurii ale soarelui strabat printre norii fumurii, ori cât de deși. Spune frate, spune iubite!..

— Aici Radu cel Mare și Neagu-Vodă se ocupară cu așezăminte pioase și cel d'ântii aduse 'n țară pe patriarhul Nifon și îi dete, spre locuință, unul din palatele ce era în curtea bisericii Stelea. Aici, feciorul Pătrașcului, căpătă numele de Viteaz, dupăce, încărcat de isbânzi, se 'ntoarse dela Călugăreni. Aici Mateiu Basarab, aprinse facla luminii intelectuale, ale cărei raze măritu-s'au foarte, luminând frumos, până 'n zilele noastre.

Dela Mateiu Basarab încolo, înflorirea Târgoviștei este plăpândă, slabă, întocmai ca a florilor crescute sub sticlă.

Oamenii, ca și cetățile, ca și lucrnările chiar, au epocile lor de mărire și de cădere.

— Dramul lor de noroc, cum ar zice Grigore Alexandrescu și când acesta le părăsește, d'ar fi fost ele cât de ilustre, cât de vestite se părăginesc. A! Și ce tristă înfățișare capăt ele atunci, când mușchiul, pălămida și jelitoarea cucuvae peste dănsesele desnădejduitoarea stăpânire își întind!...

— Bine zici tu, dragă, am văzut Coloseul, Forul dela Roma, Pompei, așa-i! Acum să mergem că automobiul suflă greu, ne așteaptă la scară.

— Să mergem și sunt fericit, George, că vrei să vizitezi orașul meu și unde țin să mi se odihnească oasele. Il iubesc mult, căci are un trecut glorios.

Cei doi prieteni sburară ca vântul. Un singur popas făcură la Vizurești, unde ospătară, apoi trecură printre pădurile dese, peste apa Dâmboviței și în dimineața zilei de zece Mai fuseră la paradă. Culmile Carpaților, în depărtare se vedeau, albite de nea. Înălțându-se până la nori. Aerul învăluia ca 'n zăbranic, tot orașul și creștetele dealurilor tăiau norii.

Turbele bisericilor, scilipeau la soare, ca raze sacre, să reflectau peste fețele credincioșilor. De pretutindeni ieșau parcă văpăi de cucernicie și de eroism.

Cum ajunseră, meraseră la Curtea Domnească la paradă și d'acolo la inaugurarea monumentului. Până să sosească preoții și 'nvitații, ei suiră sus la Primă-

rie; acolo mai se deteră 'n vorbă despre politică, despre nevoile oraşului, apoi coborără 'n grădină. Ajungând la bustul lui Grigore Alexandrescu, un consilier comunal întebă pe Barbu:

— N'ar fi bine să se şteargă de pe pedestal poezia asta :

Arta'i calea nemuririi
Ce'i deschisă tuturilor;
Cine taina ei pătrunde
E în veci nemuritor ?

că nu se 'nţelege nimic ş'apoi sub ea nu e numele poetului, ci...

— Lasă aşa, stimabile, să nu stricaţi ce zice acolo că cine a făcut asta, ştie ce face şi apoi ce a dat comuna pentru monomentul acesta ca să aibă pretenţii ?

— Adevărat, n'am dat noi decât locul ăsta ?

— Locul, locul ar fi fost plin de scaeţi, dacă nu era un suflet mare, în care să 'ncolţească o amintire frumoasă pentru cel mai mare poet al neamului nostru.

— Ce spui? ăsta e Alexandrescu al nostru. Păi n'avea palton pe el, că 'l am cunoscut.

— N'avea palton, dar avea inimă şi'i iubea ţara.

— Să trăiască! Inşă eu tot nu pricep ce va să zică... Arta'i calea nemuririi...

Barbu şi Tereuzescu îl lăsară pe onorabilul acesta şi dederă mâna cu câteva notabilităţi, ascultară discursurile şi cântecele şcolarilor, cari defilară, inconştient, prin faţa figurei măreţe, care cătă blând spre cerul senin al oraşului unde văzuse lumina, apoi luară drumul spre oraş, vizitară bisericile, turnul

Chindia ce stă înfapt aici de veacuri ca o faclie de veghe, palatele domnești, mitropolia, se mirară că rămăsese de trei decenii sub mistrii, fără a se vedea o dată că ese de sub ele, împodobită de veche și Dumnezeuască slavă. Vizitară cele patru porți ale cetății, apoi intrară în biserica Sfânta Vineri, zidită de Doamna Sultana, unde zac oasele Doamnei Balasea, soția lui Constantin Șerban Voivod, la a cărei imormântare, a fost față Patriarhul Macarie al Antiochiei, ș'ale mai multor voievozi și mitropoliți. Intr'un colțișor, ocrotit de veacuri, poate și de D-zeu, se afla o chilie locuită de un bătrân plăpămar, care nu era nici pusnic, nici nevoiași...

— Cât s'au schimbat lucrurile tale Doamne, zise Barbu !

Moșneagul acela li se plânse că nu poate semăna nimic în grădinița lui din cauza vechilor zidiri. A tot cercat să le sfărame mereu... mereu !

Se duse și le arată târnăcopul știrbit. Cu lacrimile 'n ochi, Barbu, îi rugă să nu se mai obosească. În viitor, pietrele acestea, e bine să fie cruțate. El se uită lung la cei doi călători. Era nedomirit. De unde să priceapă dânsul valoarea ce trebuie s'aibă nește cărămizi, cari au înfrunțat veacurile și cari sunt leatopisețile, hrisoavele cele mai prețioase. D'acolo, drumetii, o luară în spre podul lui Mihai-Viteazul pe soseaua Monăstirei-Dealului. Câmpul era verde smărăldiu, împodobit cu albăstrele, mac și flori galbene de păpădie.

— Galben, roșu și albastru, ia te-uită George, te

uită, cât sunt de frumoase aceste floricele ce falfăesc ca drapele, peste 'ntinsele noastre câmpii.

— Pământ național, Barbule, idea ta a fost minunată. Câte călătorii am făcut nu m'au interesat ca asta.

— Sunt foarte fericit că 'ți place, era natural. Țara ta ce vrei? Alergară și suiră sus, sus la mănăstire. Ialomîța strălucea printre lanuri ca o cordea d'argint. Betrăanii tei și aninii, ce împodobesc șoseaua, cotită mereu, până sus la mănăstire, din frunzișul lor parcă povesteau legenda veacurilor. Clopotnița veche a bisericii îți inspiră credință, dor de vremurile apuse. Biserica 'ntreagă de peatră, sculptată și zugrăvită de Tătărăscu, le aminti vremurile copilării, ei în fața țestei lui Mihaiu Viteazul, smeriți căzură 'n genuche. Ceasul dela turnul porței sună ora douăsprezece. După-o scurtă, dar cucernică rugăciune se ridicară, sărutară icoana blândului Isus, binecuvântară micul sarcofag, în care erau moaștele sacre ale marelui Voivod, peste ele picându-le lacrimi, apoi se opriră puțin, sub platanii din grădina mănăstirii, îmbrățișară mărețul spectacol, ce se desfășura înaintea ochilor lor ș'amândoi ziseră :

— Păcat, aici trebuia să rămână mereu capitala țării !..

*

Ene Coviltir, bătrân și garbov, mai trăia, stingher, în căsuța sa din mahalaua Suseilor. Ulucile casei se dărăpănaseră, sălcioara subțirică, dela poartă, era puternică și 'mbătrânită; tufele de lilic se făcuseră pă-

dure : rădăcinile de crini, iriși, calomfir, ismă și rosmarin, tot nu periseră toate. Pe lăvicioara dela poartă; ea un vechiu patriarch, Ene stă și ș'asteptă nepotul. Cu mâna dreaptă era sprijinit în toiag; iar pe cea stângă, o puneă mereu la frunte și se uită 'n zare. Până când își văzu odorul sosind, ceasurile i se părură veacuri.

— Bine ați sosit la noi, feții moșului.

— Bine te-am găsit, unchiule dragă, ce mai veste p'aici, ți am adus un prieten bun să ne spui multe și mărunte, vorbe mari și 'nțelepte, învățături dale d-tale.

— Ce ai, că te vâd cam trist, or ești supărat, sau bolnav.

— Ba, eu nu, că mă vedeți sunt sănătos, falnic ca un stejar, dar bietul Urseiu al nostru...

— El? Sărmanul meu prieten, unicul meu tovarăș! A, unde este, unde? Mă duc să'l văd, nu cred că tocmai acum, când vin eu, când îi aduc mâncare bună să ne părasească.

Pe potecuța 'ngustă, care șerpuia dela poartă până la prispă prin iarbă, mergeau trei inși. În pragul casei, ghemuit, cânele stă și gemea. Când s'apropiară toți, se ridică în picioare, mărâi și căzu iar grămadă jos. Barbu se repezi lângă el și 'ncepu să'l mângâe, și să 'l strige tare pe nume:

— Urseiu, dragul meu Urseiu, sunt eu, prietinel tău din copilărie, eu, care te-am iubit ș'am împărțit cu tine, atâta vreme, durerile mele și codrul de mămăligă ce 'mi da bietul unchiul ăsta. Urseiu, dragă Urseiu, aide, ridică-te s'alergăm iar pe coaste și pe miriști

împreună. Aide la stână și la vie, aide, dragul meu, la scăldătoare și 'n pădure, după flori și după fragi, aide, eu tine nu mi-era frică nicăeri. Adu laba să ți-o 'ncălzesc, cum mă 'ncălzeam eu lângă tine, când murise biată mama! O, căne credincios și bun, prieten scump al copilării mele, uită-te la mine, uită-te și ridică-te. Aide la mormântul bietii mamei să'i punem cununa asta frumoasă de flori, cum îi puneam mânuchiuri de rosmarin și nalbă, iar eu, când jeleam la groapa-i, tu, nu te deslipeai de lângă mine!...

Cănele se scutură, deschise încodată ochii, schinci, îi linse mâna și trecu fericit pragul vecii!...

Barbu, plângând ca un copil peste dânsul, îi zise: Cui mă lași prietene, cui?

Ene plângea și el. Barbu aducându-și aminte de durerea ce'i pricinuia bătrânului se ridică repede de jos, îi sărută mâna și îi zise:

— Iartă-mă, unchiule, iartă-mă, n'am uitat că în lumea asta mai ești și D-ta, dar trebuie să mă crezi că știi, după ce-a murit mama că eu n'am avut alt frate. Ș'acum...

— Să nu mâniem pe D-zeu, tată, el ține 'n mână și cărmuește toate. Ca mâne tu, inimă slabă ce ești, vei plânge și peste trupul meu. Ce suntem? Praf, pulbere, uitare! Nu vezi; nu știe omul de azi până mâine! Cănele ăsta avea șeaisprezece ani, ătu ai acum treizeci și doi. Vremea ți merge înainte. Eu...

Tereuzescu rămăsese încremenit, asemenea tablouri, erau lucruri noi pentru el.

— Iartă-mă și tu, dragă George și nu gândești un moment că nu prețuiesc dragostea ta pentru mine, dar...

Ce are aface ? Amintirile ce ți rămân din copilărie, îți susțin viața și ți-o călăuzesc.

— Așa-i, tu ai rămas, fătul meu, mereu aceia ce ai fost: bun, sincer, iubitor ș'ascultător.

— Da, îți mulțumesc și te iubesc ca pe un tată, dar acum va să m'ascuți și d-ta pe mine.

— Sunt sigur c'ai să mi spui ceva înțeleptesc. Alt fel...

— Acuma ai rămas singur aici să mergi să lo-
cuești cu mine la București, știi că stau bine, c'am
soață bună, copilași cari te prețuesc.

— Toți să ți trăiască, dar tu nu cerca stejarul bă-
trân să'l răsădești. Inima lui arsă de trăsnet se do-
boară, cade lângă tulpina din care a ieșit. Osul meu?
Aici va putrezi. Să 'ngropăm sub stuful de liliac pe
tovarășul ăsta, care știi că și mie mi-a fost scump și
de-i vrea să mi porți, tată, de grige ca și până
acum ; iar D-zeu să te bine cuvinteze.

— Cum de nu !...

Ceasurile fiind înaintate și vremea dând în spre seară,
cei doi călători meraseră spre Ulița Mare, ieșiră la
marginea orașului ș'o luară, 'n goana mașinei, în spre
casă. Către sfârșitul zilei, erau la bariera București-
lor. Cotiră mai multe strade, făcură tăcând mai multe
întorsături și, duși pe gânduri, nici că luară seama pe
unde erau purtați. Mai multe strade fiind în repara-
ție se treziră la *Aquila României*. Fără să cugete
mult, Barbu făcu semn și automobilul se opri. Erau
ani de când el nu mai dase prin această cărciumă, în
care își încheiase multe seri triste, ale tinereții lui.
N'avusese vreme, altfel, dulce i-ar fi fost să mai re-

vadă chipurile meseriaşilor, cari îl iubiau şi îl preţuiau, să mai audă convorbirile lor sincere şi desinteresate. Cine ştie câţi or fi mai rămas dintre ei şi p'ale cărui mâni o fi 'ncăput acest birt în care d'atâteaori 'şi potolise foamea, când Bârzoiasca pleca la Oltniţa şi 'l lăsă pe drumuri.

— Ce este, ce cauţi tu p'aicea Barbule!

— Caut să mai văd masa pe care mâncam eu, când eram student.

— Cum aici, în hardugia asta, tu...

— Dar cum crezi că luăm noi, acestia desmoşteniţii, titlurile academice? Hei, hei, prietene, d'ai şti ce costă laurii!... Frig, foame, sete, ghetе scâlciate, coate roase, pereţi plini de igrasie!... Tocana şi fleica la grătar, eră fazan, eră lux!... De câteori nu treceam ziua cu un ceaiu, sau cu zece bani pâne şi zece bani măsline!

— Ce spui? A! De ce nu te am cunoscut eu atunci? Eu, care n'am fost în stare să fac nici liceul şi aveam de toate.

Convorbind astfel, cei doi prietini, lăsară automobilu mai la o parte, coborâră şi o luară încet pe trotoar.

În cârciumă, mesele erau aşezate tot ca 'n trecut, numai cu mult mai murdare şi mai tocite; la ele erau aşezaţi câţiva lucrători tineri, iar în colţul iubit al lui, unde şezuse odinioară, Zamfir, Tache, Haralambie, Kivu şi Teeşan, isprăviseră cina şi stau de taină. Capetele cărunte, feţele brăsdate de vremuri, voioşia, d'altă dată, potolită, glasul stins, mânele groase şi tremurânde.

Barbu, fără să ia seama la nimic, merse drept la ei s'așeză la mescioara lui:

— Bine v'am găsit, prieteni scumpi, ai copilării mele.

— Bine-ai venit între noi, fecior mândru și voinic, nu ne-ai uitat, zise Kivu, să trăești că mai ne faci cinstea asta, știm c'ai ajuns om mare, om cu vază, și...

— Dar cine-i boerul asta, Kivule, întreabă încet celanți meseriași, unii îndreptând ochelari pe nas, cine, că parcă 'l cunoaștem și n'avem de unde să 'l luăm.

Tereuzescu stă mai d'o parte și luă seama împrejur. Lui îi era silă de cărciuma asta murdară și nu știu ce-ar fi dat să fugă mai curând din acest cuib de infecție.

— Ce nu știți, prietenul nostru, sprijinitorul nostru aș putea să zic, căci a ajuns deputat, d-l Barbu Coviculescu.

— Ei, ei, brava, să susții în Cameră și drepturile noastre domnișorele, strigară toți. Meseriașul va 'nălța numai, țara asta.

— Da, da, meseriașul, dar meseriașul harnic și cinstit.

— Păi noi cum suntem?

— Ei dar fi toți sa d-ta, să știi că, n'ar mai fi nevoie nici de judecătoria, nici de tribunale...

— Să te trăiască D-zeu că bine vorbești. În sănătatea d-le...

Tereuzescu s'apropie de Barbu și îi șopti ceva la ureche. El bău, salută și se ridică în picioare, uitându-se drept în spre tarabă, unde se și duse ca să plă-

tească el consumația, deschise punga și rămase 'ncremenit. După câteva minute întrebă:

— Dar cine mai ține cârciuma asta acum că știu că... Zamfira... Arghiriadis... au murit!...

— Noi, zise un cârciumar c'o figură simpatică încadrată într'o barbă mare ș'un păr stufos și negru ca pana corbului.

— Cine noi? Urmă Barbu, dince înce mai mirat și mai curios. Tu, parcă... Pe tine te-aș cunoaște.

— Noi, eu și cu femeia mea. Eu Panait, m'ai uitat? Nu știi când 'mi ziceți: Panaite puică... dă-mi un țoiu de țuică!...

— Femea ta? Femea ta... dar...

Cu capul în jos, lângă tarabă, stă p'un scaun, cu copilul în brațe, Angela, galbenă, pălită, cărunță... De când sosiseră cei doi prieteni, ea încremenise. În momentul intrării lor voise să fugă, dar n'avusese timp. În mânușitele lui rosalbe, un băețase juca cu mărgелеle dela gât ce'i cădeu ei, pe piept. Tereuzescu observase, cât stase Barbu între meseriași, cu durere acest tablou, îl intuise și îl comunicase lui Barbu, care auzind, se ridicase dela masă și 'ncremenise cu banii în mână.

După câtva timp, dete hărtia Angelei, ea o luă, trase tesgheaua, schimbă, dete restul ș'ascunzându-se după căpșorul băețasului, ce hrănea la piept, isbucni în lacrimi. Copilul începuse să plângă, Panait se duse și i'luă din brațe. Angela plângând zise:

— Te-ai speriat? Taci, taci... Puiul mamei!..

Valea-Voivozii. 10 Iulie 1908.

București, 30 Decembrie 1910.

